

# "THONGINN VAMPANG HI HOLH THIAM SEHLAW"

( If Prison Walls Could Speak )

BY : RICHARD WURMBRAND



Rev. Richard WurmbRAND le Sabina WurmbRAND

*"Richard WurmbRAND must surely be one of the most remarkable Christians living today." \_ J.B. Phillips*



**THONGINN VAMPANG HI  
HOLH THIAM SEHLAW**

**“ If Prison Walls Could Speak ”**



Printed in Thailand  
10,000 copies  
October 2003

# If Prison Walls Could Speak

Hakha Chin Edition

Copyright 2015 Voice Media

info@VM1.global

Web home: [www.VM1.global](http://www.VM1.global)

All rights reserved. No part of the publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic, or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. For permission requests, email the publisher, addressed “Attention: Permission Coordinator,” at the address above.

This publication **may not be sold, and is for free distribution** only.

## A Chung Ummi

## Page

|  |     |     |
|--|-----|-----|
| 1. Cauk Chuahtu Biahmaithi             | ... | 4   |
| 2. Biahmaithi                          | ... | 5   |
| 3. Thawngthanhtu A Serning             | ... | 13  |
| 4. Lunglawmhnak Aw Bawipa Sinah        | ... | 22  |
| 5. Ka Muisam                           | ... | 30  |
| 6. Theih Le Hmuh                       | ... | 39  |
| 7. Sual Duhnak Hmual A Va Fahning      | ... | 47  |
| 8. Mary Nih Zeizongte A Hmuh           | ... | 54  |
| 9. A Kuttang Mi Ka Zumhnak             | ... | 62  |
| 10. Ka Nu                              | ... | 69  |
| 11. A Fiang Lomi Ruahnak               | ... | 77  |
| 12. A Lengphaw Biaknak                 | ... | 86  |
| 13. Leitang Khrihfabu Harnak           | ... | 93  |
| 14. Nang Cu Orhlei Kamah Na Um Lai     | ... | 102 |
| 15. A Tak Khrihfa Cawnpiaktu           | ... | 109 |
| 16. Cite Cu A Thaw                     | ... | 114 |
| 17. Na Thinlung Ah A Rami Kha Zum      | ... | 119 |
| 18. Mi Lung La Lo Chuahkehnak Tuanbia  | ... | 124 |
| 19. Pathian Cu Ka Duh Hringhranmi A Si | ... | 130 |
| 20. Mithi Ca I Thlacamnak              | ... | 135 |
| 21. Mimolh Ah I Can                    | ... | 141 |
| 22. Jesuh Lawnglawng Kha An Hmuh       | ... | 145 |
| 23. Biatlangkawmna                     | ... | 149 |

## CAUK CHUAHTU BIAHMAITHI

Pastor Richard Wurmbbrand hi ahodah a si tiah i hal u sihlaw kan theih cio ko lai tiah ka ruah. Rumania Communist kut tang ah kum 14 chung thonginn ah hren a si. Harnak chim cawk lo a tuar. America zumtu hna nih cun Martar nung tiah an ti.

April 10, 1988 kum thawk khan Pastor Richard Wurmbbrand Mission nithawng tangte ah khua kan sa i atu hi kum 16 nak kan si. Bawipa nih kum hleiruk chung a kan hruainak cungah hin kan i lawm tuk ko. Miphun tampi hna holh in cauk thong tampi Bawipa nih a kan chuahter i nuai khat renglo Tuluk (China) ram ah cauk a kan phawtter. Zumhtlak Pathian cu a kan hruaitu a si.

Hi cauk "Thonginn Vampang hi hõlh thiam sehlaw" timi hi kan ram le kan miphun caah a tha tukmi a si i hi cauk chuahnak dingah phaisa a kan bawmtu John Gowdy cungah hin kan i lawm tuk. Hi cauk hmang hin kan ram le kan miphun hna nih zumhnak lei ah thazaang thar kan lak nakhnga caah Bawipa nih thluachuahnak pe ko seh Amen!

John Siam Lian

## BIAHMAITHI

Khrih fa pakhat khi tichung i na hlonh ahcun a ka in ngapakhat a rak i seh lai i ahung chuak than ko lai. Khrih ruangah harnak le hremnak a tong i cu chungah zumh awk tlakte in a dir khomi zumtu hna cu an tonmi hremnak le harnak nih khan Khrih ah a rumter deuh zungzal hna.

Thonginn in ka hung luat tikah hin thong ka tlak lioah Pathian nih a ka pekmi lungvar mansung ka rak i chuahpi. Cu Sui lungvar hna cu hla fung zathum le sawmnga le paruk a si i keimah lawng i thonginn i ka um lioah bia ngaitu um lonak khaan chungah ka chim mi sermon an si.

Cu bia le holh hna cu "Thonginn chung Sermon" tiin cauk zongin ka chuah len hna. Minung thong tampi nih cu cauk an relnak thawngin hlawnak an hmuhnak an ca kuat tampi ka sinah a rak phan. Cu cakuat hna nih cun, cafung le catlap um loin, bia ngaitu zong an um lonak, lileng le umhar nak hmun thonginn chung i ka um lio i ka bia le ka hla hna cauk dang in chuah thannak dingah thazaang tampi a ka pek.

Vawlei tang thongah an ka chiah i palik bawi le bia kherhliatu dah ti lo cu minung ka hmu bal hna lo. Cucaah ka sermon mi le ka hla hna hi vanmi nih zohkhenh dingin tuanvo ka pek hna. Thla an i bunh i zumhna ah ka unau- ka nifar a simi hna sinah a phan taktak ko.

Ka fialmi hna leng in vanmi nih rian an ka tuanpiak. Thong in ka hung luat, a luatmi ram ah khua an ka sakter i thonginn

chung kan hmuhtonmi thil vialte kha vawleipi theih awk in cauk tampi an ka tjalter. Hi thil hi a si setset mi an si. Ka hmuhtonmi ka tjal tinak a si lo, asinain ka hmuhtonmi tu nih bia in an langhter deuhtu khi a si.

Patton nih New Hebrides miphun hna caah Biakam Thar a rak leh tikah Zumhna (Faith) timi biafang hi an rak ngei lo. Cucaah Zumhna timi biafang can ah “thinphannak ngei lo tein ram nem chungah i dinh” ti in a leh. Cucaah Johan 3:16 an rel tikah, an nih cu ram nem cungah hnangam tein an i din, zeicahtiah Pathian nih a Fapa a pek hna caah zungzal nunnak an ngei” ti in a sullam an i laak. Africa laifang ahcun, Baibal lettu hna nih “Theih i tuah ding” ti in an leh. Cucu ai ralkah. Zumhna timi cu Hebru holh cun “*emunah, a si loah Houssa, amince*” ti a si i a sullam cu Amen tinak a si.

Hebru holh in a thianghlim timi cu kadosh ti a si i “hlawhhlung nu” timi biafang in a rami a si. Hlawhhlung nu cu mi vialte kha ai duh khawh hna bantukin Pathian mithiang hna zong hi mi vialte caah an i pe, an i siang, phun thleidannak, minung thleidannak, um hleng lo tein mi vialte kha Khrih min in a dawt dih hna, a pom khawh dih tinak a si. Mithiang timi hi Grik holh cun *aghios* ti a si i a biafang bak cun vawlei ta a si loh... (ghea) tinak a si. Pathian mithiang mi hna cu vawlei thil in an i thlei, cunglei thil he lawnglawng an i pehtlai.

Kei cu, vawlei tang thongin chungah hremmi, tukvelh tukmi ka si caah, ka minung hawi hmanmi bia le hla ka philh dih cang, ka hrut cang, cucaah ka holh hmanmi hna zong hi ruahpiak thiam theihpiak thiam hau ka si cang. Bia le holh a lennak hmun ummi kan si loh. Kan hmuhmi thil kha bia ah kan ser. Johan nih Patmos tikulh i thong a tlak lioah ka hmuh a rak ti. Cucaah miteawmi Miche Lange’s suaimi *Pieta* a si

lo ah Leonardo suaimi Mona Lisa khua hmu lomi hna sin zongah kan tlianter khawh ko lai.

Moody nih cun a ke par tein, a thlite in a kalmi filosofar pa nakin khukbil in a nungmi Khrihfa pa nih thil fiang deuh in a hmuh khawh tiah a ti bal. Communist le Muslim ram i zun thu le ek thu lak i an hremmi thongtla kong tam deuh in theih na duh ahcun, an tuanbia kha dong loin rel law, cun an nun nai hrawm khawh ve i an thir cincik ah nai hren khawh ve nakhnga khukbil in thla cam ve. An kong lam kha midang na chimh chin tik hna zongah, an leng lang a: taksa tuar temnak lawng kha chim hlah, hmuh khawh lomi an thinlung fahnak, an lunghrinnak le an beidonghna zong kha chimchih zungzal.

Thonginn chung i a rami sermon pawl hi cu, khua leng i nan theih tawnmi Pathian biatak he khin an i khat lai lo, lunghrinnak thlichia kong tehna, Pathian zuamcawhnak tehna, thongtla pawl hrut lakin thluak tawlnak tehna an si. Bia hrang, bia thurhnawm fihnung bia lawngte an si. Tipil petu Johan zong pei, thongin pawngte ah a ummi na Jesuh nih cun voikhat zong a hung in len bal tung lo tiah biachia kha in an rak ti ve kha! Jesuh hmanh pei "Ka pa ka pa, zeicahdah na ka hlawt" ti tiangin an rak chimter kha! Hi ti hei ruah ahcun Pathian zuam cawh a si....ti hi a fawite. Asinain vailamcung i Jesuh an thah lioah khan hnipuan thathath he pulpit cung i phung a chimmi Pastor bantukin a chim kho ve lo. Jesuh nih "Ka pa ka pa zeicahdah na ka hlawt? ti i a ai ruangmang lioah hin, sermi lak i a chia bikmi, a fak bikmi, tang i a um liote kha a si.

Biatak cu vawlei ah phum khawh a si lo, biatak le zumhna le dawtnak a hlo khotu fahnak zong a um kho cawk loh.



Zeitluk i na tuar cuahmah lio zongah tainak a cotu cu biatak le zumhna dawtnak an si. Ka lung a dong tawn, ka lung a hring tawn, asinain Bawipa veel nih teitu a ka siter tawn, lawmhnak in ka khat tawn.

Atu cu ka luat cang! Zumtu tampi cu thonginn ah an tang ko rih. Watchman Nee le Wang -Min -Dao hna cu Tulukram ah kum hlei kua thong an tla cang i Hrapor cu kum sawm thum Russiaram ah Khrih ruangah thong a tla cang. Atu zong ah zumtu tampi thonginn ah an lut cuahmah ko. Hi bia na rel tikah hin, an caah a ÷ah zong na ÷ap ko lai, an i lawmhnak zong nai hrawm ve ko lai, an temhinnak le an lungfahnak zong na theihpi hna a hau. Harnak tangah Pathian fale hna kong ka ÷ial tikah hin an sin in Khrihfa sining hi cawng u tiah kan fial deuhnak hna a si lo, pastor ÷ha÷ha nan ngei ko, asinain thongtla hna nih an temtuarnak kha i hrawm ve u! ti hi forh kan duh hna.

Evangelist tampi nih cun, Tipil petu, Johan thong a tlak lio i an ti taunak bia chia kha le Jesuh Gethsemane dum i a tuar innak hi cauk in chuah a herh ti in an ti. Asinain Jesuh an kherhlainak le sualnak ngei lo Pathian fapa Pathian i a hlawnak kong tu cu biapi ah an chia tawn lo. Asinain mah bantuk i awlokchawn lio caan ah Bawipa nih a kan hlawnak loh ti tu theih a hau.

Mah hi cauk chung i a ummi hna hi Baibal he ai pehtlai lo ti in mi tampi nih an ruah ko lai. Asinain hi sermon ka tuah lioah hin, ka dirhmun zong ka hngalh i a luatmi ram i a ummi Khrihfa pawl dirhmun zong ka hngalh dih ko. Hi lioah hin Baibal siseh, Theology cauk siseh zehmanh ka ngei lo, cu hlei ah ka chimmi a hman maw hman lo ti in a ka tuaktan piaktu zong hawi pakhat hmanh ka ngei lo. Lei tang thonginn

i a ummi ruahnak le thutdan cabuai cungah siarem ngai in a ðhu i duhmi cauk paoh a rel khomi pa lungthin cu zeitindah an i khah khawh lai. Mipuar hrang pawl nih an duh chungin an hremmi zumtu thongtla pawl dirhmun le lungthintu kha theihpiak khawh kha i zuaum deuh.

Hi sermon hna hi hruh le fim kar i ka um lioah ka tuakmi an si. Russia ram ahcun Khrihfa thongtla hna kha mihrut thongah an chiah hna i a donghna ah cun an hrut tawn. An va hruh zong an va fim zongah a sunglawi tukmi lungvar le mithianghlim hna ti in upat pek awk an tlak na ti kho maw?

A ni mi he ni ði ulaw, a ðap mi he ðap ði ko u timi baibal bia theih ngai ðung i thonginn chung au thawng vial hna a hei phih kanhtu Baibal thiam sang pawl ruahnak hi ka khuaruah a ka harter tuk!

Samaria miþha pa nih cun damiah nih an velhmi pa kha bia zehmanh a hal lo, an velh ti a hmuh i a zuan hnawh i a bomh ko. Pastor hna, Baibal thiamsang hna, biahah thiam tuk hlah u, hremmi na unau kha zuanhnawh hna, bawm ko hna.

Na pastor pa dirhmun ah dir kai tim loh, a rian cu a tuu ðhate in zoh le rawl pek a si. Kei ka rian cu Communist nih taksa thinlung an hliam cuahmahmi Bawi Khrih ruangah hrem a tuarmi hna kan unau pawl ca i tlangau rianþuan hi a si.

Hi sermon pawl ka ðial ahhin, kai cinkenmi tete kha ka van khomh suat hna i ka ðial hna. A caan ah cun ai dongkhang lo pipi in ka ðial i ka ðialmi hna zong ai kalhmi a um ðtheo tawn. Baibal ðialtu hna zong nih an ðial sualmi tete a um pah ve ko; asinain an thinlung dihlak in Pathian an duh an dawt ti cu a fiang ko. Baibal Hlun chungah teirul chamnak tampi ai ðial.

Biathlam cauk chungah ðihnung tuksapur tampi a ðial i, IKorin 13 chungah a sunglawimi Dawtnak kong ai ðial fawn. Hi sermon ka ðialmi hi a luatmi ram i a ummi zumtu tampi nih ze ah an chia lem lai lo. Asinain hremnak ram ah um ve hna sehlaw, kan tuarmi hi tuar ve hna sehlaw, an thin le an lung khi zeidah a lawh ve hnga? Bonhoeffer cu Evangelical Pastor a si. An ram kha Hitler kut tangah a hung tla i, cu thok cun Nazi Intelligence “Abwehr” ah a lut i mingiatu rian a ðuan. Khrihfa pawl cawlcangh ning ngiatthlai rian kha an pek. Cu ruangah, Khrihfa hruaitu pawl he i pehtlainnak nawl a hmu i Germany cozah Hitler uknak a dohtu Khrihfa hruaitu hna he an i thei hngal. A leng lang cu, Hitler, Nazi cozah a dohtu hlathlaitu ngiatthlai kha a rian a si nain, a theihmi lakah a pelpawite kha report ai pektek i Khrihfa pawl kha a ðanpi hna. Hitler a dohtu kha a ðanpi hna. Cu pa ruangah cun Khrihfa pawl an thaw a chuak deuh ngaingai. A donghnak ahcun a ðuanmi setset te kha cozah nih an theih i thong a tla i Martar in thonginn ah a thi. Cucaah a luatmi ram i a ummi zumtu pawl hi an fim a hau, ka ðialmi nih an thinlung a khoih hna awk a si.

Vawlei tang thonginn ah, ceunak um loin, a chia bikmi ti le rawl a ei i, minung hmu bal lo in, hrocernak aw le tuk le velh lawng a tong i, biachiakha in thluak an ðawlmi, a taksa le a thinlung an hliam cikcekmi na unau dirhmun kongah zeipoi sak lo i na hei um hnga cu, Jesuh zumtu tal ka si nai ti ngam hnga maw?

Samuel cu Pathian profet ngan a si, amah cu Eferiam phun a si. Eferiam phun cu tlangbawi phun an si loh. Asianain a hmette in Pathian mithmai a kawlmi a si caah tlangbawi phun Levi mi dirhmunah a dirter ko. A hrinsor chan nga tiangin

Levi tlangbawi rian a pehter hna. Cucaah amah le a hrinsor hna cu Levi mi phun ah relchih an si.

Samuel cu ngakchiate a si i cu tluk ngakchiate cu Bawipa he bia a rak i ruah. Cucaah a pupa dirhmun kha ai thleng i a tefa dirhmun tiangin a thleng khotu a si. Kei hi Samuel he cun tahchunh ngam ding ka si lo. Asinain kei zong ka biachim ka holhrel, ka lungputning le ka saduhthah kai thleng dih, ka rualchan tampi zong ka thlenpi ve hna. Sehtan kha ka doh, kan karlak ah a fak ngaimi i tuknak, harsatnak tampi a um. Pathian sin in a rami thil he sehtan sin in a rami thil he catlap cungha ka tjal hna. Cu lakah cun Khrih caah taksa thinlung an hliammi hna ka unau hna kong hi ka hmaichuan ah ka chiah. Khrih ruang i thong saupi a tlami pa Dostoievski nih cun "Jeush Khrih ka zumh ka timi hi ngakchia bang fawite sek in ka chim sawhsawhmi a si lo, hi ka hosana hi lunghrinhnak meiphu chungin a chuakmi dah kaw a si cu" tiah a rak ti bal.

Thonginn ka hung chuah cun mikelte, ruahnak kelte ka hung si cang. Pastor le Evangelist kelte ka si cang. Thong chin i keimahte lawng khua ka rak sak lio thil kong ka von ruah than ahcun, kha lio ka khuaruahmi leka lungchung chuak bia lila nih khan keimah le keimah ka khuaruah a ka harter.

Bawi Khrih caaah Serhsatnak, Soviet ram Mithiang hna, Khikhi Jesuh si sehlaw, na puan na pe siang hnga maw? timi cauk ah khan, kan tuarmi vialte ka tjal hna i Communist ram ah cun Khrih a watu ding mithiang tampi hna taksa thinlung hliam in an umnak kha ka langhter.

Hi cauk hi dawtnak, siaherhnak thinlung he rel. Baibal he ai rem maw, ai kalh maw ti tuaktan hlah. Baibal kan ngei lo, kan rel bal loh, theology kan philh dih. Kan dirhmun ah hin i dirter hmasa law cu lungput he cun rel hna.

&&&&&&&&&

# 1

## THAWNGTHANHTU A SERNING

Dawtmi u le nau hna,

Ka thonginn khaan king ringriangte hi ze i he dah ka tahchunh hnga? Pangpar rimhmui in a khat mi tupi bantuk a si. Cu tupi chung i thingkung vialte lakah cun vailamtahnak an sernak thingkung nakin rimhmui deuh a chuahtertu thingkung an um lo.

Ka khaan ceprepte hi ze i he dah ka tahchunh rih hnga?

Thil tha phun kip an khonnak innpi he a lo. Mathai 6:6 chung i 'inn khaan' tiah an lehmi Greek biafang hi Luke 12:24 ah cun, "Rawl khonnak ruk" tiin leh a si i, cu rawl khonnak ruk ah cun Pathian, Vancung mi hna, khuachia, mithiang hna, ka pupa hna, ka hawikom hna le ka ral vialte hna, hmailei i a ra te ding thangthar chan vialte hna, van le vawlei i sermi thil vialte an um dih i, hmunkhat ah an i lawm ti dih. Kei cu thong ka tla nain, ka umnak innkhante chung cun an i lawmhnak cu ka tem dih ve; an i lawmhning kha ka tem lomi zehmanh a um lo. An khual tlawnnak ah ka ilawng ve i ka thlarau in ka tlawmpi hna. Cu lawng si loin, Biakinn nganpi ah nuam ngai in Pathian a biami hna sin zongah khin ka um ve i, rawl thawthaw a eimi hna sin zongah khin ka ei ve i ka nuam ve. Naute duhnung ngaimi a hnam lengmangmi nu i a

lawmhnak zongah khin ka hrawm ve. Cu lawng si loin, ngakchia hohaling ngai i lente an i celhnak zongah khin ka celh ve, ngaih a chiarni hna an tahnak zongah khin ka tap ve. Cu hleiah cun, hi thonginn chungah hin Pathian kong ruahnak, filosofi le politik lainnak zong ka ngei kho i; nihchuak le capo zong ka sai kho ko. Rian ngan pipi ka tuan i thil tha le thil chia vialte zong ka tuah dih.

Ka thonginn khaan hi baisikup he zong ka tahchun fawn. Hebru holh i “Vehol haam roimet hakolot” an timi khi a sullam cu “mi vialte aw cu an hmuh” ti a si. Aw cu a theih in dah an theih lo ah, a hmuh cun zeitindah an hmuh khawh hnga? Sinai tlang cung i Pathian a hun i langh ahkhan a aw cu an mit in rak hmu hna sehlaw a dawh. Hika baibal bia hi thong ka tlak hlan, khualeng i ka um lioah khan cun ka khuaruah a har ngai. Judahmi nih khan Pathian aw cu a ngaih in an ngai ko hnga lo maw, a hmuh cun zeitindah an hmuh lai, ka rak ti. Atu ah cun ka lung a fiang cang. Khrihfa nih hin a ngaih i ngaih ding lawngin kan ruahmi hi a si lo, a zoh in kan zoh ding a si. Pathian bia a ngaih i ngaih sawhsawh ding lawngin kan ruahmi hi cu ngaihchia ngaingai a si, a zoh in kan zoh awk a si. Thlalang kan zoh i kan hmuh bantuk khin a si awk a si. Bawipa sunparnak cu a hmuh in hmu dingin tinhpiak kan si. Hika ka thonginn chungah hin cun thil hi a thlam in ka hmuh hna. Khuacaan ah cun tihnung le tuksapur thil ka hmuh hna i, khuacaan ah cun thil dawhdawh le mithlang tuk a simi hi ka hmuh hna. Ka hmuhmi hi hmanthlak bantuk lawng si loin filosofi le Pathian he a pehtlaimi thil hna zong an si. Cun, minung nunnak i thil a cangmi bia kha pumsa bantukin an hung langh zong khi ka hmuh hna. Thonginn king ringriangte ahhin zetlukin dah hmuh awk an tam: “Mah lawng te i um caan nakin hawi ngeih deuh caan a um lo” an timi hi a rak hmaan taktak ko.

Kan thonginn khaan hi lemsaih thiam (thing cung le lung cung i minung suai a thiammi) umnak khaan he zong ka tahchunh fawn. Michel Angelo nih cun lungtumpi a rangmi cu a hei zoh i vancungmi a hmuh ko. Thonginn hi lemsaih a thiam ngaingaimi pa nih hmailei caan i a ca thawngthanhtu an si te ding lem a saihnak hmun a si ko tiah ka zumh.

Cu pa nih lem a saihmi thawngthanhtu cu keimah hi va si ninglaw zeidah ka lawh hnga tiah khua ka ruat tawn. Lem cu ka hei saihter i, ka hun liimter. A saihmi cu keimah hi ka va si i, ka vun i zoh tikah cun keimah le keimah hi ka sining cu ka vun i hmu.

Hlaphuah thiam Kipling nih "The prophet of the Utterly Absurd" timi biaza i a hlaphuahmi lam ka vun thei. Hitin a ti.

A kal kho lai lo an ti ciomi cu,

A ke khatlei a hun remh i a kal ko dah ngai!

Cucu ka hei i lawhter. Hrem cuahmah lioah cun khua taktak cu ruah khawh a si lo. Atu i ka hei ruah than tikah hin khati an ka hrem lioah khan hmelchunhnaak ka hmuh tiin ka ruah.

Kan kut an tem komhnaak thir kha hri dangin an khih i cungah an kan thlir i kan kepi nih vawlei phan ual phan ual loin an kan hren. Kan kut an khih komhnaak thir nih kan baanrek a ah dih. Kan ke can sau deuh a thlai i vawlei phanh awk i hei banh pah peng a si tikah kan ke vialte a thol i a fak dih. Asinain midang nakin sang deuh ah kan i samh a si cu! Profet pa nih a chim bang kan umtuning cu nihchuak ngai zong khi a si taktak ko.

Pathian, thawngthanhtu ah cun ser va si ninglaw, lawmhawk maw a si hnga ngaihchia dah? Nangmah sinin bia ka theih a



hau hnga. Daniel cu, khuaruahhar a simi Gabriel, minung le vanmi a si chihmi sinin bia a theih tikah a tha a therh. Dawtmi Lamkaltu Johan cu Bawipa a hmuh tikah a tlu i mithi bingin a um. Nangmah sinin mipi hna caah bia thanh ding hmuh ding cu ka ruah hmanh ah molh ka zal.

Phungchimtu hna nih an chim ding bia kha cauk an rel mi chungin lak a si tawn, cucauk zong cu cauk dang in ruahnak an lak chinmi an si, cu hna zong cu tuan deuh i a rak ummi hna Spurgeon ti bantuk ruahnak an lak chin, anih zong nih Calvin sinin a lak chin ve, Calvin zong hi St. John Chrysostom sinin a lak mi ruahnak a si, Anih ve zong cu a hlan i a rak ummi hna sinin Baibal fianterning a hngalh i annih zong a hmai i a rak um mi hna sinin lamkaltu hna nih Pathian bia an rak hmuhmi kha fianter ning chimh chinmi a si ve. Hihi kannih sin i a phanh tiang Pathian biatak i chanh chin vima ning cu a si. Khrihfabu nih hi bantuk bia roriak a man chim khawh lomi hi tampi a ngeih. Cuka cun tam deuh a lak khomi kha a tha deuh a si ko. Sihmanhsehlaw, Pathian sinin thlahmi thawngthanhtu cu a um setsai lo mi, a har taktakmi a si.

St. Athanasius kha “nihchuak pumpuluk” ti dah lo cun zeid dangin auh khawh ding a si lo. Arius cawnpiaknak cu a fiang tuk, minung thinglung chungah fawi tein cohlan khawh a si. Asinain Athanasius zumhna tu nih cun hmulthi a lin ter: “Aho hmanh khamhna hmuh nak ding ahcun, zeid hlan bikah Catholic zumhna a pom hrimhrih lai; Cu zumhna cu pakhat hmanh hrelh lo buar lo in an zulh lo ahcun zawiauh lo tein zungzal in an thi ko lai...”

Kei ka thawngthan ding i nihchuak, ningcang lo a sinak ve tah zeidah a si ve lai? Pathian lamkaltu le bia kengtu i ka vun i hmuh ahhin, ka si khawh ding Wurmbrand pahnih ka

vun hmuh colh ko. Wurmbrand pakhatnak cu, Jeremiah le Gedalliah bantukin Khrihfa hna kha au hnawh i, “Babilon pennak nih Judahmi cu zaangen in an rak rialdit hna lioah dai tein an rak in bantukin communist uknak ah cun lut ko u” a titu ding kha a si. Khrihfa taktak nih cun communist uknak cu in khawh ding cu a si lo nain “ing rih ko u” an ti lai. Judahmi zong kha zeitihmanh in a cawlcang kho ding an rak si lo caah an rak in a si ko, rak ing hna hlah sehlaw an mipfun pumpi in an rak hloh ko hna hnga. Cuti thiamthiam in Communist hna zong hi chan zei maw zat cu a pennak hmunh dawh a si. khrihfa nih hi ukning chiakha hi a cohlan awk a si hnga maw? A pom khawh ahcun temhinnak chim khawh lo kha a hrial khawh hnga. Communist pawl nih hin Jeremaih bantuk dirhmun la dingin an ra ka lem tawn. Babilon mi hna nih cun an hei ka humzual hnga. Jeremiah kha an sin in mithmaiṭha a rak hmuh hmanh kha zeitluk in dik a ning a va zah. Ka unau hna nih rawitu ah an hei ka ruah hnga. Cu bu ahcun Pathian bia phortu tiah cun ka va ruat thiamthiam ko hnga. Jeremiah nih khan Pathian i a auhnak chan kha ṭha te in a hngalh ko. Ralkap biacaihna zung paoh nih cun ram rawi tu ah an ruah ko lai. Asinain cozah mithmai zoh hin a rak au ko.

Cun Wurmbrand pahnihnak ka hei hmuh ṭhan mi cu. Anih tu cu Communist doh dingin Khrihfa hna kha a hrihhawh hna i, Rumania ahhin le ram dang tiang hmanh khin a hnahawh hna, hi zong hi Pathian bia phortu ca i thlah mi profet a si caah a si kho lo ding a hngal ko nain a tuahmi a si ko hnga.

Hi sining phun hnih hna hi aa ralkah mi sining an si. Wurmbrand pahnih ka hmaika ah ka hmuh hna. Aa ralkah mi thawngṭha an chim veve. Mi dang veve si hna sehlaw

zazoh in an i si ko hnga. Pakhat that lonak kong chim loin ahohmanh nih an thawngtha phorhmi cu an chim kho veve hnga lo, an thawngtha phorhmi an chim tikah pakhat pa thatlo nak chim loin a cang kho hnga lo. Asinain Thlarau nun a sannak taktak ah hi hna pahnih hi pakhat an sinak a um ko.

Talmud cawnpiaknak ning ahcun sañil pakhat cu a kal ah lung a um ahcun ei phung a silo an ti. Rabi pakhat nih, “Zei tia a si ah khin dah?” tiah a hal i a dang pakhat nih, “Khatleikam ah olive muru tia, khatlei kam zongah olive muru tia bak a si ah” tiah a leh. Biahal tu Rabi nih, “Na chim mi ahhin thil thup a um rua, kal chung i a ummi lung kong na chimmi a si rua lo, biathli nganpi na chim duhmi a um ko rua ka ti,” tiah a ti. “Na hman ko. Hremnak a chuah sual ahcun, Rabi pawl hi bu hnih ah kan i then lai i phu khat nih cun Judah phung kha, kan thlen lai i, a bia cingpit ah kedan hri temning hmanh thleng loin kan zulh lai i, kan i thihpi lai. Phu khat tu cu nawlgeitu hna kha kawmh an i zuam lai i a herhning bantuken an i sersiam ko lai, luat khawh deuhnak ding paoh an i zuam lai. Cutikah phung zulh ruang i thah a ingmi hna i an i pekning cu, kan phun ning luat deuhnak ding ca i pupa phung a hlawtmi hna an i pekning he khan a khatrep ko. Cucu sañil kal chung i a ummi lung sullam cu a si,” a ti.

Pathian nih thinlung chung lawnglawng kha a zohmi a si i, Wurmbbrand pahnih hna cu an pahnih tein an hman veve men ko hnga. Biatak cu pakhat lawng a si kan ti ahcun electricit tha hi a nu le a pa tiin phun hnih a um kho lo, phun khat lawng a si ti he a lo hnga. “Pakhat” timi sullam hngalh tlin lo a si hnga i, thil a ralkahmi an i fonh hnu chimnak lawng a si hnga. Cucu dahkaw Atom pakhat, i minung pakhat kan timi i a sullam cu a si cuh. Pathian kong zongah “Pakhat” a si kan ti mi sullam cu, cu thiamthiam cu a si ko. Thlan thisen chuak

tiangin hi hrai hin ka luat ter ko, tiah a nawltu Fapa le “aih” a titu a pa kha Pathian “pakhat” fawh an si cuh. Cuccaah cun pei Hebru holh ahcun Pathian pakhat tinak ah ehad tiini an hman i cucu a komhmi pakhat tinak a si. Pakhat bak a simi cu ehad ti a si i, cu bantuk thil cu a um bal lo.

Lemsaitu nih cun lung tumpi chungin theuh awk thil a hngalh. A hung chuak te ding milem dawhdawh kha a hmuh cia ko. Cu milem dawhdawh cu a mi sa a si ve lomi nih cun hngalh cia khawh a si lo.

Cun hmanthlak a pathumnak a hung chuak than i Wurmbrand dang a si hoi. Cu Wurmbrand cu a fimmi zong a si lo, a thawngmi zong a si fawn lo; a hmai a panhmi a si. Hihi a dang Wurmbrand pahnih hna nakkhan ka duh deuh. Kum zabu tampi chung Leonardoda Vinci suaimi Mona Lisa cu zei dang a tuahmi an um lo, a merh te lawng a merh i a zohtu vialte kha an lung a lawmhter hna. Isac Feinstejn cu ka lung thlennak ahhin tuanvo nganpi a rak ngeitu a si i zapi thah i an rak thah hna lio ah khan a thi ve cang. Amah nih hi ka chimmi hi Pathian sinin a rak co i a thih hnu kum tam nawn ahkhin pakhat pa sinah a kong ka chimh i, “A si ngai ko, a hmaipanh ning kha ahohmanh nih philh awk a tha lo,” tiah a ka ti ve. A dongh tiang a panh hnga maw? Kan ram i phungchim thiam bik cu Brother Paulini a si i amah cu Seventh Day Advantist Convention President a si. A phungchimmi cu mithmai panh cung i merh hi a si. Cu bantuk phungchintu nih cun St. John of the Cross bia hi an tlinh tawn. Dawtnak a um lonak hmun ah dawtnak cu va chia law cu dawtnak cu a thang ko lai a ti.

Pathian nih hin, thil lemsaih thiam ngaimi bantukin, tuah dingmi thil tampi a ngeih zong a si ko lai i, atu i ka hmuhmi hmanthlak liangluang hi saih a timhmi lem ca i a rak lung

chungmi zong maw an hei si. Asiloah, thong chungah hin ka thi lai i, Pathian sin tu ah minung hna aiawh in thawng thanhtu ah ka va cang lai i, mi soal na phawt hna hi ngaihchia tuk a si dahkaw tiah va chimtu dek ka va si te hnga.

Kan fapate Mihai kha nifa tein Cathiang chungin caang tlawmpal le Lives of the Saints (Mithiang hna Nunnak) timi cauk in hmai khat lengmang kan relpiak tawn. Cu chungin, Khrihfa hna, Rome mangki Saturninus hmai i an chuahpi hna kong kha ka vun ciin peng. St.\* Sparatus nih "Atu chan i ukto hna hi bawi ah kan pom hna lo, mi nih hmuh bal lomi le pumsa mit in hmuh khawh a si lomi Pathian tu kha kan rianhmi a si," a ti. St\*.Vestia nih, "Kei cu Khrihfa ka si", tiah tluangtlan tein a ti. Mangki bawipa nih cun a dirhmun kha vun ruat than rih dingin caan a pek hna. St. \*Sparatus nih "A ding tukmi thil kong ah cun ruah than lengmang a herh hrimhrim lo" tiah a ti. An pahnih in an lu an tan hna. Atuhhin Pathian kha chunchun zanzan in a Biakinn ah an biak. Cu an biaknak ahcun, a rak hremtu hna kha zeitlukin tei a harmi dah an si ti le minung hna nunnak hi zeitlukin dah ngaihchia a si ti dah lo cu zaidah an va chimh rua hnga? Pathian kha Pathian kong va chimh awk a herh lo, Amah nih cun pei a hngalh deuh cu. Pathian sinin minung sinah bia phuangtu si ka duh tluk tein Pathian sinah minung aiawh in biaphuangtu va si ka duh.

Hi kong a chimtu cu Amah Pathian tu siter ko u sih.

Ka u le ka nau hna, nanmah nunnak theng zong kha, thil lem saih thiam kutcung i leitlak a si ti nan zumh ve ka duh. Anih nih cun a palh bal lo. A caancaan ah na ca i thil sining a har tuk ahcun Amah nih a caancaan ah hlawhtlinnak linglet timi a herh caah a si ko lai. Ral teinak ding caah ralkap pahnih

khat a sunghter bia a si lai. Raldohnak a ningpi i tei khawhnak ding caah i tuknak voikhat voihnih a sunghter bia a si lai. Vawlei pumpi khamh awk caah pei a fapa a sung h ko cu mu. Cucaah zum ko. Midang nih an chimmi ah dir loin nangmah theng nih na ca i an pekmi rian ca i an sersiam ning kha hmuh i tiim ko. Amen.

\* St.-Saint = Mithiang tinak a si.

## LUNGLAWMHNAK AW BAWIPA SINAH

### Uktu Khuaruahhar

Nihin cu ka caah na sin i biachim hi ningcang a ngei theng lo. Tangchiahnak nihhin hremnak nakin mi nun fawi tein a tei khawh deuh. Tuzing ah a kan cek tawntu bawi nih ka kaa aan a ka fial. Cucu an tuah tawnmi a si, thih si hna a hmawm maw ti hngalh duh ah a si. Asinain ka kaa ka vun aan ahkhin a khak a ka chak hnawh. Zei chim loin ka dolh ko.

Cun na khuk i bil a ka ti. A zun a vun ka zun hnawh i lum hluaimai-in ka hmai ah a vung luang. Zeiltuk misual dah a si! Cu caan i Baibal caang ka lungchung i a hung chuakmi cu "Aaron luthlung in a khabe ah a vung luangmi Olive chiti". kha a si. Atu cu ka thonginn khaan ahcun ka vung lut than cang. Thla ka cam hnga maw? ka ti "Nan lakah harnak a tongmi nan um maw? Thla cam hna seh,"ati kha ta, ka ti. Asinain zeitindah thil vialte a rak khaukhih dih cia Tu sinah cun thla ka cam khawh zia lai? Siseh a timi pei a si cang cu, ka ti: Amah thil sermi vialte cunghaw nawlungeihnak a ngeih dih ko na cun pei Amah vawlei lila ah mi nih ka lu ah an ka zunh ko leh hi?

Zeicahdah a khak kha cha loin ka dolh hnga ti ka hngal lo. Ka thil tuahmi kha ka rak ruat lem lo a si lai. Sihmanhsehlaw,

mithiang hna nih pei an kan kulh ko cu, annih he cun kan i pehtlai camcin ko cu ta. Lamhlapi ah vancung ah khin an um lem tung lo, ka pawngah an um i an ka hmuh ko. St. Ketharin zong officer pa i cil a ka chak liö ahkhan ka pawngah a um ko. Amah cu mizaw hna a zohkhenhtu a rak si. Mizaw pakhat pa cu hrik le thah nih an bawmh tuk i, a fih tuk caah zohkhenh loin a kaltak dengmang. Cucaah, pakhat kha a tlaih i a dolh. Cu hnu ah cun tha tein a zohkhenh ti a si. Cu kong ka theih ri in, ka upat tuk hringhranmi a rak si. Tutan thil hi amah i a ka cawnpiakmi, amah bantuk deuh in ka tuahmi cu a si ko.

Asinain, ka lu cung i zun zun hnawh ti cu a tituk deuh ko. Pathian, cu kong ahcun zeihmanh chimh awk kan ngei lo, thinhun bia maw lawmhnak bia maw ti zong ka hngal lo. Na ai puanter ka duh fawn lo caah “Zeicah dah hiti hin a si?” ti bia in hal zong ka duh lo, a phi cu na hei hngalh ko hmanh maw.

Cucaah cun ka innkhante ah cun ka hel lengmang i ka kaain lunglawmhnak hei ti awk aw thawng a chuak pah. Tra-la-latum-tum-te-tum-tra-la-la. Tah aw deuh dahra maw a si e’ Hebru holh i nud timi biafang nihhin “aihram” ti le lunglawm i perchoi ti sullam a ngei. Bawipa nangmah nih “lawmhnak hla in thangthat” na kan fial. Hih, kan thangthat ko hih, “pom-pom-ta-ra-pom-pom-ta-ra.” Ka thil theihnak cu ning le cang a tuah ti lo tikah cun keimah aw lila theih cu khuaruahhar thil ah a cang.

Ka aw chuah cu ka ngol i khua ka ruat. Zeicahdah thangthatnak aw dawh cu na herh? Kei cu daite i um pei ka duh deuh tiah. Ngaihchiatnak thukpi dahra na ngeih i, hlanlio i David nih tingtang he Sual ngaihchiatnak a hnemh bangin hnemh na herh ve tiah khua ka ruat.



Hlan lio Persiami hna nih a ngaih a chia a tapmi hna cu an siangpahrang inn pawng kal an sianh hna lo, zeicahtiah siangpahrang cu ram uktu a si caah dai tein a um awk a si an ti. Cu siangpahrang pa bantuk cu na si ve soal maw?

Sibawi nih mi an hlai lioah an chungkhar kong thawngpang chia kha theihter phung a si lo ti a si. Cu nakin a biapi deuhmi cu, Pathian hi a pennak a dirh cuahmah lioah hin vawlei cung thawngpang thalo hin hnahnawhnak pek ve awk a si lo ti hi a si.

Asinain minung cu herhnak an ngeih cio caah Pathian sinah cun an au zungzal fawn. Cucaah cun Pathian nih a rian lungdai tein a tuan khawh nakhnga lunglawmhnak au aw kha thanter ve u sih. Lungretheih aunak aw kha chilhter deuh ve u sih. Hi ruang zongah hin maw a hei si, vancungmi nih, "A thiang, a thiang, a thiang: ralkap bu Bawipa cu a thiang," ti i an au i an nolh chih lenmi hi a si. Khrihfabu nih, "Sunparnak cu Pa le Fapa le Thiang Thlarau cungah a hramthawk i a rak um bang khan um camcin ko seh," tiah an nolh chih len ve. Asinain Pathian sunparnak cu atu ahhin ahohmanh nih an duh ngaingai lo. A thangthatnak hla dong loin an nolh chih len zongah hin a sullam taktak cu ahohmanh nih an tuaktan lem lo. Nang zong, nangmah duh paoh na ruahmi khuhnak i na hmanmi thangthatnak au aw sawhsawh na si ve ko lo maw?

Kannah rian cu, minung hna ngaihchiatnak au aw nih riantuannak kha hna an hnawh nakhnga lo, an ngaihchiatnak au aw cu lunglawmhnak au aw in chilhter ding kha a si.

A tanglei i thil umtuning phun li ahhin phun khatkhat ah na um ruangah na ngaih a chiat tawn hi a si lai:

(1) Origen nih a chim bangin, ser lomi sualnak, vawlei

hramthawk in a rak um cangmi ah rian na ÷uan i, cu sualnak cu tei na zuam i na tei khawh rih lo caah a si lai.

(2) Asiloah, ÷hat nai zuam i, vawlei cung harnak le temhinnak vialte hi ka tuar dih lai tiah biakhiahnak na tuah cang caah a si lai. Ka lu cung i an zun an ka zunh hnawhmibantuk zong kha intuar na tim a si maw? Cu bantuk harnak intuar cu Protestant pawl zumhning a si i, na hei pompi lem hna lai lo dah. Cu bantuk intuarnak phung a rak ÷ialtu cu Augsburg le Westminster an si i, hi phung an rak tuah lioah hin ruahnak zong an rak in hal lem lai lo dah tiah ka ruah. A zeikhom a si ah, teminnak tuar dingin na rak i ruah ciami a si ahcun, ÷hat a duhmi na si caah a ÷ha tuk ko i, asinain na intuar dih khawh lo ahcun na ngaih a chiat hi, cu ruangah cun a si lai.

(3) Asiloah, minung hi Pathian nih luat tein duhthimnak nawl a pek i, cu an duhthimnak lungthin cun Pathian kha an doh lila. Cu a dohtu ah cun nai tel ve soal a si ahcun, a fapa lila nih a dohmi pa a ngaihchiat bantuk kha na si ve ko hnga.

(4) Asiloah, Zoroaster cawnpiaknak hi a dikmi a si na ti. Cu tikah cun ral nganpi na ngei cang i, cu ral na tei khawh lo ruangah na lungre a theihnak le na ngaihchiatnak hi a si men lai.

Zeizawnah na um cu nangmah nih i check ko. Kei zong ka lungre a theih tuk lio a si i, cu na lungretheihnak kong he pehtlai in Pathian nih zeitindah a ruah hnga ti cu hung ka hal duh hlah. Lunlawmhnak aw lawng hi chuah ko laang - tum - tum - te - tum tiin. Hi ka hla ahhin a bia a tel lo, a aw niamsang zong a um lo, a fumran zong ningcang zeihmanh a ngei lo, ka hla sullam theih zong i tim lem hlah. Nangmah

riante cu ÷uan ko, pennak thar ser rian cu.

Daihnak thuk bik ka tonnak hmun cu. Judahmi Chassidic Sinakok le Khrihfa Pentikos bu pumhnak ah khan a si i, cuka ahcun an dihlak in au khat ah an au i, aw phun kip, a niam san i dang lulh in, bia dangdang cio an chim hna. A sullam ze i a si hmanh hngalh khawh lomi au thawng hna nih cun chunglei daihnak a rak ka pek.

Jesuh a vailam cunghah khan bia pasarih a chim dih in cu aw cu kei ka caah cun a dawh bikmi a si: "Aw thangpi in a au." Zeidah a au? Zeidang a si lo. Lawmhnak aw a si ko. "Tra-la-la-la. Tra-la-Nang, ka pa, daite in na rian ÷uan ko. Kei ka rian ka lim cang. Nihsawhnak le zomhtaihnak vialte ka in dih cang. In awk zong ka in dih cang. Thil pakhat te lawng tuah ding ka ngei rih: lawmhnak in au. Cucaah thangpi in ka au lai" a ti. Atu lawngah hi ca caang sullam ka hngalh. Cu aunak cu Origen, Luther, Spurgeon hna cawnpiaknak vialte nakin a sung deuh.

Nihin ah a thi ding hei sining law, ka thaw donghnak i ka chim ding cu thlacamnak a si zong ka duh lo, hla a si zong ka duh lo, lawmhnak aw a si lawng ka duh.

Cu Tra-la-la-la lunglawmhnak aw a si khawhnak cu vancung khua ahhin ningzak i a ka tuahtu mipa hi ka ton khawh men lai caah hin a si. Amah zong hi keimah nih khamh si khawhnak ding caan ÷ha ka ngeih zat te hin a ngeih ve ko.

Livitikas 16 chung i Remnak Ni kong ulhamh ningcang a ÷ialmi ka ruah tikah ka khuaruah a har zungzal ko. Tlangbawi ngan nih khan meheh pahnih cunghah camcawh fung zuh awk a si i, Bawipa caah pakhat, azazel caah pakhat. Hi phung

ahhin Bawipa caah camcawh fung zakhat, khuachia caah hin pakhat te in tuah sehlaw, a hohmanh nih al awk tha a si hnga lo nain Bawipa cu a din rumro caah Amah caah pakhatte, khuachia caah a dihlak in a tuahter ko. Amah caah uak deuh in a tuah hlei lo. A Fapa cu, sifak fa dang cio bangin caw inn ah a chuak ko. A Fapa cu ngunkhuai khawl mirum hna inn ah rawl a dum ve ko, midang bantukin. A Fapa cu mifir hna bangin vailamtahnak ah a thi ve ko. A Fapa cu thihnak in a tho than i, cu zong cu amah lawng a si bik hlei lo i, relcawk lo an tho than ve ko lai. Sunpanak in thuamh a si i kannih zong "Amah a langh tikah cun Amah Khrih bantuk cu kan si ve te lai". Kannih a ral a rak simi hna hi Siangpahrang kan si lai i, A thutdan kan i hræwm te lai cuh, kannih lainawng, mi lihchim, hor duh cuai, thangchiat hmang le zumhnak ngei lo a rak si tawnmi hna hi Pathian fale kan si te lai. Pathian caah camcawh fung pakhat, khuachia caah pakhat ve. Bawipa hmai ahcun i tluk tein zeipao hmuah a si ko.

Cucaah cun, kha officer pa caah khan vancung khua phaknak can tha cu keimah nih ka ngeihmi caan he a tluk bakmi a si ko. Va phan ti tuah u sihlaw, zeitindah bia kan i ruah khawh hnga ti cu ka ruat kho bak lo. Ngaihthiam vun hal cu anih caah thil har tuk a si hnga i, a rak tuahsernak kha vun i silhnalh awk le a tha fawn tung hnga lo. Kei nih le bia thanuam cu a cungha ka hei chim kho ve hnga lo. Pakhat le pakhat kut i sih in a sullam um theng lomi aw in luri i au dah lo cu kan tuah awk um in ka hngal lo.

Tra-la-te-tum. Ah! ka thonginn khan te chung i, i hel i, lawmhnak i au cu a va nuam dah! Thang tuk i au belte an kan thlauh i a poi deuh. A ka cawngtu nih a duh hnga lo. Hi ka aw hi thlacamnak zongah na hei rel ko hmanh maw.

Protestant nih hin Catholic pawl i mithiang hna milem hmai i thla an cam khi an sawi ngai tawn. Asinain kei ka caah hin cu bantuk thlacam hmanh cu pom awk deuh in a lang, zeicahtiah ka hmaika ah zeidang hmuh awk a um lo i, mah i ngaihchihnak, lungretheihnak, le thalo tuk i a kan tuahtu hna lawng mitthlam ah cuan bu i thlacam nakcun. Cu nakcun lawmhnak i au sawhsawh ko hmanh a tha deuh suaomao lo maw?

Mah hi officer pa i ka cung i a tuahmi hi a nauta hringhran ko. Asinain Pathian nih a nauta mi thil theng cu a thim cu. Bawipa sinah lawmhnak i hla a sami van hlaremmbu chungah lawmhnak hla ka sakpi te ding hawi tu ah ka ruah lai. Tra-la-la-la. Atu cu ka vung dai deuh cang. Cu zong cu a liam ve hoi ko cang.

Pastor ka si ka te, ka no lio teah ka chim hmasa bikmi sermon thawknak ah hi tuanbia hi ka rak chim: Siangpahrang David nih ni khat cu sui ser pa a auh i hitihin nawl a pek. "Kutdong hrolh na ka serpiak lai i, ka zoh caan paoh ah ka mithmai, ngaihchiatnak in lunglawmhnak ah, lunglawmhnak in ngaihchiatnak ah a ka thlenter lai. Zarh khat chungah na ser khawh ahcun laksawng tampi kan pek lai i na ser khawh lo ahcun na lu tan a si lai," tiah a ti an ti. Sui ser pa cu lungrawk in a rung chuak. Ka thi ko cang lai hi ta tiah a ruah. Siangpahrang inn kulh chungah ngakchia pate Solomon cu lente a rak i celh lengmang i, mipa hmai chia tuk i a ra chuah cu a hmuh tikah a sia a rem lo i a ruang a rak hal. Mipa nih cun a konglam cu a chimh tikah, tlawmpal te khi a ruat i a nih pah in, "Kutdong hrolh sawhsawh te khi va ser ko law, a cungah Gam ze iavo-hi zong hi a liam ve ko lai- timi biafang hi va thial. Cu vial cu a si ko. A lunglawmh caan i a zoh tikah a hmai a chia ko lai i, a ngaihchiat lio i a zoh tikah a hmai a panh than ko lai," tiah a ti an ti.

Gam ze iavo. Ka nunnak ahhin thil chia kha tamtuk an cang i an liam cang. Atu hi zong hi a liam ko cang. Jesuh kong zongah minung i a cannak a liam cang, vailamtahnak zong a liam cang. Zeizong te a liam dih. Nihin cu zeithil hmanh ka cung i a tlung lomi pei ka lawh ko cang hi. Ka dawtmi Pathian, nangmah he pakhat le pakhat kutsih in tlongleng ti than ko usih. Amèn.

KA MUISAM

Dawtmi ze nuu hna.

Miektion Offert ha cu nhdaxing cu a hmasi a panh. Tak veltuaka muisi lo cu hmasi khaw colh a se. Dia holl in in nu ewidcolh le nhdaxing na xam.

"Pahant-mih minung hi Amah muisam join a set ti na xam maw?" tath a kahal. "Ka xam pak kol" tath ka leh. "Nangmah hi Pathian muisam ka si tath na xam maw?" "Koon e."

Cu a xam chungin thilang pakhat a xam chungin a ka pek. Thilang kia i dip tath. Na nuu a chih ning kia. Na nuu kia a tanget in a duxant pi nih a kulh. Na nuu kia a nuu laving nuu a miam. Na muisam hmanh in ha hmanh diekpek piin na nuu i tathin ko na lo. Nangmah cu Pathian nuu na dei si hmanh Pathian cu a nuu a chih tak lai ha ta. Nangmah tik a nuu a chih in Pathian cu xetebadan na dik duk e."

Hong ka tik nuu ahhin a oi kien cu thilang ka tik a dii bal i ka nuu cu a chih hngit in ka hmasi. Hlan ahem paxel pakhat ab nuu ka chiham ka si hmanh nuu i ka xing ka muisam ka hmanh tik cu a lau in ka lau. Au chihem cu ka nuu chiham ka Pathian kong chiham ab a chih nuu.

## KA MUISAM

**Dawtmi u le nau hna,**

Micektu officer pa cu nithaizing cu a hmai a panh. Tuk velhna a um lai lo ti cu hngalh khawh colh a si. Bia holh tu in mi cawhdeuh le nihsawh aa zaal.

“Pathian nih minung hi Amah muisam loin a ser ti na zum maw?” tiah a ka hal. “Ka zum bak ko,” tiah ka leh. “Nangmah hi Pathian muisam ka si tiah na ruat maw?” “Ruat e”.

Cun a zaal chungin thlalang pakhat a vun chuah i a ka pek. “Thlalang kha i bih tuah. Na mui a chiat ning kha. Na mit kha a tanglei in a dummi pi nih a kulh. Na ruh kha vun lawng nih a tuam. Na muisam hrimhrim kha hlaam diakduak piin na um i mihrut ko na lo. Nangmah cu Pathian mui na hei si ahcun Pathian cu a mui a chia tuk lai hi ta. Nangmah tluk i a mui a chiami Pathian cu zeicahdah na biak duh e?”

Thong ka tlak hnu ahhin voi khat cu thlalang ka rak i bih bal i, ka mui cu a chia hringhran ti ka hngalh. Hlan ahcun palek pakhat ah an rak ka chiahmi ka si nain atu i ka sining ka muisam ka hmuh tikah cun a lau in ka lau. Atu chinchin cu ka mui chiatnak kha Pathian kong biahnok ah a cang ai.

Lunglawmh awk a simi cu, Khrihfa hna cu chim ding bia i ruah chung a herh lo, cunglei in pek an si tawnmi hi a si.

“A hmaan ko, ka Pathian hi a mui a chia ngai ko, keimah bang hin. Hebru holh ahhin “hmai” ti chimnak ah a pak (singular) a um lo, a tam chimnak (plural) lawng a um! panim ti a si. A sullam cu mi zehmanh nih hmai phunkhat lawng kan ngei lo i phun tampi kan ngeih cio caah a si. Cunglei bawi sin i biachim tikah hmai phundang kan pu i, a nauta deuhmi kan hrocer tik hna ah phundang kan pu; ngaihchiat tikah phundang, lunglawmh tikah phundang; ningzah tikah phundang; thinhun tikah phundang kan pu. Kan Pathian zong hi hmai tampi a ngei ve ko. Hmai khat cu zohzah taktak i a ummi, zeizong vialte an sining ding a rak tuaktan dih ciatu le a hramthok tein hi hremnak ka inmi lam zong hi lunglawmhna in a dong te lai ti a rak hngal chung dih kho tu mui hmai kha a si. Thanuamnak in a tlangmi, aa lawm mi hna sin i a lawm zungzal mi hmai zong a ngei. Hmai dang zong a ngei rih, cucu keimah nakin temh-innak fak deuh a tuarmi le a mui a chia deuhmi a si. Cu muihmai cu Golgotha ah khan kan hmuh. A sam hna cu aa tawn dih, a cal cu hliam hma in a khat. Thisen le cil chakmi hna cu a hmai ah a cawh. A mit tangah a dummi nih a kulh. Dawhna le iang le rumra zehmanh a ngei lo. Hi zong hi Pathian i a muisam a si. Khrih nih keimah kha a unau ti i auh ding ah a ka zahpi bak lo, ka ti.

Communist officer pa nih hin ka chim duhmi hi tlawmpal tal thei kho sehlaw ti cu ka ruahchannak nganpi a si.

Ka khaan chungte ahcun. a leng i um bantukin ka khuaruahnak cu thil dangdang nih a thentertu ding a um lem lo caah, kha biahalnak te kha ka ruat than. A tem ingmi



paoh nih "hlawtmi, ngaihchiatnak le nganfahnak a rak ingmi" Pathian muisam cu an keng ko. Asiah ka thinlung tah? Pathian zong nih thinlung a ngei ve cu mu. A thinlung tah keimah thinlung bantuk hi a si ve maw? Kei ka thinlung hi cu vate bangin hmunkhat hnu hmunkhat a zuang i, aa dawhcah lo ngaingaimi thil in a sang bik hmun tiangah a duhnak paohah aa fu; pumsa duhnak nih thlichia bangin a choih i thianhlimnak le vawlei thil hnawmtam aa cawh mi a si. Hi ka muisam, temhinnak nih a mui a chiatter dihmi hi. Pathian muisam a sannak bik a langhnak, mah i pumpeknak muisam a lawh bantuk hin. sualnak nih a hnawmhtamh cangmi ka thinlung hi tah Pathian thinlung a keng hnga maw?

Pathian nih hin keimah bantukin a mui a chiami thinlung cu a ngei ve maw?

Zeitindah ka thinlung a mui a chiat le chiat lo cu ka hngalh khawh? Mah le mah i cekhlai nak in. "Nanmah le nanmah kha thate in i hneksak tuah u" tiah cathiang nih a ti. Sokaretis cawnpiaknak cu, "Nangmah le nangmah i hngal" ti a si. Cucu a si kho maw?

Keimah le keimah kong sisch, thil dang kong zongah siseh, ka ruah tikah "biafang" hmangin ka ruah. Rumania holh ahhin biafang 200,000 hrawng a um va si kaw, cu an biafang nih cun Arfirun (galaxy) i a ummi arfi he billion 3 hrawng an si i, cu hna hmanh min pakhat cio a pe kho naisai lo, kan pum chung i atom rel cawh lo a ummi hna min pek ding cu chim rih hlah. Keimah kong ka ruahnak hriamnam hi a tlamtling lo tuk hringhran ko.

Ka thinlung i a ze i vial khi dah keimah a si i, zeizat vial khi dah a ka hringsortu hna sinin ka comi a si; zeizat vial khi dah

mi thlacam piaknak le mi chiatserhnak i a tuahmi an si hnga?

Judah Iskariot nih khan lungthin thiang tein amah le amah rak i cek sehlaw, amah cu Jesuh zultu taktak a si ko tiah aa hmuh ko lai. Zultu dang hna bantukin a ngeihmi vialte kaltak in a zulh, a phungchimnak in mi tampi an lung an i thleng ko, lamkaltu dang hna bangin thilti khawhnak zong a ngei i mizaw hna a damter hna i khuachia hna zong a thawl ko hna. Sualnak a tangmi cu a ngei ve ko i. zultu dang hna zong nih an ngei cio ko; sik duhnak hna, phorhlawtnak hna, ralchiatnak hna. Judah sualnak cu thil hmete i din lonak a si. Asinain mi vialte hi sualnak a ngei lo pumpulukmi cu an um lo i, Jesuh nih cun sualngaihthiamnak a ngei fawn ko. Zeitindah Judah nih amah chungah khuachia nih Jesuh rawinak thinlung a khumh ti cu a hngalh zia lai? Vanmi vialte le khuachia vialte nih ka chungah zeitindah rian a tuan ti cu ka caah hngalh khawh lo thil a si lo maw? Vanmi si hna seh, khuachia si hna seh, kan chung i rian an tunning cu, zawtnak cheukhat bantukin caan saupi chung tlumh caan a um. Kum zeimawzat hnu ceo ah ruah lopi-ah a leng tuahsernak in an hung langh tikah hngalh khawh an si tawn.

Thinlung lei cawnnak a ngeimi nih mah le mah dingte le hmaante in i cek khawh a si lo an ti dih. A cektu keimah, cekmi keimah. Zei bantuk kong ahhin dah cek ding a si ti a khiaktu keimah, a cektu le keimah. Keimah a cektu keimah i a hmanmi thinlung zong keimah thiamthiam a si tikah, dingte i cek khawh le a hmaanmi a phi chuah khawh ding a har tuk ti a si.

Farasi pa nih amah le amah aa cek i, miṭha ka si tiah a phi a chuah. A palh diam ko. A pawngah ngunkhuai khawl pa nih amah le amah a rak i cek ve i, ka lo diam tiah a phi a chuah

ve. Anih zong a palh ve thiamthiam. Thiam coter a simi biatak kha a hngal kho lo. Jesuh nih hi bianabia a chim tikah hin, kha ngunkhuai khawl pa nih khan khati i a sualnak ruang i a taang cum in aa ngaihchih hnu ah khan, a ngunkhuai khawlh kha a ngol diam le ngol diam lo kong a nganh ta ziar, fim ngai in. Zakia zong kha mi thil a ningcang loin a rak lakmi vialte rulh than ding i bia a kammi kha a tlinh hrim ko tiah zumh khawhnak ding hngalhnak kan ngei hlei lo cu ta. Mah le mah i ceknak nih hin minung cu lungthlehiak dawh ngai tuah tiang cu zeitin dek a si hnga? Baibal nih hin, a rak i kam ningte khan a rulh taktak hna ti a kan chim ti lo. Mah le mah i cek tikah hin a lengpathual vial lawng hi kan i cek tawn i, a chungril a dih umnak taktak tiang khi phanh a si tawn theo lo.

Moses phungbia kha tlamtlinh awk ah pek kan rak si lo cu ta, kan tlinh khawh lonak tu hngalhtertu ah pei pek kan rak si cu. Cun Baibal nih "Thate in i hneksak u" a kan ti tikah hin, mah le mah i cek ngaingai a si khawh lonak kan hngalh khawhnak ding caah pei a rak si cu.

Khua a ruattu le a ruahmi le khuaruah hna cu pakhat an si, Pathian pakhat a si bantukin.

Zeicahdah Pathian pakhat a si tiah ka ruah? Ziah Zoroaster biaknak bangin pahnih, asiloah Hindu biaknak bangin tampi ti in ka ruah lo? Nambar pakhat nih hin phundang te sinak a ngei. Hi lawng hi amah le amah karh tikah amah lila a chuak mi nambar a si. Pathian nih amah le amah a karhter khawh. Fapa a hrin khawh i, Thiang Thlarau a chungin a chuak kho; cun fa dang tampi zong an chuak vima kho i Khrih pum ahcun chap chih an si kho. An dihlakin a Pathian sinak an i hrawm dih kho. Asinain amah pakhat a si zungzal ko.

Nambar pakhat hi a hram amah lila a simi a si fawn. Pathian a sinak hram kha zuk law, lehtama pa nih khan, "Keimah a ka hmumi nih cun Pa kha an hmuh" tiah an ti ko lai. Cucaah cun, van le vawlei, arfi thlapa le thil vialte a-sertu kan zoh le, lehtama pa, inn khan pakhat chung te i rian a t̄uanmi pa, a rauh hlan i vailam i thah ding a simi pa, kan zoh hi dannak a um lo. A hram nambar kha a dihlak he khan a zat ko. Keimah cu relcawk lo zong ka va si ko hnga i pakhat t̄hiamt̄hiam ka si ko, a pelpawite hmanh ka tlawm in ka tam hlei lo.

Nambar kan timi biafang hrimhrim hi dahkaw pakhat he hin a sullam a pehtlai cu. Nambar pakhat cu zeizong vialte i a hram a si. Cucaah Pathian cu pakhat a si; Khrih zong pakhat a si. Cuka ahcun keimah zong pakhat ka va si ve. Luther nih, "Khrihfa cu Khrih a si," a ti. Zumhnaak cu pakhat a si. Amah le amah a ril a kheitu ding an um lo. Rilkeitu ding zong rilkei ding zong an um lo. Pathian cu pakhat lawnglawng a um ko i, amah chungah cun kan dihlak in kan um i kan cawlcang i kan sining zong kan hmuh. Kan dihlak hin cu chunglei vawlei ahcun nunnak pakhat ah kan um i cu nunnak cu aa dawh ngaingaimi a si. Ka thinlung thalang chung i muichia ngai i a cuang tawnmi hi a ngaingai ahcun, zeizong vialte a ngaithiam dih i a theithiam dihtu a dawtnak sungparnak tu a si deuh. Keimah thinlung, chiatserhmi nih hin dahkaw muichia in a hei ka hmuh ko cu. Pathian mit, Ding tein thil a t̄enhaitu mit ahcun kaa dawh hringhran.

Hika ahhin khuaruahhar thil lianngan a cang. Bethani khuami Mary bantukin, mah le mah i cek lengmang i, hnabeidonghnaak in maw, mah le mah i porhlawtnak in maw, awlokchong i um loin, a ke hramah dai tein t̄hu in a bia ngaih ziar ahhin, Pathian sinak cu Khrih mo a simi chung i zoh tikah a dawhnaak bik kha a lang.

kha a lang.

Kanmah le kanmah i zoh loin, darrul tu kha zoh deuh a herh. Hih dahkaw mi a damtertu zumhna<sup>k</sup> cu a si cu. Rul i a cukmi zeizat dah an si le an hma zeitlukin dah a fah ti va cek lengmang nakin damna<sup>k</sup> an rak hmuh lo cu ta. Thi le hna<sup>i</sup> he a ummi hma zoh loin na chungah umhmun a khua<sup>r</sup> i Amah he pakhat ah an sertu na khamhtu tu kha zoh law ruat deuh tuah. Nangmah he siseh Amah he siseh pakhat ah an ser. Cu pakhat sinak nakin a ngan deuhmi dawhna<sup>k</sup> a um ti lo. Cu dawhna<sup>k</sup> cu ka ngeih. Ka thinlung nih Amah mui cu a ken hrim ko.

“Zeizong vialte hi a tha leiah a serpiak hna,” Mithiang Augustine nih “ka sua<sup>l</sup>na<sup>k</sup> hna hmanh hi” tiah a chap. Mary Makdalin i tuan deuh i a sua<sup>l</sup>na<sup>k</sup> vialte hna kha a hnu i a zumhna<sup>k</sup> serna<sup>k</sup> thilri (raw material) ah an cang. Tarsas khuami Saul i a sua<sup>l</sup>na<sup>k</sup> vialte kha zultu vialte lak i teima bikmi pa serna<sup>k</sup> thilri ah an cang. Mi cheukhat nih cun anmah le an lam an i thim a herh. Abraham tu kha cu zoh khunmi ah a cang. Amah kong chimna<sup>k</sup> ah “a tuahmi paoh ah” Pathian a sinah a um ti a si.

Maw ka thinlung, i lawm tuah; A dawh ngaingaimi Pathian muisam cu na keng ko. Anih tu nih a mui a chiami na muisam kha a ken. Na mui a chiat ruang hmanh ah khan a muisam na kennak cu a rak si deuh.

Nanmah le nanmah i cek len ti duh hlah u, u le nau hna, nanmah thimmi tahfung in le nanmah nih cathiang tiah nan ruah mi hmang in hei si lai kaw, nan minung hawi dang hna nih cucu an hman cio mi a si ko. Talmud hna Koran hna Vedas hna pei an hman cio hna cu. A sullam lakning zong ah nanmah i a hmaan tiah nan ruah mi in a si hnga, thil hmaan

lonh paoh ah a thleng lengmang ding an si fawn. Na thil tuahmi ahhin Pathian nih thluachuahnak an pek ko ti hi zum ko. Khrihfabu nih hin minthang Paul bantukin i thlennak zong a rak herh. Martar hmasa hna i an ralthatnak zong a herh, Konstantin chan i cozah uknak he i remthiamnak zong a rak herh. Luther bantukin allhialnak thinlung zong a rak herh, Melengthon i a daihnak a herh, Erasmus i tannak ngei lo dirhmun zong a herh, Pop pawl i thil suaithiam le thil sai thiam an uarnak zong a herh. zeicahtiah hi hna nih cu tluk in rak uar in, sual ngaihtiamnak hna kha rak zuar tiangtiang in rak tuah hna hlah sehlaw, Michelangelo hna, Raphael hna, Leonardo da Vinci thil suaimi hna khi kan ngei hna hnga lo cu mu. Khrihfabu nih hin Communist uknak tang i martar i thih a rak i thimtu minung hna zong a herh hna, cun pompiak mi Khrihfabu hruaitu hna, cu Pathian pakhat a bia ve ko nain lung thiang te le lungtling tein uktu hna i an awnh tawk a rak cohlang tu hna zong a herh ve hna.

Pathian nih na thinlung ah Amah muisam keng dingin an thim caah hin i lawm ko. Man loin pekmi laksawng a si. Cun nangmah le nangmah i mawhchiat le midang va soi kha'ngol.

Sasover rabi nih voikhat cu a phaisa ngeihchunte kha mi ziaza tha lo ngaimi pa kha a pek ti a si. A zultu pawl nih ziah cu bantuk mi hoi hna cu phaisa ngeihchun cu na pek tiah an hal. "Hi phaisa a ka petu Pathian nakin, aho deuh pek awk ti cu ka thim deuh awk a si hnga maw? Keimah zong pei a ka pek ko cu" tiah a leh hna an ti. Nangmah nih na hlauh le hlauh lo i tel bak loin Pathian nih Amah he i lo i sersiam dingan an thim cang. Atu cu nang zong nih an chiat that le an din din lo tuak loin na minung hawi cu na dawt ve hna awk a si.

A si hrim ko, bo hnih pa, kannih a mui a chia i, a der tuk ah a rau in a raumi thongtla hna nih hin Pathian mui cu kan keng ko pei tiah. Amen.

## THEIH LE HMUH

Moses phung biaknak ah hin Pathian bia a thawknak cu “Thei hmanh” ti asi. “Thei hmanh, maw Israel, Bawipa hi kan Pathian a si”. Cun cu Judah biaknak thiamthiam ahcun miphun dang hleice a hmu kho khunmi, Moses, Isaiaah ti bantuk hi an um hna. Mipi hna zong nih an theih a hau i, an theihmi cu an zulh a hau.

Khrih nih a zultu hmasa hna sinah, “Ra law ra zoh tuah u,” a ti hna. Theihnak in hmuhnak ah kan va lan. Martha sin ah Bawipa nih, “na zumh ahcun Pathian sunparnak na hmuh lai kan ti lo mei?” tiah a ti. Biathlam cauk hi mithiang Johan nih a hmuh taktakmi thil kong an si.

Judahmi hna i thlarau thazaang ngan bik cu Pathian bia thukpi i ruah (meditate) a si. Khrihfabu nih a thuk chinchin in ruahning a hngalh. Thinlung mitthlam in a suai khawh.

Thonginn khaan hmete chung i erh khumh ka si tikah hin, ram car lakah Pathian kawl i mah lawng tein, “vawlei thilri zehmanh ngei lo” khua a sa mi bantukin, hmuhmi hi a tak ah a cang i, ka hmuh mi thil hi thlarau thil a si i mithmuh kuttongh thil a si lo ti hmanh hngalh khawh a har.

Hi nih hin Tuluk tuanbia hlun pahnih ka lungah a vun



Hi nih hin Tuluk tuanbia hlun pahnih ka lungah a vun chuahter. Tuanbia an va hmaan tak khawh ning hi. Thil suai thiam pakhat a rak um. Vampang cungah fngtlang dawh ngai a suai i lungkua pakhat a laiah a um ter. A suai dih tikah lungkua chungah cun a lut i a chuak than ti lo, a lo lan an ti. A dang pakhat cu thil suai thiam kong thiamthiam a si. Anih cu tidil pakhat phaikung tampi a ummi a suai i phaikung lakah cun nga pakhat a suai i nga dang he dannak a ngei lo, nga dang lakah a chawk i aa nuam ve an ti. Na thlarau in na sermi le na chuahter mi paoh a tak an si kho i an chungah na lut in na va nung kho i na va lo lan kho ve.

Ka umnak thonginn khaante ahhin ihkhun pakhat le capawl in tahmi pher le puan pakhat lawng hi ka ngeihmi dihlak an si. Kil khat ah khin baltin pakhat a um i, thil dang ka ngeih rihmi cu canphio hrai pakhat a si. Hi bantu kin lei cung thilri zehmanh ka ngeih lo lio ahhin, ka nunnak caah Pathian biakamnak vialte he ka um ko. Zumhnak nih cu biakamnak hna cu a tling cia in a hmuh hna.

“Teitu a si mi cu ..... nunnak thingkung theitlai einak nawl kha ka pek hna lai” Nazi pawl tangah khan voikhat cu thihnak in ka luat lo deng mang. Ka thinphan hmanh a daih hlan ah pastor fim ngai pakhat kha cu kong cu ka chimh. Ka chim dih ah khin, “Cu vialte thil na ton ah cun, rawl na ei a herh,” tiah a ti i, a nupi kha nga tlawmpal a vun putter. Cu bang cun Jesuh kan ton i, kan tonmi harnak vialte kan chim tikah cun, “Zei hlan ah rawl ei hmasa u sih,” a ti ve theo lai. Ka mitthlam in nunnak thingkung hram i a kan hruai lio ka hei hmuh, cucu nunnak hrimhrim cu a si. Mitcaw a damtermi pa nih khan minung cu thingkung bantu in a hmuh hna. Cucu, kannih zong kan lo taktak ko. Kan nunnak hna hi thingkung amah theitlai phunte, a chungah a ci a ummi, a tlai mi bantu an si.

i thiltha ka tuahmi hna kha a lawh hna. A rak ka kun hnawh i ei awk ah a ka pek ka hei hmuh. Ka ei lai ti si loin ei awk ah pek kan si lai tiah tial a si. Keimah cu, dawt tukmi mo ka si i, mopa nih a ka tuammawi; Thei cu a lawh hna i a ka tuh.

Mi nih a tuhmi cu a zun lai. Atu cu zungzal in a zumhnak nun theitlai cu aa nuamhpi cang lai.

“Teitu a simi hna cu thuhmi Mana changreu kha ka pek hna lai” Mana sullam cu “Hihi zeidah a si? ti a si i, Judahmi nih ramcar chung lawngah an hmanmi biafang si loin, Bawipa nih Kapernaum Sinakok ah khuachia a thawl lio hna an hmuh tik zongah khan an hman vemi a si. Khuaruahhar langhtertu biafang a si. Vancung khua ahcun khuaruahhar thil tamtuk ka hmuh hna. Pathian nihhin a fale caah cun khuaruahhar i mi a panh ding thil tam tuk a ngeih hna. Hi ka ahhin cun ka rak ruah tawnmi nak tam tuk lawmhnak a um, voikhat ah tam deuh hmuhton ding a um fawn. India thil suaitu hna nih Khrisna ( an khuazing) cu kut tampi ngei in an suai tawn. Hihi minung thlarau umtuning hram cu a si taktak. Thil tam tuk conak ding hmunah cun kut tampi ngeih cu a herh hrimmi a si cu mu. Ka velchum i a ummi hna cu, cu bantuk cu an si cio. Asinain a cheukhat hna cu zaangfak ngai an si. An covo lunglawmhnak cu an ngei cio nain vancung khua ah kut pakhat lawng he an um cu vanchiat chimpit a si. Jesuh nawl an ngai lo i, sualnak ah a luhter tu hna an ban kha an cik ai. A ngaingai ah cun, an nunnak tu kha rak sersiam i an kut nih sualnak i a rak luhpi lonak ding rak tuah hna sehlaw a rak tha deuh suaomao hnga.

Vancung i ka va hmuhmi hna hi ka chim ngam hna lo. Ahohmanh zong nih an ka zum fawn hnga lo. Ka chim ngam tawk cu Khrihfa zapi nih a lut ding i an ruahmi hna nakeun

an tam deuh ngaingai ti vial lawng hi a si.

Orthodox Khrihfabu bantuak hi ka va hmuhmi cu an si nain cucu a naih bik tahchunh awk tha i ka ruahmi a si ko i, a khah cu an i khat nemmam lo, a dang te khi an si ko. A kermei ngai mi, a chanchungah Orthodox biakinn ah a luh in a lut hnga lomi pa khi ka hei hmuh i, "Zeitindah hika ahhin na um ve?" tiah ka hei hal. Vancung khua ah cun innkhaan dal tampi pei a um cu. Kannih mi kermei u nau rual zong hi kanmah rual umnak te kan ngei ve ko. Asinain pakhat le pakhat i len kai cu kan i nuamh ngaimi a si," a ka ti.

"Cun lung rang zong ka pek hna lai." tiah Bawipa nih a ti. Cucu ka hmuh taktak "cu lung cungah cun minthar a tial".

Communist hna nih hin min deu Vasile Georgescu in thong ah hin an ka thlak. Ka sinak taktak kha mi ze sin i chim hmanh an ka thlah. Thong cawngtu pakhatkhat nih an hngalh sual lai ti an phang. Min thar cu anmah lawng nih an pek a si lo. Pathian zong nih min thar a pek tawn ve ko hna. Pathian cu Abraham min hi a lung a si lo. Cucaah sau deuh seh tiah cafang dang a chap. Pathian hi minthar pek awk fang ah mipa sinah aa langh ti tu ahcun kan ruah awk a si hnga lo. Aa lung si rih lo i Sarai min zong a thlen chih, "Sarah" a ti. Zeicahtiah Hebru holh i Sarah ti cu siangpahrang fanu a si. Jesuh nih Simon min cu Sefas tiah a thlen. Cu lio i Tlangbawi ngan a simi Kaiaphas min tawinak a si. A sullam cu anih ngatlai zeithiam lo kha Bawipa mithmuh ah tlangbawi ngan a rak si, angki fual he aa thuammi pa tu kha si loin.

Kei zong Khrih sin in minthar ka hmu ve. Kum khat hrawng hnuah cun thlen a si than. Ka hna i theih lawng a si lo, a hmai hrimhrim ka hmuh, a vun chim lio i a hmur cangh zong in ka

hmuh dih. Cu min i a biapitnak cu ka caah a lo. A chim hlan ahhin pek duhna a rak ngei cang. Cu min cu keimah ca lawngah min thar a si. Biabal chung min a si. Keimah le ka hlanah cu min a rak putu pa nunnak kha a lung chungin a tahchunh lengmang. A thinsung in cun min hram in keimah lei i a ratnak cu chim thiam lo ding thil a um. Cu minthar cu, cu a thuk tukmi, ka i chim thiam lomi leiah a ka sawmna tu a rak si.

Bawipa nih a zultu hna sinah. "Thiang Thlarau kha hmu ko u." tiah a thaw a chuah hnawh hna tikah khan a chimmi a bia si loin kha a thawte kha Thiang Thlarau an rak hmuhna kha a si deuh.

"Teitu a simi hna le tuah hna seh ti ka duhmi a dongh tiangin a tuahmi hna cu...miphun dang ukna nawl kha ka pek hna lai," Keimah cu Bawi thutdan cungah a thuh khin ka va hmu. Zeicahdah bawi thutdan cu sui le kadiba theng cun an ser hnga? Hi thongtla ihkhun i zelpheng zong hin ser khawh a si ve hnga lo maw? Minung nih pei thutdan phun khat kha bawi thutdan tiah min an hei pek ko cu. Cu min cu ka duhmi thutdan phun paoh kha ka pek khawh ve ko hen cu. Hika bawi thutdan hin miphun kip kha an bia ka ceih ko hna.

Khrihfa lawng hi khamh an si lai lo hih. Anmah lawng khamhna an hmuh i vancung i an kai ahcun aho cu dah an va uk te kun hnga? Cun, zumhtlak riantu hna cu khua nga, khua hra uktu nan si lai timi biakam zong hi khuazei cun dah a tlin khawh fawn hnga? A lawng kawrawngpi a simi khua i bawi va si cu a nuam ruam hnga lo cu tah. Cucaah cu khua hna cu zumhtlak a si lomi hna an um ve hrim a herh ko. Kannih Khrihfa hna cu vancung Jerusalem khualipi ah kan um lai i , a ceuhna chungah cun miphun zakip an tlong lai.

Nunnak thinghnah cu miphun kip hna caah damnak a si lai, A sullam cu cunglei ram ahhin an thlarau dawnak a herhmi miphun hna an um te lai tinak a si.

Cuticun Bawi thutdan ahcun thu in miphun zakip caah thil tha tuah khawhnak nawl cu ka va ngei. Ceunak le damnak pe dingin riantu ka thlah khawh hna. Thil har deuh kong ah keimah sin an rak phanhipi lengmang. Tuaktan pi an hau. Vancung khua ah cun dinh sawhsawh a um bal lo. Ka theihmi chungah cawlcangh biknak hmun a si.

Hnipuan rang in aa thuam in ka vai hmu. Mihai a ngakchiat lio te ah hi biakamnak hi ka relpiak tawn. "Bawipa nih thilpuan raang a hmemi keimah za a ngeih lo soal ah zeitindah a si lai" tiah a lungre a rak thei tawn. Mi ngan ca he mi hme ca he ngakchia ca he a ngeih dih ko, tiah ka chimh tawn. Zumhnak i a hmemi hna ca zong ah anmah rup hnipuan raang a ngeih thiamthiam. Mithiang Peter, Bawipa i a bochan bikmi a zultu, nih zumhnak lei i mithar tete ca a kuat tik hna ah, "Kanmah bantukin a sunglawi mi zumhnak a ngei mi hna...."tiah a ti. Innchung i uatmi uico fate phun cu lenghnuk uico nganpi nih a serhsat soal men hnga. A ngaingai ahcun leng hnuk uico cu a ngan ruangah chizawh a si hlei lo, an pahnih in uico ve ve a si ko.

Kei cu puanrang in kaa thuam i ceunak in ka khat. Cu bantukin ka pawng i a ummi vialte zong cu an si ve ko. Jesuh he lam kan leeng ti. Bawipa he theng ram nem cung i kan len ti cu zeitlukin dah a va nuamh! vate aw hawi hna hi a thlum khun an lo. Lyli pangpar hna zong voidang nakin an rim a hmui khun ko. Cuticun vancung khua sui lampi hna cungah cun kan va i chok hna cu ta.

Judahmi cauk hlun pakhat Sefer Ierahmeel chimning ahcun, a ra laimi chan ahcun ni khat hi suimilam pali ah an then, pakhatnak ah ngakchia bantuk kan si lai i, ngakchiat lio nuamhnak kan nunpi lai; a pahnihnak suimilam ahcun mino kan si lai i no lio nuamhnak in kan nung lai, suimilam a pathumnak ah cun nutling patling nuamhnak vialte in kan nung lai i. sumilam pali nak cu tar hnu fimnak in kan nung lai. Cuti cun nithar a chuah tikah cu nunnak cu aa thawk than lengmang lai tiah a um. Cuticun fawh a si taktak cub! Lawmhnak in lawmhnak chin ah ka va lan vima ko.

Tuluk thilsuai thiam pa bang cun, lungkua ahcun ka lut, keimah suaimi si loin mithiang Johan nih a rak suaimi ka zulhmi a si. Tuluk pa suaimi bang cun suaimi tidil ah cun ka va lio hluahmah. Atu hi vawlei ah vancung khua chungah saupi pi a leng lomi hna hi hmailei chan ah vancung khualipi ah cun an tlongleng ngai hnga maw? Cucaah cun, atu hi thlarau in va len khawhnak pek fawh kan si hi. Sifahnak Zawtfahnak, chunglei lenglei vanchiatnak, thonginn le thir cikein hna nih.cucu an kham khawhmi a si lo. A bawmtu lei hmanh an si deuh.

Maw, ka u le ka nau hna, zeicahdah hi a mui a chia ngaingaimi ram ahhin nan thut ko? Vancung khua cu ser law zungzal ca in a chungah lut ve cang ko. Cu hnuah cun thihnak cu zeicahdah kan rel ti hnga?

Judahmi cauk hlun Zohar ah cun, "Cu bantuk thlarau hi vawlei in aa then tikah cun a thianga, a ceu, hmunthur kop loin A Thiangmi Thluachuah nih cun nifa tein ceunak a pek i hitihin a aupaik. "Hihi ka fa dawt a si. A vun i thennak (kaltakmi) a pum caah, kenret in um ko seh," tiin a um.

“Jacob nih Rachael a hnamh,” a sullam cu Bawipa nih a thiangmi thlarau hna hi a rak hngalh hna i, pakhat hnu pakhat a pom hna tinak a si. Thih timi cu Bawipa taang cung i hung lanh khi a si ko. Amen.

## SUAL DUHNAK HMUAL A VA FAHNING

### Dawtmi u le nau hna,

Atu cu zeidah kan cungah a cang timi hmanh ka hngal kho ti lo. TB zawtnak nih ka pumpuluk in a ka ciah dih ko cang. Ka cil ka chak tikah thi a tel lengmang. Fak khun i an ka tuknak zawnin TB zawtnak nih cun ka ruh in a ka tlaih. Ca i ka rak rel balmi ah, T B hrik nih hin nu le pa soal duhnak thazaang hi fakpi in a chuahter i, thinlung fakpi in a canghter an ti.

Cun. kan eimi rawl ahhin soal duhnak a thawhtertu sii maw an ka paihpiak zeidek, sualnak a phunphun hi ka ruat tawn. Ka pawng khaan i a ummi pastor pakhat cu ngaknute pakhat he ihkhun pakhat ah an ihter hna i, va soal hna seh ti khi maw a si hnga zeidek, an pahnih hin hrem dingah an chiahmi hna an si ko nain.

Fiangte chim ko lo cu, keimah zong nu he soal duhnak lungthin hi ka phenghai kho bak lo. Nannih mino hna cu, hi bantuk soal duhnak nan lungchung i a chuah tikah, cauk pakhatkhat rel in maw, hla thathsa saknak le ngaihnak in maw, khualeng i va chuahnak in maw nan i phenghai kho deuh. Kei cu ka ihkhun ahhin ka ril ko i, caan saupi nu le pa sualnak kong cu ka ruat tawn i, ka thinlung hin nu kip sinah ka soal tawn.



ka ruat tawn i, ka thinlung hin nu kip sinah ka soal tawn. Hi bantuk ka thinlung i a hung chuah caan ahhin, zaidang thil in ka thinlung kha khahter i philh khawh ding kha ka zuam tawn nain ka tei kho hrimhrim lo. Nu kip hi ka tuak hna i, keimah ka Khrihfabu chung mi hna, keimah cawnpiaknak hrimhrim in a lung a thlengmi hna, cu hna he soalnak ka thinlung chung in ka tuah tikah cun, keimah le keimah hi ka fih i, ka lung a dong ngaingai tawn.

Sihmanhsehlaw, cucu kan vailam cu a si i, kan phurh hrimhrim a herhmi cu a si ko. Lenglei phung a um bantukin, thinlung lei ca zongah phung a um ve. Vawlei cungah hin cu bantuk soal ruahnak cu um phung a si ko i, aho kan ca cio zongah tei a harmi soalnak a si. Cucaah cun biatak tein kan doh a hau ko. Asinain kha bantuk soal ruahnak kha cu soal tuk zongah kan ruah awk a si lem lo i, tei tu kha kan zuam awk a si ko.

Ka hun peh rih ko lai. Helen cu ka caah a ciasa in a va um. Amah hi midawh tuk a si caah amah ruangah hin Trojen ral zong kha a rak thawhna a si ti a si i, paraltha tampi hmanh an thih phah kha. Cutluk midawh keimah he soal awk i timhcia i a um tikah cun, "um ko seh" vun ti awk cu a fawi hnga maw? Vun tei awk ahcun a har ngaingaimi a si ko. Midawh tuk a si caah cun "ra kun" vun ti cu a fawi ko.

Kum zabu palinak thawkka ah khan siangpahrang Diocletian pennak tengah Khrihfa hna cu sahrang an rak sehter hna. Siangpahrang nu Helen a cawngtu salnu pakhat cu Khrihfa a si i, cu nu nih cun siangpahrang nu cu a lung a thlenter. Cu tikah Siangpahrang nu nih cun a fapa Konstantin Ngan kha, Khrihfa hna kha luatter dingin a soilem khawh. Cucu kan Khrihfa chan aa thawknak a rak si. Helen pakhat nih hin zeitluk thil har le thil ngan dah a tuah khawh! A innchung pa

in a suai len ve theo lai. Taklawng in ciasa tein a mitthlam ah cun a va cuang tawn lai. Asinain cucu thil dang va si ko sehlaw. ra tuah Helen. Helen ruangah hin pei Konstantius le a min a thang chinchinmi an fapa Konstantin hna cu yawlei cung tuanbia ah an min a tan khawhnaak a si cu.

Zeitindah a si, sii thawnnak ruangah maw, a siloah caan saupi hman ti lo ruang zongah maw hi bantuk thin thawnnak pungsan rumro i kan hmuh hi? Cu nih cun tah na man ngeihnak hi a tumter maw?

Nangmah (Helen) kha Khrih ca i lak khawh ding ah khan zeitluk in dah ka tan kha! Comunist chungkhar mi na rak si i Biakinn ruam ahcun rat na duh lo khah. Voikhat cu, "Pastor Wurmbrand, Khrihfa i canter na ka duh ahcun, zarhpi ni fate. zanlei ah na ra lai i, na sermon kha a hramthok in a dongh tiang na ka nolhpiak a hau lai" na rak ti. Cun ka tuah ve ko, zarh khat hnu zarh khat. Zeitluk i ka bat zongah ka ra ko, a kih tuk ni zongah ka ra ko. Voikhat heih cu ka dam set lo bu zong hmanh in ka ra ko kha.

Tlangbawi le pastor hna nihhin thlarau tlaw caah cutipi in an tang tawn lem lo. Catholic nuva hna nih fa an hrin i catholic si dingah khaukhih cia a si ko. Naute cu tipil pek awkah an chuaipi i, tlangbawipa nih member thar pakhat a ngeih a hei si ko i, fakpi i cawltal a hau lo. Protestant Khrihfabu ngan deuhdeuh hna zongah cuti thiamthiam a si. Tan tualmalnak a um lem lo tikah cu tlukin sunhsaknak a um lem lo. Dawt tualmalnak lem zong a um lo. Tlangbawi hi an tuu pakhat a tlaw tikah an mitthli a tla lem lo i a kawl theng zong an tiim hna lo. Sual duhnak thinlung zong in an hei ruat hnga maw ruat lo dek mu.

Nannah Helen le Maria le Florika kongtu ahcun faktukin ka țang. Nanmah kha nifatin ka rian le zanfatin ka thlacamnak nan si. Zeiruangah dah atu zongah ka thinlung i a khatmi hi nan sí lai lo?

Hi sual duhnak ruahnak zong hi a pom thiam ka cawn a herh ko. Atu hi temhinnak le rawlțamnak ruang i ka thinlung le ka cinkennak a țumchuk lengmang lio ahhin, tuukhal loin ka kal takmi thlarau hna zeitlukin dah nan har ve ti a ka theihter țhantu zongah maw Pathian nih hihi a hei hman. Thiang Thlarau phunglam cu ahodah a hngalh dih kho lai?

Ka chiațha thleidannak thinlung i a chia ngai in a langmi sual duhnak lungthin hi sual țhawnnak dohnak i kan thinlung punkhat sinak muithlam a rawk deuhmi hmanhmaw a hei si ko.

Nang, Maria, na fanu ngeihchunte cu lungzawtnak a ngeimi a si i, ngakchianu nih cun hlai lo dingin a rak in nawl. Asinain nang nih hlai cu na hneek i na bia al ngam lo ah a rak in et. Hngilhnaak sii an pek chungah a rak thi. Cu tikah nang cu lungkuai in na rak um. Kan len hna ahkhan fakpi in ka rak in hnemh. "Ka fanute kha paradis ah zeidah a tuah lio? tiah na ka hal i, "A hngilh ko rih, vanmi hna nih a vun i hlauh tik i thil thar le vawlei thar thil umtuning caah amakhka an timhlahm lio a si. Atu ah hin cun mang a manh cuahmah ko lai," kan ti i na hna a rak ngam ngai tawn.

Atu i nangmah ka lungchung i a hun chuahtertu hi cu, sual duhnak thinlung a hei si ko. Thil hi a sining ngaingai in kan hmu kho tawn lo. Cuaah cun kan pahnih karlak ah ze i thil dah a cang ti kha atu ah hin ka hngal kho lo. Hruh thil ngai i a langmi thil hi, thonginn i ka tonmi harnak țihnung vialte

ruang i a rawk deuhmi hmanthlak, kan thnlung pumkhat a sinak hmanthlak dawh tukmi a rawk deuhmi a si men ko lai. Na fanute a ihkhun cung i kan pahnih i kan kun ti lio hmanthlak a rawk deuhmi zong maw a hei si ko. Umhmun thialnak hngilh i aa hngilhnak cu a donghnak lei a phan ko cang lai dah. Raulo te ah a hlau cang lai i, vancung khua dawhnak cu a tem ve cang lai. Jesuh nih, "Talitha, kumi," ti awk ah a hei fuh lio zong maw a hei si.

".....Zeizong vialte hi a tha lei ah a serpiak ko hna...." tiah Cathiang nih a ti. Mithiang Augustine nih, "ka sualnak hmanh hi" tiah a chap. Hi ka khuaruahnak hna zong hi an i tel ve theo lai.

Cu hlei ah, Ngaihchiatnak a tuarmi Pa temhinnak cu kan i hrawm awk a si lo mei cu? Fahnak a tuarmi hna ngaihchiatnak vialte zong aa hrawm ve lo mei? Hi sual duhnak thnlung thlamtlinhnak a tong tung lomi fahnak zong hi tah? Hihi minung temhinnak lakah a fak bik pakhat a si. Mi dawhdawh hna nih a relremmi kawp an i hmuh kho lo. A cheu cu an sinak nih a chei lo. Mi tampi hna cu sifah tuk le fimthiamnak chambau tuk nih a donh ve hna. Mi tampi hna cu nupi pasal an ngeih khawh lo caah an lungre a thei, mi cheu cu mi kelpaw lo an thitvat caah an ngaih a chia. Nupa sual duhnak hi minung hna caah ngaihchia thil nganpi a si. Jesuh, kanca i misual ah a rung cangmi nih cun cu ngaihchiatnak thil zong cu a kan hrawmpi. A lungthin cu hi fahnak caah hin a rak i hung ve ko.

Amah cu ka chung i a um ahcun, vawlei temhinnak cu ka phawrh ve ding thilrit a si. Pathian ka chungah a um tikah cun. Amah rian le tuanvo vialte cu ka ta a hung si ve. Jesuh Zultu hna nih khan sual thlahnak le sualtemnak nawl an rak

ngei. An khiih khawh, an phoih khawh. Sihmanhsehlaw, hi nawlungeihnak thate i hman khawh nakding ahcun, zeizong vialte ah hneksak an si ve a herh. Hi thil ka cung i a rung tlun tikah hin ka caah fimcawwnak tha ngai a ka pek. Pathian nih a rianuantu hna cu a sersiam tawn hna.

U le nau hna, sual duhnak ruahnak na cung i a tlungmi hi man an ngei ko pei tiah. Mi kongah ruah zia thiamnak an pek. an sining tein dawt khawhnak le ram le thanchonak kong ah dinnak a umnak dingah Khrihfa nih tuanvo a ngeih bantuakin nu le pa i pehtlaihnak kong zongah a tha bik na tuah khawh nakhnga an cawnpiak.

Jesuh nih mi an i thitumh ti lonak ram a um lai a ti. Pangpar kha na tawh i pangpar chiahnak ah na chiah ahcun nangmah ta a si. Thlai kung pakhat zong na phawi lai i, um chungah na cin khawh i, nangmah ta a si ve ko. Pangpar dum chungah amah um tein va um ko sehlaw mikip nih zoh in aa dawhnak tem cio hna sehlaw, aho ta bik ti um loin hei umter pei a tha bik ko cu.

Pathian cu zeizong ah zeizong a si lai. Thlaihipnak um loin kan zapi in Amah ah cun kan i tong te hna lai. Ahohmanh mizapi he a pehtlai lomi an um te lai lo. Mi vialte cu Khrih bantu kan si lai, a thami, a ceumi le thil tha in a khatmi le a tlamtlingmi an si lai. Cucaah cun kan i thi. kan i um ti lai lo.

Nu le pa sualnak ruahnak hi zeicaah dah a chiatnak lei lawng tein kan zoh tawn hnga? Jesuh nih a rak chimchungmi, mi vialte thawhthannak sunparnak pum in kan i thuamh tikah cun, pakhat le pakhat kan i kup kan i rek camcin lai i, Pathian nih kan dihlak in a kan pom lai i thlarau sunparnak pum ahcun i dawtnak a thang chin lengmang lai timi rak teh chungnak

**Sual Duhnak Hmual A Va Fahning**  
pelpawite an si men ko lai.

Cucaah cun kan tonning cu aa dan deuh cio zongah nannih zong hi bantuk soal ruahnak nih an hrem lengmang hna bú ahhin mithmai rawk lo tein um i zuam ko u sih. Hi bantuk thil chung zongah hin Khrih cu kan sinah a um thiamthiam ko hih.

Nu le pa soal duhnak in an kan dohnak zongah hin Comunist pawl hi an sung thiam ko hih.

I lawm ko uh, seino u le nau, Khrih nih hi tukforhnak zong hi a tei cang. Amen.

## 6

### MARY NIH ZEIZONGTE A HMUH

**Dawtmi u le nau hna,**

Cauk pakhat hmanh ka ngei lo. Biaruah awk a hohmanh kan ngei hna lo. Zung i biahal ding i an ka auh hmanung bik zong kha a hlan ngai cang. Thluak in ka lungthin chung i a hung chuakmi khurkhua ruahnak he lawnglawng a nungmi ka si. A caancaan ahcun ka khuaruah mi kha ka hna in dahra ka theih ti awkin a um tawn.

Kan hnulei ni tlawmpal lio ahkhan - Good Friday ni ah khan - chikkhat ahkhin aw pakhat nih fiangte in, "Mary nih zeizongte a hmuh," tiah a ti ka theih. Cucu Bawipa nu Mary kongah ka ruah tawnmi he a ralkah bakmi a si.

Mary hi Khrihfa ka can ri khan ka rak upat ngaingai tawn. Minu pakhat cu Judahmi fa a hrin caah Judahmi a si si loin, Judahmi a si caah Judahmi fa a hrintu a si deuh. Mary zong hi Bawipa Jesuh a hrin ca i Bawipa nu a si si loin, amah hrimhrim kha Pathian pawitu a si hrim caah Bawipa cu a hrin a si deuh. Cu a sinak cu vanmi he an i ton hlan hrim khan a rak ngeih cang. "Mi vialte nih thluachuak nu an ka ti lai" tiah a ti. Thluachuakmi Ngaknu thiang tiah ka rak ti zungzal, cucu protestant Khrihfa hna caah cun hman tawnmi bia a si lem lo nain.

Asinain Mary sinah cun thla cu ka cam bal lo. Mi thlacamnak theihpiak ding ahcun. Pathian sinak a ngeih ve a hau hnga i, hmunkip i um khawhnak zong kha a ngeih a hau hnga cu mu. Hmun kipah cun a um lo cuh. Minung a si ve ko. Sunparnak he a ummi mithiang a si nain cu zong cu ri ngeimi a si ko, sermi a si ko, sertu a si lo.

Hi kongah hin Orthodox le Catholic unau pawl he hin kan rak i al lengmang tawn. Ngaknu Thaing Mary nihhin bawhte Jesuh a rak pom lio ahkhan zeitlukin dah a hmetmi le a tlak lomi in a rak i ruah tawn ti hi an philh tawn ko rua. Anmah hla hrimhrim nih a chimmi bia hi an thinlung ah ruat tawn hna sehlaw a hei tha hnga dah.

Orthodox Khrihfabu ah Bawipa thih ni fate an sak tawnmi hla dawh ngaingaimi a um; cucu naute Jesuh nih Ngaknu Thiang thinlung ah zeitluk upatnak dah a chuahpi ti an hlawiternak hla a si;

“Maw ka fapa, Nang van le vawlei a thuamtu hi zeitindah hi nau puan hin kan zualzia lai?

Zeitindah thilnung vialte a cawm dihtu cu ka hnuk hi kan dinh hnga?

Thil vialte a kut in a hum dihtu cu ka hei in cawi ning a si?

Zeitindah mit tampi a ngeimi Cherubim hna hmanh nih an mit an leh hnawh ngam lomi cu tihzahnak he zoh loin kan um khawh hnga?

Atu cu, ka hngalh lomi chungin hi aw “Mary nih zeizongte a hmuh” timi bia cu a hung phan. khuaruahhar a simi cu, tan lak tim loin a hmaan ko tiah lungsi tein ka pom ko ai. Ni tam nawn chung “Mary nih zeizongte a hmuh” ti bia cu ka nolh lengmang. Cu kong ah cun ka lung aa lawm tuk.



Hnangamnak a ka pek. Zeidang va ruatning ti zong ka tuak duh lo. Ka lung ah a vung chuakmi cu Judahmi rabi pakhat pa kong a si. Baibal ca a rel lio kha an rak ngiat ziar i, suimilam tampi hnu ah khin cu Baibal caang thiamthiam cu a zoh i a tuaktan peng ko ti a si. Suimilam tam deuh a rauh tik zongah a Baibal ca tlap cu a kau hlei lo. “Ziah hmailei ruam kal lo i cuka lawng cu na rel? tiah an hal i hi tihin a leh hna: “Hika zawn hi cu aa dawh tuk hen cu aw. Ka lanhtak khawh lo cu ta” a ti.

Mary nih zeizongte a hmuh. Mithiang Fransis thlacamnak cu “Diomio e toto mio” a ti i, Ka Pathian le ka zeizong” ti a si. Pathian cu a zeizong a si. Thluachuak nu Mary caah a Fapa cu a zeizong a si ve. Keimah caah ka zeizong a si ti cu ka chim kho lo. Amah hleiah thildang tampi ka duhmi an um rih. Anih ca tu ahcun Bawipa Jesuh cu a zeizong a rak si i atu zongah a si thiamthiam ko. Anih nih cun Amah lawng cu a hmuh i thil dang cu Amah in a zoh hna, Amah nih a hmuhning lawngin a hmuh hna. Mary nih cun khuacuanh ning phundang te a ngei ko.

Zan khat cu Josef cu a cungah a hmai a chia. Pum lawnglo in a um caah kaltak a ka duh ti cu a ruahdamh khawh ko. Asinain cuti a lunghrinhmi cu sual a phaw lem lo i, zeihmanh zong a chim lem lo. Amah le amah a sual lonak kong zong a chim pek lo. A “Zeizong vialte” tu kha a zoh i dai tein a um kho. Josef nih thurhnawm i a hei ruah cu zeipipa poinak a um lem mei?

Kum zabu tampi a liam hnu ah Bawipa nih mithiang Brigit sinin hi tihin a chim. “Toidornak i a min cu Mary a si” tiin. Toidornak cu serhsat zomhtaih khawh a si lo. Jesuh i a hawile nih, “A hrut ko cang hih” an rak ti. Thluachuak Mary nih cun

a zeizongte cu a zoh i serhsat zomhtaihnak phanh lonak ah a um kha a hngalh i, a serhsattu hna he i sik kha a hrial khawh. Amah dah ti lo cu midang a hmu bal hna lo. Amah a nihsawhtu hna kha a zoh hna tikah sualnak a khuh dih khotu dawtnak in a hmuh hna.

Jesuh i a unau hna nih khan amah cu an rak zum lo. An zumh nakhnga a cawnpiak hna lo. An zumh te ko lai tiah a ruahchan. An zumh lonak kha a theih hmanh a thei lo. Rau lo teah a dih ding thil a si ko. A hnu ah a unau lak i pakhat cu a zultu hna lakah aa tel i martar in a thi.

Vailamtahnak hramah khan a zultu pawl nih an hlawt dih ai tiah a vuihram lo. A thawhthan hnu ah khan anih sinah cun a lang ve lo. A herhmi a rak si lo cu ta. A zeizongte a simi cu a hmaika i a um lo zongah a hmuh ko hen cu. Hnu deuh ah cun Jerusalem ah Khrihfabu hna lakah khan dai tein a thu ziar ko, an Pathian biak pumhnak hna cu a rak zamtaktu zultu pakhat nih maw, a rak hlawtu Peter nih maw an hei hruai ko. Sual phawtnak thinlung he ruam in a zoh bak hna lo.

Amah cu a sinak hrimhrim khan Bawpa nu cu va si hrim ko kaw, a cu leukam cun Pathian sinak aa hrawm vemi a si. Jacob cungah vanchiatnak a hmu lo i, Israel cungah hnahnawnak a hmu lotu sinak cu a ngeih.

“Pathian nih a sermi thil vialte cu a zoh i, a lung a si ( a tha ) a ti. Zeizong vialte hi an tha ngaingai. An cangpak i zoh tik tu ahhin dahkaw a chel ah an tha i a chel ah an chiat cu. “Toto mio”. Ngaknu Thiang caah cun Jesuh kha zeizong vialte cu a si. Amah i a zoh tikah zeizong vialte hi an tha dih ko. Cun Mary nih zeizong vialte cu a hmuh.

Maw Bawipa, thuro mit bantuk Mary nih a ngeihmi mit cu ka pe ve.

Lamkaltu 22 ahhin Tempal chung i Paul thla a cam lioah Pathian a lang i, a tuah rih ding thil a chimh. Asinain Paul nih hmailei rian kong tu ceihpi loin, "Nangmah an zumtu hna kha sinakok kipah ka luh hnawh hna i ka tlaih hna ka velh hna i thong ah ka rak thlak hna, Na martar Stefen thi an chuah lioah khan an kamah ka dir ko i, thah ka hnatlakpi ve hna," tiah a ti.

Bawipa nih chimh a duhmi cu aa dawh ngaingaimi mah i pumpek i a rianquannak kong le a donghnak ah martar i thihnak ding kong a si nain a lehnak cu hnulei kong in a si.

Paul nih sualnak nih chiatserhnak a chuahpi ti a hngalh i a si takmi zong a si. Pathian kaa chuak bia hi minung cung i hman an si tikah a sullam aa khat lomi a chuak tawn. Mi chiat kan serh tik hna ah kan huat hna i an cungah thil thalo tlung seh ti kan duh caah a si tawn. Pathian tu cu cuticun a si lo, a ralkah in a um . Rul kha chiat a serh i, khoika poah ah a rawl a hmuhnak a si. Minu chiat a serh i pa vialte nih duh dih an si. Vawlei chiat a serh i rawl phunkip le pangpar phunkip a chuahpi. Ham chiat a serh i Ham hrinsor hna nih miphun thawng ngaingai an chuahpi, Amerika ram sernak zongah rian biapi ngaingai an tuan.

Bawipa nih Paul i a chimmi cu a ceihpi hmanh a duh lo. A hmai ah a liam cia caan i na sual palh nak hna na chim lengmang hi a lung a lut lo i na holh hmanh a thei lo. Atu le a ra lai ding caan lawnglawng hi Pathian caah biapi an si.

Hika thonginn khaan king ahhin a luan cia caan ruat in caan

tamtuk ka hlohthlau cang. Keimah cu fa thitha lo ngai ka rak si. Kum ruk ka si lio ah namte in ka nu ka rak cheh - misual thinlung a rak lang cang. Kum hleinga ka vung si ah cun atu i thong i a ka thlatu hna nak misual hi ka si. Annih hi cu ningcang tlawmpal tal cu an ngei. Anmah nak i a niam deuhmi sining ahhin ka um. Cu ri cun ka hrinthar ni tiang Pathian zum lomi, thilsual vialte a tuah huammii. dohthlennak ruangah cun thil chia zong thil tha zong ka tuah zuam dih. Pathian ka huat tuk ahhin ka nehsawh i mi vialte kha huat ve dingin ka forh hna. Marx le Bakunin le Kropotkin ka dawtnak hna cu ram le thanchonak kong i an cawnpiaknak ruangah si loin Pathian an huat ca tu ah khan a rak si. Sualnak phunkip ka tuah. Ka lungchung cun mi thah lainawnnak ka tuah ko. Cu kong cu Jesuh atu le atu ka chimh lengmang. Cu chung poah cu thathi i biaruahnak le i pawlkomhnak kan ngei kho lo. Zeicahtiah hlanpi ah khan pei a ka tawlpiaak dih cang cu. Ka chim than tikah ka chim mi a sullam a hngal kho ti lo.

Pathian nih Paul cu a chuah hlan khan a rak thim. Keimah zong hi vawlei sem hlan in a ka thim chung cang. Cu bantuk thim chungnak cu, ka kephau hna hi rak hngal chung dih hlah sehlaw, nihchuak thil men a rak si hnga. Ka sualnak hna zong hi a khuakhannak khuaruahhar chung i aa telmi dih an rak si. Pathian nih hin hawhra nak i a thiang deuhmi ah ser a timh. Cu bantukin a thiangmi sernak ca i thil hran cu mi nih an i ngaihchih mi sualnak lawnglawng hi a rak si Sualnak chung i va tlak hi biapitnak ngaingai a ngei. Daniel cauk nih, "Hi hruaitu hna lak ahhin a cheu cu ingtu hrimhrim an si ve lai, annih cu hneksak cikcek le thenh an si lai i a vaar in an vaar lai," tiah a si.

A liamcia caan i na sualnak, na ngaihchihmi hna nih khan

an in vaarter lai. David zong Salm hlaphuahtu liannganpi ah a ser; Magdalin hlawhhleng nu zong zultu zumhtlak ah a ser. Hremtu Paul zong lamkaltu teima bik ah a ser ko. Keimah cu mi dawt ngaingaimi pastor le cañialtu, ÷uanvo phundangte pekmi ka si. Ka sermon le ka cauk hna nih hin, a luancia caan i ka Pathian zumh lomi le ka chiatkhatnak vialte tel loin, atu i an man ngeih ning hi an ngei kho hrim hnga lo.

Sihmanhsehlaw, atu cu ka hna a ngam tuk. Mary, duhnungte nih zeizongte a hmuh dih. Voikhat teah a liamcia sualnak fihnung hna le atu i velngeihnak dirhmun le a ra ding caan i sunparnak a um te ding vialte hi a hmuh ÷i dih ko. A hmanthlak dihlak a hmuh ko i, cucu van i ka hmanthlak kha a si. Hihi Bawipa nih a hmuhning zong a si.

Paul nih hlan lio a sualnak kong kha a vun chim i, Bawipa nih zehmanh a let lo. A leh loning hi, Paul nih zehmanh hei chim hlah sehlaw cu ko cu a lo - hmailei caan i a tuah ding rian tu a chimh. Nang zong hlan lio na sualnak kha cu chim duh ti hlah, zehmanh an let lai lo i, na chim lo he a khat ko. A kan ngaihthiam cang caah khan kan sualnak cu khoika ah dah an um? Kum hra lio i a rak tlami hawrha a ti dih cangmi bantuk khi an si ko - an lohnak hmanh hngalh a si ti lo. Hmailei ah Bawipa nawlbia zulh ding tu hi pek kan si i, mi nih an nunpi cio awk a si. ÷ah khawh lo ruang i ngaihchiatnak in mah le mah i thah ai timmi khi lo hlah u sih.

Jesuh nih ka chungah sualnak zehmanh a hmu ti lo - zeicahtiah a thianh dih cang cu ta. Amah cu Pathian a si, asinain minung zong a si ve. Mary, a thiang tukmi, zeizong vialte a hmu kho dihtu, mi mawhchiat a hmang bal lomi le mi bawmh lawng a duh pengtu nih a hrinmi a si.

Maw Bawipa, bia kan kamh i cu biakam cu, tloh baklo dingin ka bawm ko; a liamcia caan i ka sualnak vialte kha nangmah sinah siseh, minung hawi sinah siseh zeitik hmanh ah ka chim than ti lai lo. Zeizongte i a thil timh mi chungah cun thianhlimnak ca i timhlanhna dot tete tu pei an si ko cu. Mithiang hna caah cun a liamcia sualnak hna cu pangpar dawhdawh an parnak hram an si ko. Atu le hmailei caan chung lawnghi ka nung ko lai, Mary sining ka cawn lai i, thil hi a timthen le a dang le a lawng in zoh loin a lianngan i a dawh tukmi zeizongte tu ka zoh cang lai.

Kan thangthat ko, Mary, zeizong vialte a hmutu; Kan thangthat ko, Mary, veel in a khatmi! Amen.

## A KUTTANG MI KA ZUMHNAK

### Dawtmi u le nau hna,

Temhinnak nih a hrawh khawhmi zumhnak cu zumhnak hmanh a si lo. Temhinnak fakpi a tuar nain a dongh tiang a zum pengmi martar tapi le missionary minthang tapi tuanbia ka rel tawn. Bishop Hannington nih Uganda i a um lio i mi sa ei hna sin i a dongh tiang a hmunmi zumhnak a ngeihning a rak inchimh theo hna lai. An tlaih i ei awk ah an kalpi. An thah i a sa an cannak hmun panh i an kal pah ah khan, "Na ral kha va daw hna; an serhsattu hna caah thla va campiak hna" ti hi amah lawngin a chim i a nolh lengmang. A hnu i a fapale nih amah hmun ah a ai an vun rolh i a thattu hna kha an lung an va thlenter hnu hna ah kha kong kha an chimh than hna. Cuticun a dongh tiangin a zumhnak cu a rak dirpi ko a si cu. Minung nih hin an zumhnak taktak cu thihnak hmai hmanh ah an dirpi ko. Kan zumh rua ti i kan ruahmi lawng hi pei thlah a si tawn cu.

Nihin cu keimah nih hin ze sette dah ka zumhmi a si ti tuaktannak daite in caan ka ngei kho.

Pumsa le thinlung an i pehtlaihning hi khuaruahhar ngai a rak si. Thinlung hi pumsa ahhin a senghchih mi a rak si theng lo. An rak ka tlaih in zarh tam nawn chung cu ka thinlung cu

inn ah ka um ko rua tiin ka um. Caan saunawn a rauh hnu ceo ahkhin ka thinlung nih ka pum cu a vun fuh i thongtla um in a hung um kho ve. Orthodox pawl nih cun thih hnu ahhin ni sawmli chung mithi thlarau cu an hawi le a dawtmi hna pawngah a um an ti. Jesuh a thih hnu i hi vawlei cung i a um can an um hnu lawngah ε kalnak ding hmun ah a kal an ti.

Cu nihcun a kan hmuhsak duhmi a um maw? Thinlung nihhin pum sa kha a zul peng lo tinak a si ko. Fakpi in voi tampi an ka hrem tikah cun, ka nunnak cu ka thonginn khaante chungah hin a um colh kho ve lo. An ka hremnak hmun le ka temh inmi fahnak ah khan a caam ko. Hremtu hna cu an um ti lo. Keimah zong kha ze i ah an ka ruat ti lo. Asinain a liamcia mi hremnak ah khan ka va um peng ko i a let tampi in a karhter.

Atu cu ka nunnak (thinlung) cu ka pum sinah a ra than cang; fahnak zong ze i pipa ka ngei ti lo. Dai tein ka zumhnaK kong ka ruat kho.

Pathian, van le vawlei sertu a si cu ka zumh taktak. Van le vawlei an rak um thawknak hi zeidang in ka ruat kho lo. Cucu Pathian zumh timi a si. Asinain van le vawlei an rak i serning cu a ngaingai ahcun ka caah biapi a si lo. Pathian nih a ser - a tha ko. Ka khuaruahnak thinlung cu a lung a tling ko. Thil dang kong tah?

Ka chia tha thleidannak lung nih hin Pathian dawtnak a si ti cu a zum duh hrimhrim lo. An hremtu hna nih thutdan ah an in temchih. Na lu an in kongh i minit pakhat dan ah na lu cungah tidor duk-duk-duk tiah a tlaknak hmun kelte ah a tla lengmang. Cucu dawtnak a simi Pathian nih a ukmi vawlei



ah fawh a cangmi a si cu!

Chiaṭha thleidannak thinlung hi, zumhnak ralchanh in khua a ruah tawn caah, sahrang tiah a auh cuh. Asinain, kei cu zumhnak hi a hmanmi thil dahkaw a si ko, tiah a ka ruahter ca tu abhin sahrang ka ti. Ka chiaṭha thleidannak nih hin lasi tuanbia salam khi a ka chimh: a luat mi duhthimnak na ngei i, nangmah le mi dang hna nih hin sualnak lam nan i thim a hei ti. Cun cū sualnak ruangah cun temhinnak le fahnak vialte hna hi hrial khawh lomi a phichuak an si ti in. (A lianngan mi Pathian i a penmi vawlei ah hrial khawh lomi! ka nih a chuak!) Asinain zeicahdah, cuti a si ṭungah, ngakchia tete nih temhinnak an huah ve? Temhinnak a phi chuak dingin ze sualnak dah an tuah.

Mi cheu cu ram sahrang nih a tlleh a baoh dih hna; Sivai ngeimi rul nih a cuk hna; hmuh khawh lo zawtnak hrik nih a thah hna. Cucu an i tawh lakmi a si maw? Zeitindah a si? Dawtnak Pathian nih cun, minung an hung soal te tikah an on te dingah tiin chan tampi hlankan in cu zawtnak hrik hna cu a rak serning cu zeitindah a si e? Cun zeicahdah bawhte an thih? ti rih ko ning. Adam le Eve soal ruangah maw? Tluknak hlan ahkhan thihnak cu rak um dawh fawh a si hih. Adam sinah Pathian nih, “Dum laifang ah a ummi thingkung i a theitlai cu nan ei lai lo, nan thi soal lai,” tiah a ti tikah hin thih timi umtuning cu Adam nih rak hngal cia hlah sehlaw hi bia hi a hngal kho hrimhrim hnga lo. Thih timi sullam kha a rak hngalh ko. Eve zong nih rul nih na thi hrimhrim lai lo a ti tikah khan a sullam a hngalh ko khah. A tlawm bikah saṭil hna an thih tal cu a rak hngalh ko lai cuh. Cu ticun va si sehlaw, minung caah thih cu sualnak man a si ah Eden dum ah khan zeicah saṭil an thih kun? Zeicadah nga le cangai tehna ti thuk chungah fahnak an in ve? Minung cu a hmuh hmanh

an hmuh bal tung lo. Ti chung nga hna hi minung. sual ruangah pei pakhat le pakhat an i ei an i seh cu ti u sihlaw hruhnak bia ngaingai a si ko hnga.

“Hruhnak” ti bia ka chim paoh ah ka khuasik saisem a chuak. Ka caah hrial awk tha lo thil a va si. (Cu zong cu zeizong ti khotu Pathian i a vawlei ah fawh a si cu mu). Hruhnak thil cu ka doh i fimnak cu celh maw cam in kaa tlaih. Zeicahdah Luther nih khan fimnak cu a rak i tlaih ve hnga lo? Zeicahdah saram hrang tiah an auh hnga? Amah zong kha hruhnak temhinnak cu a rak tuar ve ko. A caancaan heih ah cun mihрут taktak bantuk i a au tungmang caan zong a rak um taktak ko tung.

Hruhnak leiah cun hrial khawh loin thawl chih a si kha a hmuh tikah a taang chung tu ah hngatchannak he a va hlonh lawlaw.

Dawtnak Pathian kan timi sining dihlak hi hruhnak cu pei a rak si ko cu. Pathian nih mi tha lawng si loin, Tuluk communist pawl nih tidor hremnak hmangin mi an hrem i an hremmi hna temhinnak kha nihchuak ah a sai lengmangtu hna zong khi a dawt ve hna. Cucu hruh pei a si ko cu.

Zeitindah anmah nih an kutpar hmanhin tawng duh tung loin hi hremnak vialte tuah dingin nawl a petu uktu hna hi a dawt khawh hna hnga? Cu tluk thiam in hruhnak a si vemi cu Khrih thisen in khamhnak kong hi a si. Ka thil tuaktannak thinlung nih cun a pom kho lo. Ka tuaktannak thinlung hi keng peng hlah ninglaw, Communist pawl nih hin an i tinhmi an khen tung hnga. Ka au ka khang hnga, innka le vampang ka cumh ka bengh hnga. Cun cikcin in an ka khih hnga i an ka hren hnga. Mihrut thongah ka va dong te hnga.

Cu nak fim deuh in tah ka hrut kho lo maw? A tawk fang deuh in? Galileo le a ruahnak altu hna karlak ah khan, tuaktannak cu a altu lei ah fawh a rak um cuh. Minung semka in nika nih vawlei a hel ti in rak ruat hna kaw Galileo ruahnak cu hruhnak a rak si ko. Asinain hlathlainak le cekhlatnak le kawlhawlnak phunkip an vun tuah hnu ahcun hruhnak a rak simi kha fimnak, tuaktannak thinlung he aa tlakmi a rung si than. Galileo cu fim tein a rak hrut ko cuh. Cu bantu kin keimah, hi lung vampang nih an ka kulh lo i, aa zi lengmang mi eletron rel cawk lo, an karlak ah hmun lawng kaupipi a ummi nih an ka kulh ti zumh hi a zafang hruhnak bia a si.

Vawlei hi ze i sullam set ngei lo i aa hel lengmang ahcun, hi thil ci tete hna hi mihrut bangin a laam len sawhsawh ahcun, biaknak biatak hrampi cu Baibal bia phundang pi chungah khin a um ve hnga. Biaknak dang ca hna nih cun "Pathian cu upat le tihzahnak biaholh in an chim lio ah Baibal nih cun "Pathian hruhnak" kong tu a chim. Dawtnak hi a ngei tak ko lai, asinain tuaktannak a ngeimi minung i an ngeih mi dawtnak bantu cu si dawh a si lo. Hruhnak tiangin a dawt. Tuluk tidor thlak hremnak cu tuaktannak a ngeimi thinlung cun dawt khawhnak sullam a um lo. Pathian thiltimhi a hruhnak cung i aa telmi, asiloah, Pathian dawtnak a thuh tuknak i a derthawmna k zawnte tu an si ko lai. Mithiang Paul nih hi caang chung thiamthiam ahhin Pathian hruhnak le a santlaih lonak kong a chim. Pathian cu zeizong ti kho a si ahcun, a der zong a der kho lai i a hruh zong a hrut kho hrim lai cuh. Zeihmanh a cang kho lomi a um lo - hi thil hmah hi.

Job le David hna hi mithiang ko ah kan ruah hna nain Pathian kong ah thiangchiatnak nganpi an chim veve. Jesuh hmanh nih vailam cungah khan dawtnak Pathian ti i a rak phuan

tawnmi kha, A fapa ngeihchun te harsatnak a in lio thengah hnulei a chit i a kaltak tiin an puh ko kha. Zei bantuk lungput paoh in va si ko seh, cucu Pathian cungah ngeih awk ah a thami lungput a si lo. Pathian hmai ah kun ka hmang tawn. Asinain dawtnak na ngeih lo, asiloah mi dawt keel in mi na daw lo tiin Pathian va mawhchiat kha biaknak phun khat a si.

Othelo cu dawtnak a ngei, a dawtnak ruangah lai a nawng. Cucu dawtnak a si lo maw? Desdemona nih cun dawtnak taktak a si tiah a pom caah a or in a diktu pa kha a dongh tiangin a dawt ko. Cu mihrut pa nih cun amah rup nupi a ngeih. Job ve zong nih cu bantuk lungput cu a langhter ve: "A ka thah hmanhah ka bochan thiamthiam ko lai" a ti. Pathian ahhin hruhnak a um ko i, cu bantuk cun mithiang hna zongah hin hruhnak a um ve. Ka khuaruahnak lung cu Pathian a um ti zumhnaK ah a dong. Sihmanhsehlaw, Einstein nih cun. kan lungput sau tuk kan rak ken cangmi hi tuaktannak tluang ah i can a um tawn caah i thianh lengmang kan herh tiah a ti. Biaknak zongah hin tuaktannak tluang sawhsawh cu ka hlawt ko lai. Eistein nih fiziks (physics) phung um ciami kha a vaivuanh ahcun kannih zong nih dawtnak kan timi kan ruah tawning phung zong kha kan vaivuanh ve a herh ko. Pathian nih a kan dawtning hi kannih i dawtnak kan timi kan lung a fianning he hin cun aa dang ko. Keimah i dawtnak hrut ngai ka ngeihmi zong hi ka khuaruahnak nih a theih khawh tawk ahhin a dong ve lo. Pathian nih, kanmah lei in i hlawhnak um hleng loin a kan dawt. Kei zong nih a chia a tha, a dik dik lo ti tuaktan lo tein Amah lawmhternak ruang bak ah Amah cu ka dawt lai i Amah ah le khamhnak a timhlamh mi ahcun ka zumh ko lai.

Tuaktannak thinglung cu kaa tlaih ti lo caah, ka nunlam tluanchuak hruhnak in ka kal ko lai. A ka hremtu hna kha ka

dawt hna lai, cucu hruhnak rumro a va si hmanh ah khin. Cun nang, Jesuh, kan sin i laak awk ah na kan rat hnawh tikah rian har kan pek te lai. Na sin i kal kha duh loin kaa chang lai. Misual bik an thlaimi hna kha fek tein ka kuh hna lai i, "Vancung ah hi pa hi a rat ve lawng ah ka ra lai," tiah kan ti lai. Na ka eet a herh ko lai.

Nang, khuachia, kan hngalh tuk cang. Nangmah hi pei lungawtawm in a ka umtertu na rak si cu.

Khrihfa ka si ka lio hrawngah cun tukforhnak phun khat nih a rak ka hnahnawh ngai. Armenian Catholic phungki pa mifim ngai kha zeitindah ka tuah lai tiah ka rak hal. "Khuachia cu va nihsawh ko," tiah a ka ti. Thomas More nih, "Khuachia hi mi phorhlaw ngaingai a si i, zeirel sawngthlai lo ti tu cu a in in a ing kho lo," tiah a ti.

Hnu deuh ah Luther zong nih cu bantuk cun a ruah ve ti ka vun hngalh. Khuachia nih Babal caang hna le thlacamnak hna ze i a rel lo hmanh ah, a thawlnak lam tha bik cu ze i rel lo, nehsawh i tuah kha a si, zeicahtiah, nehsawh cu a ing kho hrim lo.

Maw khuachia hrut, fimnak tuaktannak hmangin ka zumhnak kha hlohpiak a hei ka zalh tawn mu. Asinain cuti alhniálnak cu velh le Tuluk tidor thlak hremnak hna tluk cun a fak lem lo. cu hremnak hna hmanh nih ka zumhnak an hloh khawh lo ahcun, hi kei ka fimnak tet fipfiap te nih a chia a tha ti a hei tuaktan ve mi ruangah hin maw ka zumhnak cu ka hei thlah hnga? Ka fimnak, kan hua tuk. Cun tha a petu khuachia nang zong kan hua i Pathian hruhnak minung fimnak nakin a fim deuhmi le, Pathian dernak minung thawnnak nakin a thawng deuhmi tu cu hrut ngai in kaa tlaih peng ko lai. Amen.

## KA NU

**Kanu,**

Jesuh nih a donghnak bikah cun ti daihnak hmun ah a ka hruai cang. Cawnpiaknak caan cu a dih cang. A rauh hlan ah biaceihnak hmai ah ka chuak cang lai. Bia a ka haltu officer hna hmai ah ka thiamnak kong ka chim bal lo. Biaceih bawi hmai zongah ka chim hlei lai lo. Lao-Ise nih, "Mah thiamnak kong a chimmi nih mi lung an tong hlei bal lo," a timi hi a hmaan mi a si. Cuticun keimah kong an tialmi minthut an ka fial mi paohpaoh ka thut dih i, Midang kong i an ka fialmi tu cu ka al dih ve.

Zeicahdah Comunist hna hmai ahcun ka thiamnak kong cu ka hei chim len lai e? Keimah tu cu annih kong i ka lungput ning zong hi a hmaan dih ko ti cu ka hngalh ko. Sihmanhsehlaw, khatlei kamah palh thaimthiam loin dik taktak khawh a si lo. "That hi a chia i chiat hi a tha." tiah Macbath tuanbia chung i hnam ngei hna nih an ti. Khaḥ lei kam ah palhnak um lo bak in ka dik hrimhrim ko tiah na zumhmi cu, nangmah nih hmailei lawng ka ngei i hnulei ka ngei lo ti zumh bantuk a si ko. Comunist phung cu ka huat kō, cucaah anmah le anmah an i runven a herh ko - keimah i an sin i Khrihfabu ka runven ve bantuk hin.

Cawnpiak caan cu, a hremnak vialte he a dih cang. Pathian he kan i pehtlaihnak zong tilet a dai kho ve cang. Thil vialte cu thlamlang in an fiang dih cang. Pathian a si ti tung i a ka then khotu, a ka thlah khotu, a dongh tiang a ka keng kho lotu cu Pathian a si lo. Pathian taktak nih cun a ka tlaih ko lai.

A liamcia caan i sualnak ruang i ngaihchih lungkuainak le biahal tikah lih ka chim hnga maw chim lo dah timi lungretheihnak vialte cu ka lonh dih cang. Ka chung i a ummi thil tha zong thil chia zong ka hngalh. Bawipa nih, "Bawipa na Pathian cu na thinlung vialte in na dawt lai," tiah a ti. Zeitindah minung nih a lungchung i hiarnak phun tantuk a um buin Bawipa cu a thinlung vialte in a dawt khawh lai? Kabala cauk nih a phi a pekmi cu, "Na chiatnak lei kap zongin Pathian cu daw," ti a si.

Ngakchia kan si lio ah rili kamah pumpululh kan i chan i lente kan i celh tawn. Pumpululh cu tilet a niamnak zong a sannak zong ah a vuan peng. Cu bantukin zumtu tak thinlung zong a mah le amah i mawhchiat a ngol hlan paoh cu, cu bantuk cu a si ve. Pangpar hi a chiami le a thami ti a um lo. Pangpar an si ko. Pakhat cu cuailo a si i, pakhat cu dingdi a si, pakhat cu chokhlei a si ko. A cheu cu rim thaw an ngei i a cheu cu an ngei lo. Acheu cu mui phunkip in an i thuam i a cheu cu mui khat in a um. Cu bantukin kan thlarau hna zong hi Pathian i a serning hna in um a si. Tlang cheukhat hna cu an saang, sihmanhsehlaw, tlang tiah auh khawhnak ding ah Everest theng an si a herh lo. Cu bantukin Khrihfa sinak dingah nupi va ngeih lo i va um theng le zumhnak i minthang si theng a herh lo.

Mi cheukhat mithiang ti i va sawhkhik phun zong khi ka hna

a tla lem lo. Hawi hlei i nuncan a ngeimi St. francis, Assisi te hna St. Therisa, Lisieux timi hna mitthlam i suai peng hna hi mi lung a donghter tu men an si. Zapi sawhsawh, Jesuh thisen i a kholh ve ko mi, thawt nam theihnak, thisa duhnak le pumsa nuamhnak zapi ngeihning tein a ngeimi hna kha mithiang an si kho ve ti zumhnak lam an dawn men ko. Jesuh thisen cu Ngaknu thiang Mary hmanh nih a thiannak a hmuhnak kha a si tung.

Ka chunglei sualsannak cu a dih cang. Aho he hmanh keimali cu kaa tahchunh ti lo. Keimah cu Keimah ka si ko i, hi hngalhna ahhin ramhring lakah cun ka bawk. Sining pahnih karlak ahcun ka um ti lo, a liamcia mi ka rak luatnak le a ra laimi caan i ka dawtmi hna he kan i ton than te ding nun Pathian pennak cu a tu ahhin ka chungah a um ko.

Ka pa kong ka theihmi hi a tlawm. Kum kua ka si lioah a rak thi. Mi um-u ngaingai a si. A holh ka thei bal lo. A mit lawng hin mi a zoh tungmang. A thih zingah hin sizung ah ka va zoh. Cu hmanhah cun zehmanh a ka chim lo. Thawngthabia hi a rak theih bal ko. A hngalhmi hi bia in chim a thiam lo a si ko lai dah, a dai ko. (Biakam Thar nih hin Josef bia a chim ti a chim bal lo.) Cu ni zanlei ahcun. nangmah ton awkah sizung i na rak kir lioah na sin ah ka ra. Mitthli he hiti hin na ti, "Atu thok cun ngakthah nan si cang lai hih," a ti i Ka mitthli a rak tla. Cun ruakvuinak cu misifak hna tuah tawn ningin tluang tein tuah a si. Ruakkuang cu thing sawhsawh tein ser an si i, si nak hmanh an thuh lo. Judahmi tarpa, khahmul le samkir pi he a simi pa nih "El mole rahamin "Vel he a khat mi Pathian" timi thlacamnak a cam. Cu lio ahcun a hohmanh nih a sullam kan rak hngal lo. Cun inn ah kan rak tin. Cu ri cun nihin tiang, ka pa cu ka lungchung ah a chuak ti lo.



Kum sawmthum a liam cang. Zan ah ka thonginn khaan chungah a ka umpi tiin ka lungthin ah a um. A muihmel ka mitthlam in ka hmuh. Voidang tawn bantukin dai thlep in a um. A mit lawng nih bia a chim. Peter nih palhna nganpi a tuah hnu ah zeicahdah Bawipa nih, "Peter Jonah fapa, na ka daw maw? tiah a ti mi suallam a mit nih cun a ka hngalhter. Zeicahdah cu caan theng le cu caan lawng ahcun a pa min cu a hei chim theng hnga? Zeicahtiah cun, khatlei kap in kan pale hi kan nunnak ah an i tel ve. Sualnak kan tuah ahhin fakpi in an ngaih kan chiatteer hna. Lamding zawh i kan nun caan ah kan thathnem ngaingai ve hna. Ka pa mithmai ahcun lawmhna siseh, mawhchiatnak siseh ka hmu lo. Hi ka tonmi i a phichuak kha hmuh a duh. Zungzal hmun i a dirhmun zong kha hi caan i ka teinak le ka zumhna nihhin fakpi in a uk lai.

Ka pa cu ka hngal lo. Asinain nangmah cu, ka nu, kan hngalh. Fapa thalo ka rak si kha ka va ngaihchih hringhran dah!

Ka hmet lio ah na thil thitnak seh merhna kha ka rak in merhpiak. Hla na rak ka sak piak tawn, na sak tawn zungzal mi hla pahnih lakah pakhat cu Khrihfa phungki pakhat kong a si i, "Zei nih dah phungki ah an luhter? ti i an hal tikah, "Mit dum pahnih" tiah a leh hna timi hla a si. Cu mit dum pahnih ka vun hmuh ve i ka nunnak a thuhna bik a ka hmuh piak i Khrihfa ka rak can ka ahkhan na rak hngal thiam lo. Bawi Jesuh a temhinnak tuanbia ka rak in relpiak ni ahkhan na mitthli a rak tla. Cu hnu ahcun cu kong cu zeihmanh na chim than ti lo. Na hla pakhat cu ka vun theih than, "A dai zan" ti a si.. Nangmah, Judah minu nih khoika in dah kha hla kha na rak laak hnga? A dai zan keimah i ka vun ton ve i Jesuh ka lungthin chung i a chuah ah kha na caah thih tlukin a fakmi thil a rak si khah.

Atu ahhin khoika ah dah na um, ka nu? Na ÷ap len ko maw?

Ka thonginn khaan naih ahhin tarnu pakht um ve sehlaw a dawh. A fanu zong thongtla a si ve rua. Zung ah an chuahpi caan ahhin khaan pakhat zawñ an phanh paoh ahhin a nu cu a ÷ap i, “Iona, Iona,” tiah a auh i, a cawngtu hna kha a fanu cu an hmuhter nakhnga heh tiah a nwl tawn hna. “Ka mit te in ka fanu cu ka hmuhter u law, ka fanu nan velhnaak kut kha ka hnamh lai,” tiah a ti hna. A cawngtu hna nih cun “Nangmah hnamhnaak cun amah hnamh tu kan i duh deuh” tiah an nih pah in an ti, cun an lanhpi.

A nu cu a ai a kio i innka cu a cumh a bengh. Cu hnu cun a dai; An tuk maw siñ dek an chunh hnga.

Ngaknu thiang Mary kha tah, a fapa thah ding i an kalpi lio ah khan zeitin dah a um hnga? “Rachael nih a fale cu a ÷ah hna i...ngamh khawh a si lo. Mi ze i tal nih an in ngamh kho maw, Bawipa nu, na fapa zultu tamtuk an in tuarnak ahhin? Na ÷ap zungzal maw?

Biakinn i na hmanthlak an cuanter mi hna tampi cu kei i na hmanthlak ka suaining he cun a khat hrim lo. Cu hmanthlak hna ahcun nu phungki phun in, ÷hirual an in put ter i zohzah ngai in merh muithlam an cuanter. Nu phungki hna nih cun fa an ngei bal lo i nang cu na ngei ÷ung. Na sining taktak hi suai ÷han a hau.

Budda hmanthlak a rak sai hmasa biktu pa hi a lo ti a si. A saihmi ah cun amah lila a cang ti a si. Michalangelo le Raphael hna cu an thil suaimi le saihmi ÷habikbik an chuahpi hnu ahhin an nung deuh ngaingai. Nang, Bawipa nu, cu an suaimi le an saihmi ze i he hmanh khin na lo lo, na dang ko.

Thil sai h thiammi le thil suai thiammi, na lenglei mui lawng si loin na chunglei dawhnak kaa i chim khawh lomi na thiannak le na ngaihchiatnak tiang a hei langhter kho mi hngak in ta na um rih ko rua lai. Ka pawng i thong a tla vemi tarnu bantuk hi na si t̄heo lai, intuarnak in thlehbaoh dih a simi hi. Comunist hna kut cu, keimah khamh ruahah naa ham ve hnga maw?

Hruhnak thil lawngte an si. Ruahnak keel a ngeih ti lonak hi a sau ko cang. St. Johan nih nika in naa thuam i, thlapa na ke tangah um in an hmuh i, na lu ah arfi hleihnih an um. Nangmah cu Comunist hna hmai i a kun ding rua na si hrim lo.

Asianain nangtah zeitindah na si lai, ka nu? Na fapa hniang Richard na ra hmu kho ve lai maw?

Na nuncan t̄ha le na rak i pek khawh ning kha ka thinlung ah a caam peng ko. Na hmeih bu in na fa le tete pali hna kha kan puitlin tiang na kan cawm dih. Na dawh ning te kha ka lungthin ah a caam peng ko. An rak ka tlaih ahkhan nangmah cu kum sawmsarih na si cang. Asinain mino te na lo ko rih i, na hmai a sawnnak a um rih lo.

Kumkhua nih na dawhnak a ziamhter hnga maw? Na thi in zungzal ca in na kan kaltak lai maw? Kan i tong kho ti lo sual hnga maw? Nang cu Khrihfa na si lo. St. Thomas Aquinas nih vancung khua a nuamhnak pakhat cu hell thla mi hna zungzal in hell i hrem an si hmuh hi a si lai a rak ti. Mi sa ei phun hmanh nih cu nakin chia hru thil cu an chim kho hnga maw? ka zum kho lo. Biakinn i ka rak kal hmasa bik ahkhan thla khi hei ngei ninglaw a lo. Khrihfabu thla hna cu nangmah cawi kho ding tiangin an t̄hawng hnga lo maw- Comunist hna nih ka pawng i a ummi nutar nu kha an dehcawh. Asinain

Jesuh nih an dawtnak thinlung hi a nehsawh kho-bal lai lo. Keimah le ka innchungkhar cu khamh kan si theo ko lai. Ka nu, ka innchungkhar mi pei na si ve cu.

Ka nu, nang zong khamh na si ko lai. A dai zan cu vancung ah na va ton ve te ko lai. Cuka ah cun mit dum pahnih hna kha na hmuh hna lai i, hla ah na sak tawnmi phungki pa bantuk khan, zeizongte hlawt in Amah cu na zulh ve te ko lai.

Ka nu, ka ngaithiam ko. Na cun i ka tuah sualmi ka sualnak kha keimah le keimahte kai thianh lai. Jesuh nih, Jonah fapa Simon, "sal tha" a ti bantuk khan, Henric le Amalia fapa Richard "sal tha" a ka ti ve te lai i, cu tikah cun zeitindah kanu le kapa a simi hna cu a leng khuamui ah cun nan um khawh hnga?

Bianabia pakhat an chim tawnmi ah tlangval pakhat nih ngaknu pakhat a duh tukah aa hruh chihmi kong cu hitihin an chim. Zan khat cu a tuar kho ti lo i, a innka a va kingh i luh a va hal. "Ka luhter ko, na sinah ka um a herh ko," tiah a ti. "Aho dah na si?" tiah ngaknu nih a hal. "Na dawtni keimah ka si," tiah a ti i ngaknu nih cun, "Ka khaan a bi tuk i ka ihkhun zong a hme fawn. Nangmah caah umnak a um lo," tiah a ti. Mipa cu a kir i a rak al ning sullam kha hngal hlah kaw kum tampi a vaak. Mipa nihcun a ka duh ve ko ti tein a ruah fawn. A lung a hung fim vuaimai i, innka cu a va kingh than. "Aho dah?" tiah a rak hal than. "Nangmah ka si," tiah a ti tikah, innka cu a rak hunh i a rak kuh. Kum tampi hi caan hi pei ka rak hngah ko cu," tiah ngaknu nih cun a ti an ti. Ka nu, vancung hi a bi te pei tiah. Pakhat ca lawngah hmun a um. Cucaah vancung i kal a duhmi paoh nih cun, innka ah, "Khrih, nangmah ka si," ti khawh a hau.

Ka nu, hihi cu nang na caah cun thil har a si. Na rak hngalh fam lo cu ta. Asinain, "Richard nu ka si," ti law dawtnak in cohlan na si ko lai. David nih, "Jonathan ruangah an cung i zaangfahnak ka langhter khawh nakhnga, Sawl innchungkhar lakah khan a tangmi aho tal an um maw? a ti i, mi ze ruaram lo pa Mefiboset cungah a hawipa Jonathan ruangah thhatnak a tuah kha. Jesuh nih ka hawi a ka ti. David nakin fakpi in nun a siang deuh. Keimah lawng hlah, ka innchungkhar vialte khamh an si lai i, nang zong na tel ve; ka Pa zong a tel i, ka farnu te Mary. ka ngaih tuk hringhran mi zong a tel ve. Ka chuah hlan i a thimi si kaw ka hmu bal lo nain. Asinain hi thonginn khaan chungah hin ka sinah um seh ti ka duh hringhran. Kan dihlakin hmun khat ah kan um ti te ko lai. Cu tikah cun an thater tawntu, na ngaih an chiatter tawntu Richard kha a si ti lai lo. Thil vialte cu an thar dih cang lai.

Tap hlah, ka nu, mangtha. Kan i hmuh than hlan tiang. Nannih vancung mi hna, nannih zong "hiti hin thial a si" timi cu nan ngaih a hau ve ko lai. Cathiang nih, "Amah a langh tikah cun Amah bantuk kan si ve lai," tiah a ti. Anih cu A nu he an um ti. Hi zawn zong ahhin Amah bantuk si ka duh ve. Vanmi nannih nih thuanvo la ko uh. Amen.

## A FIANG LOMI RUAHNAK

Dawtmi Khrihfabu hna,

Nifa tein capo nihchuak pakhat paoh hi keimah le keimah kaa chim tawn. Nihin caah cun hihi a si; Mipa pakhat nih a hawipa sinah sibawi pawl kong a zai hnawh. "Fiang lo tukin ca an tjal. Mikip rel khawh awkin ca tjal hna seh tiin phung serpiak hna sehlaw a tha na ti ve lo maw?" tiah a ti. A hawipa nih, "Nemmam cu. Sibawi pakhat nih rel khawh bak a si lomi si cawk ding a ka tjalpiak mi a um. Cu he cun khostom (customs) zung tampi ah hnahnawhna um lo tein ka lan kho i, tlanglawng zong ah voi tampi man loin kaa cit. Ngunkhuai hmanh ka awl caan a um," tiah a ti.

Duktla ngai in ka ni. Cun khua ka ruat: mi tampi nih Baibal hi amah le amah a kalh e; kharuahhar le hngalh khawh a si lomi dal le caang a tam tuk e tiah an phunzai tawn. Cu kongah cun cuti a sinak a chan a um hnga lo maw? Cu ruang ah cun a si lo mei, chan tampi chung mi phunkip, zumhning phun kip, mifim a phunphun, sal zuatu hna le sal hna, ramuk bawi hna le chanthlengtu hna, sosialistle azinsin hna siangngakchia le saintis thiamthiam hna nih nunnak khostom zung ah hnahnawhna um lo tein Baibal nih a hruai hna i an lanh khawh cu? Hmaan tein chim ahcun Hebru le Grik holh hna hi sullam a phunphun ngeih an hmang i, a hmaan komi sullam

tampi ah leh khawh an si. Fianfai lonak nihhin sunlawinak a ngei maw?

Vun ruah hruak ahcun a um lo ka ti hnga.

Communist phung nakin ka huat deuhmi pakhat lawng a um i, cucu khuaruahning fianfai lo hi a si.

A hman lomi le a fiangfai lomi ruahnak nih khuaruah khawhnak i a rianṭuannak vialte kha rinhchanh tlak lo ah a ser dih. Cu bantuk ruahnak tlamtling lo nih cun mi tampi hna kha aa dawhcah lomi tuahsernak ah a hruai hna. Khuaruah ning fiangfai lo nih ritnak sii hmanna ah a hruai hna, zu ritnak ah a hruai hna, thil dang dawhcah lo pipi thil dik thil hmaan lo a ruahter hna.

A ngaingai ti ahcun Communist ka huat biknak hi sumṭhennak ngei lo i mi an tuahtaonak nakin an khuaruah ning ningcang lo ruang tu hmanh ahhin a si deuh. Chenglawi tumtu bu nih a khawt a hmaan loin an tum ahcun hlathiammi pa pum chungah a siarem lonak cu fahnak bantukin a rak lang. Cu bantukte cun mi nih ruahnak ningcang lo bia an chim tikah ka rak um ve tawn.

An chim tawnmi pakhat ah, hnahnawhna sertu pakhat nih a saikel kha London i Hyde Park ah mi haukulhna ah a tun i mipi kha taza a hawt hna an ti. “Ngeihchiah kan timi hi fir pei a si tiah. Kan dihlak in Adam le Eve in, asiloah zawng nupa in hrinmi pei kan si dih cu. A hramthok ah cun misifak, mirum ti a rak um ṭung lo. Zeitindah atu ah mi cheu an hung rum? An innpa sining an fir caah pei a si ko cu. Mirum thil nan laak ahcun mi ta an rak chuhmi hna nan laak ṭhan a si. Na ta an laak mi va laak ṭhan cu fir a si lo. Cuaah, zeimaw thil

na herh ahcun aho ta paoh laaknak nawl na ngei. Vawleicung palik zeibantuk hmanh nih thlauhna nawl an ngei lo. Zeithil paoh hi kan dihlak ta a si ko," tiah a ti i, mipi nihcun fakpi in an au piak. Asinain inn i tin aa zalh tikah a saikel a rak um ti lo ai. Cu tikah, "Palik, palik! ka saikel an ka firpiak," tiah a au an ti.

Comunist pawl hi an khuaruah ning a hman hrim lo. Cucu mithah lainawn nak hmanh in a soal deuh. Khuaruahning cung i sualnak a si.

Asinain kap hnih ngei thil khuaruahhar tampi an um i cu bantuk kong ahcun fiangfai lo i kan ruah deuhdeuh le a fiang deuhdeuh tawn. Cu bantuk thil ahcun kan ruah mi thil hrimhrim kha a fiang lomi thil a si ruangah a si tawn. Keimah hmuh ningte ah cun cu bantuk thil ah cun ningcang kan vun ser i cu kan sermi ningcang nih cun thil hmaan kha thil ping ah a can ter. Pathian kong tehna, Vancung Penak kong hna, zungzal nunnak tehna hi fianter kan zalh paoh ah a hmaan lo lengmang ko lai. Hi hna hi hngalh khawh leng thil an si. Dawtnak Pathian le phuhlam hmang Pathian, an pahnih in Pathian pakhat a si tungmi cu sining phir (ambiguous) a ngeimi Pathian a si ko. Cucaah ruahning phir (a setset lomi) ruahning lawng nih a sining taktak a langhter khawh lai. Hika ahhin hngalh khawh lo a simi Pathian a si i, a fiang lomi le aa cawhnuk mi lungthin nung lawngin hngalh khawh a si i, cathiam hna i fiang rilrel te i an fianter nakin hngalh khawh hrim a si lo.

Cucaah eun, Baibal nih "Pathian cu dawtnak a si" tiah fiangte le tluangtlan te i a timi nihhin a pingah kan hruai soal hlah seh. David Livingstone Africa laifang i mipun hnufual bik hna sin i a va kal ah khan, an holh ah "dawtnak" timi biafang



hi rak um hlah kaw, hi Baibal caang hi a chim in a chim kho hna lo an ti. "Zeidah nan duh bik?" tiah a hal hna i, "Unboi" an ti. Cucu minung baan tit an carmi a si. "Unboi nakin kan duh deuhmi vawleicung ah a um lo," an ti. David Livingstone nih, "Pathian cu Unboi tha bik a si," ti tlangpi taar in Pathian kong kha a chimh hna i cu a hnufual ngaingai mi miphun cu an lung a pemh khawh ngaingai hna. Mi sa ei pawl i an duh bikmi minung baan tit car he hawi hna Pathian tahchunh cu Pathian thangchiat a si tiah na ruah sual men hnga. Johan zong nih cu bantuk thiamthiam cu a chimmi a si ko lo mei? Pathian cu dawtnak a si a ti tikah dawtnak cu minung hawi fakpi i kan i duhnak ah kan hman mi bia pei a si ko cu. Saram a sang deuh phun zong nih cu bantuk duhnak cu an hngalh ve. Pathian cu minung le saram nih kan ngeih timi duhnak a si ti cu aho tal nih nan zum kho hnga maw? Asinain dawtnak timi cu Johan chan i Grik le Hebru ruahnak ah a sang bikmi thil a si bantukin. Afrika i mi sa ei phun hna caah unboi cu a sang bikmi thil a si ve. Cuti cun Johan nih Pathian cu "Dawtnak" a si a ti i, David Livingstone nih "Pathian cu unboi a si" a ti ve. Pathian tu cu amah sining te kha a si ko. Ei ding a si lo bantukin lung duhnak zong a si lo. Hngalh khawh lomi a si bantukin bia in fianter khawhmi a si lo. Pathian kongah fian theng aa zalmi cu a ruahning a fiangfai ti lomi a si ko. Thluamthlam tu hi Pathian kongah cun a fiang bik a rak si ko. Khrihfa sining phung kermei ngei theng a si lo. Phung hna hi an fiang tuk i an setset tuk.

Ka fapa Mihai a hmet lio ah hin Baibal cauk i a rel duh bikmi cu Nehemiah (Nehebiah tiah a ti) le Biathlam cauk hna hi an si. Nehemiah cu a duh lomi hna kha a tuk hna lawng si loin an sam zong a tio dih hna caah khan a si i, (zei ti set in dah a tuah fa khat hnu fa khat in maw a si loah a tomtom in dah a phawi ti kha ka fianter piak tawn). Biathlam cauk cu sahrang

a phunphun limkeng tehna, lu pali a ngeimi sahrang tehna tapi an um caah a duhnak a si.

Cuti a duh khun caah cun Nehemiah cauk kha atu le atu a ka rel (hanter lengmang. Fiangte in ka cin ko rih. Nehemiah nih sertu Pathian cu “A lian a ngan i a thawng i thih a nungmi kan Pathian” tiah a ti.

Babilon Talmud (Baibal ca) ahcun Rabi Mathana nih, hi caang hi Rabbi Jehushua benLevi sin in kan hngalh ning ahcun Tempal pahnihnak i cazi hna cu “Sinod ngan mi hna” tiah ti an si zeicahtiah pennak kha a ngeitu hnga ding taktak sinah an pek caah a si a ti. Moses zong nih “A lian a ngan i a thawng i thih a nungmi Pathian” tiah a rak ti ve cang. Cun Jeremiah nih, “Zentail mi hna nih tempal kha an thurhnawmh. Pathian thih a nungmi ziaza cu zeitindah a um cang kun? a ti i a thlacamnak ah “thih a nungmi timi bia kha a hrial. Hnu deuh ah Daniel nih, “Zentail mi nih a fale kha an rialdit hna. Khoika ah dah a thawwnak cu a um, a ti i cucaah a thlacamnak ah “a thawng mi” ti kha a hrial ve. Cun Sinod ngan mi hna tu nih cun,” Si hlah e, hihi cu pei a thawwnak ngaingai cu a si cu: a remlo mi zong in khawh i lunngsaunak ngeih khawhnak thawwnak kha. Hiti a tuahnak hin pei thihnung a sinak cu a langhter cu, zeicahtiah A thiang mi cu, Amin cu thluachuak ko seh, cuti cun si hlah seh law, kan miphun hi miphun dang hna lakah hin zeitindah a nun khawh hnga?

Pathian cu Amah le a sining tein a thawng i thih a nung ko. Amah kong i bia kan hmanmi hna hi minung kannih cung i kan hman tikah an sullam ngeih ning a lo hrim lo. A hme ngaingai i a thi dih ding a simi hna bawmh awk ah a fapa ngeihchun te pek tiangin Amah le amah philh khawhnak thawwnak tiang a ngeimi a si. Aho tal nih hngerhte pakhat

harnak a tongmi bawmhnak ah a thawnnak a hmang bal hnga maw? Pathian a thawng kan timi nih hin sullam phundangte hrim pei a ngeih cu. A thawnning hi phundang te hrim a si ko.

Pathian fa kan hung si hnu hrimhrim ahhin kan soal thiamthiam ko rih. A mit hmuh hngan Leah kan soal ko. Sihmanhsehlaw, kan sualnak hna cu a mit a ching kanh i Amah lei kan rak hoih liote tu kha a kan theihpiak peng ko. Cucu Pathian thih a nunnak na ti duh ahcun ti ko. Sihmanhsehlaw, cu a thinnunnak cu thildang thinnunnak he cun a lawh in aa lo lomi a si.

Rom ralkap hna nih tuknak saphawhri he a thil phoih an fial ah al lo tein amah le amah a hnipuan a phoih khomi Pathian cu zeitluk thinnung dah a si! A hnipuan lawng a phoih a si lo, a khuaruahhar tuah khawhnak thawnnak vialte le a thiang i hrimmi a pumsa thih a thiam lomi vialte zong a phoih dih. Hi Pathian hi bia in chim khawh a si lo. Kanmah tu cu Amah he i lo in thlen khawh kan si. Cutikah mi nih an kan zoh lai i hi khuaruahhar Pathian hi an hmuh lai i, a zumh khawh lai. Communist hna nih bia an kan hal i an kan hrem lio ah officer pa nih Khrihfa pakhat kha “Khoika ah dah na Pathian cu a um? Zeicahdah khuaruahhar thil na caah a tuah kun lo?” tiah a ti. Kan unau pa nih cun, “Khuaruahhar ngan tukmi hna hmai ah a um ko nain na mit a caw i na hmu kho lo i a si ko. Nang nih na ka serhsat, na ka thuat, na ka den. Kei nih dawtnak mit in kan zoh. Cucu khuaruahhar ngan bik a si,” tiah a ti.

Kannih zong cu bantuk cun Communist hna cu kan ti awk hna a si. An lung hmanh a thlenter men hna lai Kanmah tu cu kan lung a si lo. Khuaruahhar phundang deuh tu hmuh kan duh, hremnak le tukvelhnak um ti lo lei tu kan duh. Asinain Pathian cu a sining ruangah cun Dawtmi Thinnung kan ti.

Ka Khrihfa sinak hi phungning theng in a si lo ahcun ka ti cang. Hi zong ahhin minung bia ka hman mi a si ko i, a ping a sawh kho men. Sains (science ) nih a phungning te loin zehmanh a tuah khawh lo bantukin Khrihfa phung zong nih a phungning loin zehmanh a tuah kho ve lo.

Sains tampi hna ahhin a phung an rak timi tampi hna cu an i thleng cang hna. Thil a dotdot tein an um theng ti lo. A tom kan timi zong hi an hneksak i an hmuhning zulh in thilri a si chel, thli rin a si chel a si. Hmuh khawh a si lo i a umnak zong sawh khawh a si lo.

Cucaah zehmanh aa dang lo. Asiloah Geometry i point a timi hawi hna khi hei ruat hmanh. Tah awk a tha lomi a si. Asiloah Max Planck khi ruat hmanh. Anih nih cun thil (matter) hi amah bak in a um lo; an atom a cawlcangmi nih a ummi a siter. Cu Atom cawlcanghna thazaang cu matter (thil) kan timi i a hrampi cu a si.

A sullam cu Scientist cu vawlei dangdang ah a um a hau tinak a si. A inn ah thilri-tampi a ngei, thutdan tehna tawng khawhmi le a cung i thut khawhmi an si ko. A zung khaan i a tuaktan naktu ahcun cu thil hna cu thil hme bik aa zi viaimai mi an si ti in a hngalh fawn. Filosofi bia in a tlangkawmna bia a chim ahcun thutdan cu a tak a si lomi thil ah a cang. Planck nih mithmuh khawhmi le a hmun lomi thil hna hi a tak an si lo i a um taktak mi zong an si lo; hmuh khawh lomi le a thi kho lomi thlarau lawnglawng hi a tak i a ummi cu a si i, cu thlarau thawng lo cun thil vialte hmanh hi a um khomi an si lo tiah a ti. Cuti a chim khawh cun a thutdan cungah cun hnam tein a thu fawn. A tak thil ahcun thil um takmi a si ti cu a hngalh fawn.

Cucaah cun, Pathian he kan nunnak hi dot dangdang in kan nun awk a si. Nitin nunnak i kan biaknak ahcun Pathian cu minung bantuk te hi a si ko. Mit zong a ngei ve i a kan zoh ko. A ban zong a samh i a kan bawmh khawh. Kanmah holh tein a kan chawnh. Kan hla sak ngaih zong a duh i kan thlacamnak zong a ngaih fawn.

Amah kong kan ruah tik tu ahcun cu thil vialte cu an lo dih. Minung holh nih a kong a chim kho lo. France mi nih phungthluk an ngei: “Un dieu defini est un dieu fini- Pathian a kong kan chim khawhmi cu a dihmi pathian a si” an ti. A muisam taktak cu chim fian khawh a si lo.

A si ko, kan ngeihmi hi phungning zulmi Khrihfa sinak a si ko, sihmanhsehlaw, a phung hna cu an fiangfai lo, thluamthlam ceo in an si hlei ah tampi cu an i kalh dih hna. Pahian cu ceunak a si. fisik (Physics) thiammi hna nih ceunak cu a hmun lo i amah le amah a kalh in a um ti an in chimh ko lai.

Pathian le a phunglam kong kan ruahnak ahhin fianfai lo lawnglawng hi a fiangfaimi ruahning a si ko. Zumhna chung i vung peh khi a fiang lomi, a setset lomi, a thluamthlam chung i vung pehluh khi a si ko.

“Vawlei cu zehmanh lo chungah aa thlai” Na zumhna zong zehmanh lo chungah aa thlai ve. Jesuh nih khan thinlung kekkuai le mitthli tla in a khamh khotu pa sinah thla a cam. Asinain a khamh lo. Thihnak a in a hau. Vailam chungah khan “Ka Pathian ka Pathian, Zeicahdah na ka kaltak?” tiah a au. Zehmanh nih a let lo.

Zei bawmhna hmanh a ra fawn lo, nihsawhna aw dah ti lo cu. Cubantuk theih a harmi le ðih a nungmi Pathian sin ahcun

“Kapa, na kut chungah ka thlarau kan chanh,” tiah a ti.

An ka tlaih hlan ah a hmanung bik i ka sermon cu Pathian ñih a nunnak kong a si. Ka Khrihfbu nih an hngal kho tuk lem lo. Keimah lila zong nih ka hngal kho hlei lo i zeicah dah cucu ka chim hnga tiah ka khuaruah a har. Atu cu hngalh hram ka vun thok cang. Zeicah tiah cun Pathian nih ka cung i a tuahmi hi ka hngalh mi a tlawm chin lengmang caah a si.

Khrih Mo hi, Hngalh khawh lomi va hngalh len zaal lo tein tongta zuluh in a zuluh i dawtnak in a va pom ahhin zeitlukin dah aa dawh i duh a va nun! Amen.

## A LENGPHAW BIAKNAK

Dawtmi u le nau hna,

“Saram nung pakhatnak cu chiandehi he an i lo, pahnihnak cu caw fa he an i lo, pathumnak cu a hmai minung hmai bantuak a si, palinak cu a zuang liomi mupi bantuak a si.”

Khrihfa pastor nih tuchan ahcun sinak tampi a ngeih a herh. Thlarau in Pathian he i hawikomhnak sangpi a ngeih a hau; ral teinak dingah timhlamhnak thiamnak zong a ngeih a hau; mi hrihhawh thiamnak zong a ngeih a hau; chanthlengtu zong a si lai i, kum zabu kul le khatnak chungah Khrih pennak chan a si khawh nakhnga, lam a rak sial chung khotu zong a si a herh.

Biaknak ahhin kaphnih a um zungzal. Ezoteric (a chung) leikap a um, Ezo ti cu Grik holh a si i, a chung ril tinak a si. Cu ahcun Pathian sining hngalh khawh lo a simi cu minung sining he pehtlainnak kha a si i, mi tlawmte ca lawng a si.

Cun Exoteric (a lengphaw) leikap a um ve. Exo timi Grik holh sullam cu a lengphaw tinak a si ko i, nifatin nunnak ah minung a tam bik nih an i nunpi mi biaknak hi a si.

Esther cauk hi a lengphaw biaknak i tahchunhnak tha ngai

pakhat a si; minung sining a lenglei lawng a huap i pumpak le miphun nunnak tiang ah a dong. Cucaah cun pei hi cauk chungah Pathian timi bia fang voi khat hmanh a hman bak lo cu. Asinain phun le ram (nainganzi) fangfak bak a si komi cauk pakhat cu Cathiang chungah telh mi a si i, sunhsak mi dirhmun ah dir ve in Solomon Hla hna le a dang Thlarau thil bak a chimmi hna he dirhmun pakhat ah an dir ti ko.

A lengphaw biaknak le a chungril biaknak hna hi hmunkhat ah an kalti hrim a herh ko.

Atu naite ah khan thongtla thar pakhat sinin vampang kha morse code (thirhri tuknak le dahmei in an i chawnhnak hna i an hman mi dash-dot. . i chawnhnak) hmangin a kingh i, Tibet kha Tuluk Communist nih an lak ti kan theih. Tibet cu thlarau lei rumro a kalpi mi biaknak in hruaimi a si i, ram uknak le raldohnak leikap ah cun zehmanh timhlanhnak ngei lo bak an si. Atu cu nainganzi nih an thlarau nun cu a choih dih cang ko lai. Thlarau lei thil zong hi nainganzi lei fimnak nih a dirkamh lo ahcun cu vial cu a si ko.

Pathian pennak kong hngalh taktak ding i thinlung a pemi hi an tlawm taktak ko. Midang, a tang mi Khrihfa hna cu nainganzi lei cu tuan ve ko hna sehlaw cu nih cun cu Pathian pennak sungparnak ca thiamthiam cu a ser ko lai. Cuticun thlarau lei minung hna nih hlan lio i Lamkaltu hna bang in cabuai in daite in thlarau rian cu an tuan khawh lai. Biatak ram chung ahcun caan dihlak pe in an um kho lai i, an thlarau cawlcanghnak hnahnawh lo tein le vawlei thil nih lung tengnget ter lo tein an um kho lai.

Adam a tluknak kong kha thlarau kong thil thup a caan cut hlan i chuahpi mi a si. A thuk taktak mi Pathian thil timhning



cu thingkung cung cun lawh khawh cu a si lai lo cuh. Minung nih hin amah țangka huihnak hlawt ning, amah kulh chung lawng tuaktan hna, lohlak vaivuanh nuamhnaihnak hna, midang sualnak va caihnak hna, mi kong i ruahnak hmaan lo le a sualnak kong le a thiamconak te hna hi caan saupi chung a tuaktan i a cawn hmasa a herh. Mithiang lawnglawng nih minung ca i hngalh khawh a si hngami biatak a dih umnak in a hngalh khawh.

Minung cu vailamtahnak cungah "Kapa ngaithiam hna, zeikan tuah ti an hngal lo," ti pah in a thih khawh tik lawnglawng ah a thuk bik le a sang bikmi hngalhnak caah timh cia a si kho lai.

Cuti a si rih lomi vialte tu cu a niam deuh mi ram ah -a lengphaw ram ahcun an um rih a hau ko. Asinain cuka hmun cun zeitlukin dah san an tlaih ve! Esther kha rak um hlah sehlaw. Judah mi nung an um ti hnga lo cuh. Judah mi an loh dih ahcun Jesuh a um kho ti hnga lo, Khrihfa bu a um kho hnga lo i vancung kutka cu khar a si ko hnga---mi tampi caah.

Nihin ahhin an hmurka in Pathian a chim theng ballo nain thawngthabia caah vawlei luat ter ding ah le Comunist le zum lotu mi rialdit tu hna thawnnak baoh dingah heh tiah a rak doh tu Esther tampi kan herh khun hna i an biapi chin lengmang.

Voikhat cu mibu khat nih capo bianuam an sai i, tikulh pakhat ah mah lawngin kan kaltak hna sehlaw ze cauk dah rel awk ah na thiim hnga ti kha an chim cio. Pastor pa nih Baibal, a thiim i midang pakhat nih Shakespear cauk, a ti, a dang pakhat nih capo saihnak cauk aa thiim a dang pakhat nih tuanbia cauk tiin an mah le an lung kalning cio in an chim. Cutikah

mifim ngai pa pakhat nih, “Lawng serning a cawnpiak mi cauk ka rel hnga. Zeicah tiah ka luat hmasa a biapi bik i cu hnu tu ah rel ding dang cu ka thiim te hnga” tiah a ti.

Minung cu a luat a herh. Jesuh nih Biatak lawng nih an luatter khawh hna lai tiah a kan cawnpiak. A lettalam zong in a hman thiam. Luatnak lawnglawng nih biatak a kan pek khawh. Aanaasin tangah cun biatak va pemh khawh a si lo. Luatnak ca i ral a tu mi hna cu biatak ca i ral a tumi an si ko i Pathian ca i ral a domi an si. Cyrus (Sairas) ralkap hna cu, Yahweh a bia mi an si lo nain a thiang mi ralkap bu ti an sinak cu Babilon saltannak in Judah mi, biatak a kengtu miphun kha a luatter tu an si caah khan a si.

Luke 6:1 ahhin Grik biafang phun dang te a um i, hapax an ti i, Baibal chungah hin voi khat te lawng a lang. A tambik nih an leh ning cu “a hmasa bik a von changtu a pahnihnak sabbath” ti a si i sullam a ngei theng lo. Cu biafang cu Deuteroprotes a si i, a biafang ning i leh ahcun “a pahnihnak pakhatnak” ti a si hnga. Baibal lettu hna nih zeiti tuah awk an hngal lo. Mithiang Jerome hmanh nih khan zei rello ngai in sullam ngei lo ah a chiah. Asinain sullam thukpi a ngei ko.

Minung nihhin Pathian pennak le zaidah tuah hna seh ti a kan duh ti kha kawh hmasa hnu ah amah nunnak cu aa ruah awk a si. Asinain a caancaan ah a pahnihnak tu a hmasat a herh caan a um tawn. Deuteroprotes can. Sabbath ni ah rawl a tam tuk i barli facag zuun riangmang in hnuaihnuai hnu ah ei a herh caan le chungkhar rawltam mi zohkhenh hau an um caan ahcun a pahnihnak a rat hmasa a herh ko lai. Eidin dingtu tuaktan hmasa hnu ah sabbath ulh nih a zulh caan a um hrim ko lai.

Cu te cu Luke 6 i a kan cawnpiak mi cu a si. Kan nunnak chungah hin biate deuh a si bak ko mi thil umtuning ruangah usa pek lo awk tha lo i a kan tuah caan a um hrim ko.

Zalonnak kan timi zong hi cuti te cun a si.

Thlarau i sehchih timi cu hei chia ko, nannih mi tambik cu a hngalh hmanh nan hngal lem lo, (A mi le sa tu nih cun nan hei chia kho theng hlei lai lo cu mu) i nainganzi rian tu tuan in Comunist thlaihip'nak tu hi doh ko uh. Cu bantuk deuh cun pei Joan of Arc zong nih khan rian a rak tuan i Mithiang ti zongah auh phah a si kha.

Cu dohnak ahcun tah teinak, hlawhtlinnak um ding ruahchannak a um maw? Hiti hei ruah ahcun a um lo a si ko. Bolsevik nih Russia cu hnahnawh khawh loin kum sawm tam a pen cang. Atu heih ahcun zurup tia ceo a laak cang i, a tangmi tia ceo cu a hei luan hnawh ngai fawn cang.

Hiti hei ruah ahcun a lakah kan doh ko khi a lo. David zong kha hei ruahnak ko ahcun Goliath kha a tei lai lo tiah an ruah dih ko. Kannih Khrihfa nunzia cu ruahnak i nihchuak a simi thil hmaan i pom kha a si tawn phung a si. Tuaktannak in vawlei nih nika a hel ti kan hngalh i cucu kan hngalhnak ning i zoh ahcun nihchuak thil a si, zeicah tiah kan hngalhnak ning ahcun ni tu nih vawlei a hel in kan hmuh caah a si. Tuaktannak nih hngalhnak (lenglang hngalhnak) cu a hmaan lo ti a langhter bantukin kan tuaktannak zong cu nihchuak ah kan ser ve awk a si ko lo maw? Zeicah dah tuaktannak zong cu kan lonh lai lo?

Minung lungthin cu a hrut cang i tuaktannak pinlei tiang hei lonh lawnglawng ah biatak va phanh a si.

Nan i rin lo caan ah khin Mi Fapa cu a ra ko lai? Teinak ca ruahchannak a dih cikcek hnu zongah khin a ra lai i teinak an pek ko lai. Tei chom ding ruahchannak a um le um lo cu i ceih duh hlah, luatnak ca i dohnak tu kha pehzulh peng ko.

Tuaktannak in a chuakmi a si lomi hngalhnak phun a dang te a um ve rih. Thil a dotdot te in tuaktannak nakin hngalhnak ngan deuh a ngeih. Hebru holh iada, hngalh, le Grik holh gnosis, hngalhnak ti hna hi an pahnih in nu le pa sinak he a pehtlai mi an si.

“Cun Adam nih Eve cu a hngalh”. Sal cannak tangah a teming mi hna dawtnak in a kangh in a kang mi pa nih cun khua le ram kong a tuaktantu nainganzi minung hna nakin tampi a hngalh deuh. Izip sal taan a rak siang lo tu Pathian kha nihin i Russia le Poland le Rumania hna i minung thong rel cawk lo sal tuah i a tuah tu Comunist phung ukning zong a duh hlei lo tu Pathian thiamthiam hi a si ko ti a hngalh. Sal zuat phun le minung luatnak cung i din lonak phun paohpaoh a huat dih ko

Nawlbia pahra biahmaiṭhi ah khan Pathian nih, “Keimah cu Pathian, na Bwipa, van le lei sertu ka si,” tiah a ti lo, “Keimah cu Bawipa na Pathian, Izip in an chuahtertu ka si,” ti tu ah a ti. Sal luatter hi van le lei sertu sinak in Pathian nih a ngan deuhmi upatnak ah a ruah.

Amah cu i bochan law doh ko. Vawlei thilri a herhmi in doh. Jesuh nih, “Vawlei thil kong kan chimh hna,” a ti. Keimah zong nih nihin ah vawlei thilri kong kan chimh ve hna. Comunist pennak thumh awk ah doh ko u. Lang hlat deuh i ka bia a theimi nan nih zong nih zumlotu hna pennak soal cu

doh ko u, phun khat le phun khat i huatnak cu doh ko u,  
Pathian a hngal lomi pennak paoh cu doh ko u. Daniel nih  
siangpahrang pali kong a tial i siangpahrang hremnak cu tih  
loin cu siangpahrang hna cu sahrang tiah a auh hna. Cu bantuk  
i khuaruah cu tih hlah usih law aanaasin in mi a uktu hna cu  
sahrang tuah in tuah ko hna usih. Amen.

## LEITANG KHRIHFABU HARNAK

### Dawtmi u le nau hna,

Micheu nih cun Soviet Union i leitang Khrihfabu pasal tha hna kha nan hmuh cang hna khah. Red Army (Comunist ralkap) nih kan ram an rak lak lioah khan nan hmuh hna khah. An nuncan ziaza kha zeitlukin dah aa dawh i an kan chimhmi an tuanbia hna cu zeitlukin dah zaangfak le ngaihchia an si.

Khan, nannih a leng i a ummi hna cu zeidang i thim awk nan ngei lo; leitang rianquannak nan thawk a hau ko. Cozah nih an theihhngalhmi Khrihfabu hna cu ri an khiahpiakmi hna chung cu thawngtha chim khawh a si - an thlauh hna lo. Cozah nih phunglam an chiahpiakmi hna ning in an zuhl lai i phung an chim kho lai. Asinain kannih cu onh kan si lo caah kan ti khawhmi cu fei parah dir in phungchim kha a si ko. Cuaah cun kanmah zong kan duhtawk in kan chim khawhnak tiangin kan doh a hau ko. Kan doh tik zongah cun langhngan in doh ngam a si lai lo caah Rom khua tang i a ummi Catacomb lungkua chung i an rak um bantuk zongin kan um a hau ko lai.

Kan tuah khawh ding tawkte tuah i timh kha sullam ngei a si. Russiaram Khrihfabu nih cun leitang Khrihfabu cu kan tuah khawh ko lai an ti va si kaw, cuti a si ahcun kannih zongnih

kan tuah kho ve ko hnga lo maw? Asinain Russiaram kan unau hna bia cu a dihlak cun pom ngamawk a si lem hnga lo.

Leitang Khrihfabu chungah member thar cohlannak kongah ralrin taktak a herh. Khrihfabu kel sawhsawh ah cun member sinak ding caah thil pahnih lawng tuah herhmi a um. Zumh le tipil in. Khrihfabu ngan ah cun zumh theng lo zong in tipil na in paoh ahcun member na si ko lai. Salvation Army nih cun tipil in cu an hlonh ko. Leitang Khrhfabu ah member i mi pakhat cohlan tikah cun biathli chung i luhter khi a si. A thli i pumhnak hmun kha a hngalh cang lai, palik nih tlaih an duh mi pastor zong an hngalh cang hna lai. An tlaih sual i an hrem tikah a celh lo i a phuan sual ahcun a bu ningpi in a hrawh a si ko lai. Zumh le tipil in lawng cu a za ti lo. Mithiang Paul cu a hrintharnak ni thum lawng a si rih i bawipa zanriah hmanh a ei rih lo nain a sining ding an chim chap rih: "keimah ruangah a in lai dingmi vialte kha ka hmuhsak lai" a ti.

Leitang Khrihfabu member sinak ding ahcun temhin khawh kha a herh hrimhrim mi sining biapi bik a si. A hrinthar mi kha a hramthawk tein, Bawipa nu Mari nih a thinlung vainam i chunh awakah le a fapa vailamtah awakah pek a sian bantuakin an sian ve hrimhrim nakhnga na cawnpiak hna a herh. Cubantuk thil kha daite in le lunglawm tein le thangthatnak hlasa buin an in khawh a herh ko.

Asinain hremnak in awk lawngah cun timhcia an si awk a si rih lo. Thiang Thlarau Baptisma a ing cangmi Khrihfa paohpaoh nih cun hremnak zapi hi cu an in khawh ko lai. Atom bom cu tuar menmen khawh a si lo bantuakin mi zeihmanh nih tuar khawh lo ding hremnak a um. Cubantuk hremnak tangah cun Savinarola aa leet, Cranmer ralthatnak zong a lo dih i a tialmi lila kha a hrawh than. Cu bantuak

hremnak tangah cun Thomas Munzer zong aa leet ve, cu bantuk cun Catholic pasal tha tampi Protestant nih an hrem mi hna zong an rak i leet dih kha. Hika thonginn chung hin hremning a sang bikbik hna kha an hman hna. Morse-code i kan i chawnh khawhna bite chung ahhin cu bantuk hremnak tang i a leet lomi pakhat pahnih ceo ka theih hna. Keimah hrimhrim zong hi cuticun pehtlai in ka hrem hna sehlaw zeidah ka lawh hnga ti ka chim kho hrim lo. Asinain lunglawmh awk a simi cu, cu bantuk hremnak fak tatak cu a tam theng lo, zeicahtiah a kan hremtu hrimhrim nih an ing kho ve lo. Minung cu a minung hawi cung i fahnak pe dingah ser kan si lo. Mi hremtu an mah hrimhrim zong kha biaknak a tihzah mi nu le hna nupi le fale hna a ngeimi an rak si ve i, an tuahsermi koq ah an rak sik ve tawn hna. Misual tlamtling an um lo bantukin mi hremtu tlamtling zong an rak um ve hlei lo. A rian nih cun a rak nor tuk ve ko.

Russia ram Khrihfa hna nih an kan chimh i, Comunist hna nihhin kum sawmthum chung an hneksak hnu ah minung phun khat an chuahpi khawh i, "minung ral" an ti, cu nih cun mi hremnak ah zeibantuk hmanh in hrem sehlaw mi fahnak ruangah a kimkam lomi phun a si. Nazi pawl zong nih khan cu bantuk cu an rak ser khawh ve. Romania ah hin cun cu tiang cu kan phan hraw rih lo.

A ze i sihmanh ah a chia bik caah i timh chung cia kan hau ko. Mithar kan hmuhmi paoh cu hremnak chim khawh lo a in a herh sual ko lai i, leirawitu zong a va si sual te kho ko, ti tiang chimh cia an hau ko. A herh lo ah thihphaih awk a si lo bantukin thil sining taktak thuh kanh ding zong a si fawn lo. Kan dihlak cungah a tlung kho ding harnak phun vialte cu a hngalh dih a herh ko.



A nenno mi duhna paohpaoh cu aa thleng tharmi nih a kaltak a hau lai. Rian har taktak minung sining leng thil nih a kan hngah ko ti kha a hngalh a hau.

Hudson Taylor, China Inland Mission a rak thoktu pa, kongah khan hitihin an chim tawn. Komiṭi na ser lo ahcun harnak na ton tikah na umnak a hla tuk fawn i na thi kho ko lai tiah an ti i a lehmi hna cu, “Ka fale nih thaithawh le zanriah an herh ti i cinken cu kaa harh bak lo. Vancung kan pa hi keimah nakin fale zawn ruahnak kongah thinlung a ngei lo deuh lai ti cu a si khomi thil a si hnga maw? a ti an ti. A dawh ngaingaimi lungput a si nain a nenno ko cuh. Thaithawh ka ei ti lonak hi kum hnih a si cang. Zanriah tu cu ka ei sawk nain Hudson Taylor nih ka zanriah hi zanriah ti ah a hei ruat ngelcel hnga dek maw? Lungthleng thar hna nih cun Pathian sinin thaithawh siseh chuncaw siseh Pathian sinin aamah khannak zehmanh a um lai lo ti tu hi an hngalh a hau. Thong chung ahhin, vancung in zeikut hmanh nih eidin awk chanh um hleng loin rawl loin thih a um sual ko lai ti tu hi hngalh a herh. Pathian rian tu kan ṭuan ko lai. ṭuanman kan hmu lai maw? zaidah kan hmuh lai ti zong tuak cia awk a ṭha lomi an si.

Mah le mah i thah kong zong ah ruah tawning vialte kha thlen dih a herh fawn. Thil umtuning nih a herh ahcun mah le mah i thah hi a dik dik lo ti tuak awk a um lo. Thil hmaan le hmaan lo tuak ten loin na hawi le leirawl hrial khawhnaq ding a si ahcun tuah hnga ding a si ko. A dik le dik lo na tuaktan ahcun na hawi le kha na ruahning lopi in na rawi ko hna lai, zeicah tiah fawite i khiah khawh ding bia a si lo cu ta. Mah le mah i thah sual a si ahcun cu sualnaq cu nangmah ta a si lo, tuah ding ah an tilnam tu ta tu a si deuh.

Palik sungthoh hna sinin Khrihfabu khamh awk ah an chung

thil kha na va pemh a herh lai i cucu lih chimnak lo cun a cang kho lomi a si i lihchim sualnak zong cu na pom thiam thiamthiam a herh fawn. Thil hmaan a si le si lo leikap zoh khawh a si hlei lo. Ram luat ah, misual bu thio an timh tik le sungthoh bu dang pemh an duh tikah sungthoh Khrihfa a simi hna nih cu bantuk thiamthiam cu pei an hman ko cu. Cuti an tuah cu an ram caah rian an tuannak a si i, kannih zong nih Pathian ram caah kan tuah ve awk a si ko lo maw? Leitang Khrihfabu ruang zongah kan tuah awk a si thiamthiam ko.

Herod i ngakchia a rak thah lio kong ah tuanbia choivai pakhat a rak um. Josef le Mari zam an i zalh ah khan kutka congту ralkap pa nih zeidah na bawm chungah khan na put? tiah a hal. "Lili par an si ko" tiah a leh. "Vun phoih tuah" tiah a vun rak, hngam tein a vun phoih tikah lili par tom lawng an hmuh taktak i an luat an ti. Mari nih lih a chim maw? Pathian nih khuaruahhar hmelchunhnak in lih cu a dirkamh a si maw? Asiloah Catholic zumhnak i, bawipa zanriah i mitsurhang le changreu kha bawipa thi le sa taktak ah khuaruahhar riantuannak in aa thleng ti i an zumh bantukin, Naute Jesuh kha cu caan teah cun lili ah a rak i cang a si hnga maw? Asiloah Mari nih kha caan theng teah khan ralkap pa kha a mit a leh te lai tiah a ruahchan a si hnga maw? Mi cheu nih zeidah cu tuanbia choivai kongah cun biatak cu a tenh len ko hnga? tiah nan khuaruah a har men hnga. Nan ka hngalh ko cuta, kei ka caah cun tuanbia choivai vialte hi a tak pei an si dih cu.

Sertu nih hin sermi thil vialte hi an sining tein a kan hmuhsak. Minung nih, vawlei nih nika a hel ti an von hngalh cu kum thong tampi an dothlat hnu ceo ah a hung si. Pathian hi biatak a dihlak chimh dih ding hi aa hngahhlang thengmi a lo.

Zeicahdah Communist officer pa cu ka chimh dih hlei ve lai? Pathian i a sermi thil kong i biatak hmanh pei kanmah tein kan i dothlat a herh cu; Communist pawl cu kan bu umtuning hngalh an duh a si le dothlat ve ko hna ngat seh. Kan bu kong anmah sin i va chim cu kei ka rian a si lo.

Russia ram i Leitang Khrihfabu cu a kong anmah nih an kan chimh ningah chan an daw i kho caw lo. A cunglei bia hna khi an ruat dih cia lo. Cu ruangah cun pei mi tamtuk nih a in i an thih phah cu. Leitang Khrihfabu ah cun pastor zong lungthiang tein an um ti cu a ro mi ti le thing in sermi thir ti tlukin a um kho lo mi a si.

Ca an i kuat tikah thil thup (codes) an hmang lo. Harnak dang tampi a chuak. Tha tein a dirmi Khrihfabu kan ser i min deu le ca deu kan hman tung lo ahcun, Palik sungthoh sinah mi tam deuh kan kuat hna tinak a si ko. Cu a si lo le thil sining taktak thuh nakah min deu le ca hleng kan hman a herh ko. Asinain hihi cu biatak a kaw i biatak ah a rak nung tawnmi kannih caah cun awlokchong thil a si ko. Communist hna hi a thlithup in hlawhtling ngaingai in rian an tuan i, lih hi an hmanlek bik mi hriamnam a si. Khrihfa hna cu lih nih cun a nor zau ko hna lai nain biatak chim an rak i cawnpiaak zungzal mi hmanh lihchim he siamrem zia an von thim tikah cun thuk deuh tiang i siamrem i kaphnih har ah i ser. Cu bantuk rian ahcun kahpathir minung kan herh. Kan thlarau thazang a tlawm deuh tawn caah hin tukforhna le hneksaknak ngan taktak can i kan ngeih chun thazaang dih umnak kan hman khawhna hnga, thlarau thazaang a heu tuk mi pomning zumh ning i khah, khah lo kong hna cu a caihcaih lo ding a si.

Communist sungthoh hna kha hngalh kan i zuam hna lai. Acancan ahcun thil fawi te a si can a um. Nan lak i lunghrin

awk deuh a si mi kha cuka kha ka ah cutikkhatik ah pumhnaek a um lai tiah na chimh lai. Pumhnaek cu a um tak hrimhrim lo mi a si a herh. Cuti na ti mi hmun cu a thli te i na ngiat khawh mi hmun a si lai. Cun palik nih an ra ngiathlai maw ti na ngiat hna lai. Ahnu ah a ping ka chimh sual tiah ngaihthiam na hal te ko lai. Cupa cu sungthoh a rak si taktak ahcun ze i ti hmanh in ti lo in dai tein um ve ko rih seh. Zei cah tiah cu pa cu na zulh thli ahcun sungthoh palik officer aho an si hngal nak tha bik a si lai. Cuticun a dang sungthoh hna zong nan hngalh vima khawh hna lai caah tuan tukah dan tat hlah u.

Leitang Khrihfabu tha tein a dir khawh dingah cun phaisa zong a herh. Ca namnak seh zong Aw chuahnak zung zong a thli in a ngeih a herh, a aw in zawt khawh mi a si caah a umnak zong thial lengmang a herh fawn lai; mi tlai tu kong a thli in theihertu caah sungthoh palik nawhthuh pek ding zong a herh i ze i dang dang herh poi ah phaisa tampi a herh. Communist hna zong hi a thli te i bu, an rak dirh lioah an bu fund caah damiah hna an rak thaih tawn ve. Stalin hawi hna kha cu bantuk damiah thaih ruangah thong a rak tla bal ve. Phaisa deu hawi hna an rak ser. Kannih hi ram dangi a um mi kan hawile nih bawhnaek an kan pe hnga maw? An kan bawmh ko hmanhmaw. Asinain Russia i leitang Khrihfabu cu an bawm hna lo cu ta.

Voikhat cu Catholic Lazarite phungki nu a rak um i, tarpa amah lawng i a um mi a cawng. A inn cu sui le ngun i ser mi thil ri a phunphun in a khat ko nain tarpa caah cun hman awk tha ze i hmanh a um theng lo. Cuticun phungki nu nih cun pakhat hnu pakhat sui le ngun i sermi thilri hna cu a lak hna i a zuar hna i, sifak bawmhnaek ah a hman hna. A hmannaek kha cazin felfai tein a chiah dih. A hnu ahcun an tlaih ai. French Biacaih zung nih a tuahsernak an theih tikah an

ngaihthiam. Kannih tah cu bantuk phun tuahsernak cu kan i ngaithiam hnga lo maw? Napoleon nih ral tei nak dingah cun phaisa a herh i cun phaisa thiam a herh i, phaisa thiam a herh than ko, a rak ti. Leitang Khrihfabu nih a ral dohnak zong ahhin cuti thiamthiam cun phaisa cu a herh ve ko, phaisa lawnglawng bel in teinak cu a si hnga lo.

Hnahnawh nak tampi a chuak lai. Khrifa dang cio bantukin nu hna hi dirhmun biapi ngaingai ah an dir ve ko. Khrihfa hruaitu hna nih nu pawl kha va ton le va len a herh can a um lai. Anmah pahnih lawng in a um ti a herh can a tam lai i voi tampi cu zan khua a hnut pi tiang hawi hna a si ko lai. Voi khat voi hnih lawng zong a si fawn hnga lo. Tuah tawn phung ah a cang lai. Cutikah tukforhnak a chuak hnga, a lenglei luatnak hmun nakin fak piin a hmual a fak deuh hnga, zeicahtiah leitang cawlcanghnak kan ti mi cu lung thin sualsannak tampi he um a si tawn i, nu le pa si duhnak hmual ah can a hmang ngai mi a si. Hi kong hi Russia i kan unau hna sin in kan hngalh mi a si. Pual nih Korin khua i Leitang Khrihfabu sinah ca a kuat hna, "Nan lakah nu le pa sualnak, lawkih mi hmanh nih an zahpi dingmi sualnak a um ti kha ka theih," a ti. Hi sualnak hi an lakah a tam ko nain pakhat lawng khrihfabu in chuah dingah ruahnak a pek hna, a pa nupi he a um ti mi kha. Pual nih hin Leitang Khrihfabu chungah nu le pa sualnak kong ah thianhlim a harning a hngalh.

An vale kum saupi thong chung i a um cangmi hna nih pastor thar he an i ton a hau lai. Cutikah zeimaw zat cu harnak ton ding le ruah thiam ding a um ko lai.

Leitang Khrihfabu rianquantu hna cu hmun khat hnu hmun khat an i chawhlele le thialkam a herh lai, ngaknu hna he i ton can zong a um lai i hrial awk tha loin nahchuahnak le huatnak

hna zong a chuahpi lai. Fakpi in i ralrin a herh ko. Mithiang Jeim nih Leitang Khrihfabu hna sin i ca a kuat tik hna ah voi tampi “cu ka u le ka nau hna” a ti hna lioah hlauhkhath loah “Va cung pa duh hna, nupi cung nu duh hna” a ti lila hna.

Member dihlak nih amah i a chiaṭha thleidannak le a pastor bia kha nawlŋgeitu cozah nawl nakin a ngaih deuh a hau. Pastor bia kha ralkap chung i nawl an i pekmi an ngaih bantukin ngaih a herh. Bia i alnak caah hmun zong a um lo i can zong a um lo.

Keimah cu nan sinin lam hlapi ah thonginn khan chungah keimah lawngin ka um. Pathian tu nih leitang khrihfabu a thawng ngaingai mi le ningcangte i sermi ser khawhnaṅ ṭhawhnaṅ in pe ko hna seh. Amen.

## NANG CU ORHLEI KAMAH NA UM LAI

Ka dawt ngaingai mi u le nau hna,

Nihin cu thil cang kho i ruah tawn lomi thil a cang cu ta. Nihin i ùanvo a ngeitu officer pa ka khaan chungah a ra lut. A kut chungah khuaihliiti dur pakhat a rak i put. “Na unau pa Herescu sinin a si, a rak in put, a ral a ùa ko” tiah a ti. Cun a chuak i innka cu a lenglei in a hrenh ùan. Changreu ka ngei lo i darkeu zong ka ngei fawn lo. Herescu nih pangsen ah i paih a ngamh i officer pa nih a ngamh chinchin.

Annih cu biaceihnak ni ah Jesuh orhlei kam ah a um te ko lai. Kei cu thong ka tla i an ka veh. A orhlei kam i a um ve ding cu a kan congту, a caancaan te i ka sinin bia ka chung le sinah a hei lanhter i bia a run ka phawrh ùantu zong kha an si ve lai. Cuti ùiamùiam cun ka innchung nu le kan farle pahnih hna zong an si ve lai. Mahhi vawlei toi innkhan mui chung i an ka chiah hlanah hin ka umnak khaan cu thonginn hmailei hoih in a rak um. Ni khat cu ka lungdongh le vansan tukah, “Maw Pathian khoika ah dah na um? Na ka hnuhoih cang ko maw?” tiah ka hal. Cu lio thengte ahcun hmailei kutka in kan nu le Bianca le Alice kha keimah kawl ah an ra lut, ka hei hmuh hna. Cu thok cun “Bawipa” ka ti caan paoh ah hi hna pathum hi ka hmuh hna i, hi hna pathum ka ruah hna caan paoh ah Bawipa ka hmuh. Khrih kha hi zumtu hna he hin pakhat ah ka ruah cang hna.

Hi vialte hna hi Khrih i a orhlei kamah an um ko lai.

Asinain midang vialte hna hi tah - a kan zoh ngam lomi hna, kanmah leikap in kutdong te hmanh a caang duh lomi hna, an zumtu hawi temh innak le sifah tuarnak poisaknak ngei lo i a ummi vialte hna, zumtu aa ti ve tungmi relcawklo hna hi tah? Zeitindah an si te hnga?

Kan caan hi cheu thum ah cheu hnih hrawng hi kan i hlau i cheu thum cheu khat hrawng hi kan i hngilh, mang kan manh, Pathian nih hin kan i hlauh chung thil vial lawngah hin bia a kan ceih lai tiin zei nih dah a kan zumhter? Kan nunnak dihlak cek ding a si ah kan i hngilh chung i kan mang hawi hna zong hi relchih an si ve hnga lo maw?

Ka hngilh caan ahhin dawtu tampi nih an ka kulh in ka hmuh tawn. Miṭhalo ngaingai i ka ruah mi hna hmanh, a caancaan ahcun a ka hremtu hna hmanh kha ka ihkhun cungah ra kun in ti le rawl an ka pek kha ka hmuh tawn. Hi vialte hna nih thong chungah an ra ka veh ko, amah belte mang a va si. Cucu pakpalawng a si ko hnga maw? Mang i thil a cangmi pakpalawng an si dih ahcun zeicahdah Biakam Thar cauk hmai khatnak bakah mang kong ṭial a si kun?

Cun, ka mang lawngah hi hna hi an ṭhat a si hrim lai lo. Miṭhalo kan timi hna hi anmah le an ruahning thil ahcun an ṭha ngaingai tawn ko dah kaw. Kum tampi chung ka mang i ka hmuhmi hna kha felte in ka thlingthlat hna, zeicahtiah Talmud chung bia hi ka zumh. Zeitindah a ti tiah cun, a sullam hngalh khawh lomi mang cu cakuat hun rih lomi bantuk a si a ti. Freud tu kha cu ka pom bak lo. Anih nih cun kan thinlung chung i a ṭha lomi le aa dawh lomi lawng hi mang ahcun hmuh a si a ti. Cucu a hmanmi va si sehlaw, kan



Baibal hi hlonh a hau hnga, zeicahtiah cu he cun a ralkah bak in a kan cawnpiak.

Orthodox Judahmi (phung ker zul) tampi, Jesuh cu a min chim hmanh a hua i a mang i a hmuh i aa lawm tuk tungmi ka hmuh tawn hna. Josef nih a mang ah mi ukto a si in aa hmu. Cucu si dingah aa zuam tualmalmi a si lo. A hnu i thil umtuning nih a langhtermi cu mi ukto timi kha mi ca i thil tha a tuahtu titu a rak si. A mang ah a chungkhar le a miphun le ram hna caah khuaruahhar thiltha timhlahmnak a hmuh. Cu hna cu a hngin ah a hngalhmi an si lo.

Benzene ring an timi sii kha mang i hmuh mi a rak si. Cu caah kha thil a rak hmutu saintis kha a hngin nakin a mangah a fim deuh. A hngin ah a rak kawl lengmang nain kha sii serning kha a rak hmu kho lo.

Cuticun, mi thalo pa pakhat nih a mang ah thongtla a veh hna i, a khawlh tawl hna i ti le rawl a pek hna tikah cucu Pathian hmai ah zeital thathnemnak a ngei hnga lo maw? A ze i cu dah ze i cu a si kun?

Tuluk hla phuahthu nih, "Nizan ka mangah pelep ka rak si i, atu hi a mang i pelep a si mi mipa maw ka si, a mang i mipa a si mi pelep dah ti ka hngal ti lo," a ti. Zeicahdah mipa pakhat cu mi thalo pa titu i ti loin mang duhnung manpa titu ah kan ti lo? Ca tial thiam le lemsuai thiam le hlaphuah thiam tampi hna cu ziaza chia taktak a ngeimi an si ko. Oscar Wilde kha zoh hmanh, Guy de Maupassant zong kha tah; Richard Wagner zong kha tah? An cauk tialmi le an hla phanmi in kan tah hna i cucu an pumpak nunzia he cun a hlat ngaingaimi an si. Pathian nih hin tah minung hi an mang thatha hin maw a tah hna hnga an hngin i an kan daithlanhnak hin dah a tah hna hnga?

Atu ka umnak hmun hi khuahlan thil tuk a si caah ka ruahnak zong khuahlan nun ah a kir than ve ko rua. Africa i a ummi miphun hnufual ngai miphun lakah, mipa nih a mang ah midang nupi he a sual ahcun mi nupi chut dantatnak keel tein dantat ding a si, zeicahtiah an thlarau pei a sual cu tiin an ruah. Hi, ngakchia ruah tein a ruatmi miphun hnufual hna nih hin maw Pathian an lawh deuh Zurup i miphun fim hna nih hin dah?

Mang i thiltha tuahmi hi thiltha a si ve ko.

Baibal nih, Mari vapa a si hngami pa sinah a mang ah vancungmi a lang tiah a ti. Aho mang deuh i a si a chim lo. Josef mang theo ah a si lai, zeicahtiah a hmuh ningin a tuah colh cuta. Asinain vancungmi mangah Josef sinah a langh zong a si kho ve ko hnga lo maw? Vancungmi hna cu an it ve maw? A hngilhmi hna hi tah lungchung in i chawnhnak an ngei hnga maw? (Nan kangaihthiam lai, ka ningcang deuh lo hih. Sermon kel a chimding zongah ka ruat hlah uh)

Vanmi cu an i hngilh tawn maw? Cun zumtu a kal cangmi hna kha tah paradise ahhin an i hlau ko maw a siloah a zungzal nunnak cu aa peh tluangtluan mi mangtha dah a si? Jesuh nih Lazaru kong ah, "A hngilh" a ti. Midang paohpaoh nihcun "A hlau i Pathian paradise ah Amah a bia lengmang ko," an ti ko lai cuh. Cun Jesuh thiamthiam nih Zairu fanu kha aa hngilh a ti than.

Keimah zong hi, hi thonginn chungah hin ka hngilh hi ka vancung khua cu i hngilh kha a si ko. Ka hngilh le cangka cun a ka kulhtu thonginn vampang hna le serhsat tukvelhnak vialte an lo dih. Voi tampi cu zeizong vialte hi an i dawk dih i, thonginn zohkhenhtu hmanh kha vanmi a lo.

Biaceihnak ni ahcun Pathian nih mang i thilṭha kan tuahmi hna zong kha a ruah chih lai. “A rat tikah kan nun (i hlahu) zong kan thih (i hngilh) zongah amah sinah kan um khawh. nakhnga kannih caah a thi cang.” Nan mang i a rak ka lengtu vialte nan cungah ka lawm ko. Nannih zong “Nannih, kapa nih thluachuah a pekmi hna, ra tuah u. Ra u law vawlei ser ri in nan caah timh a simi pennak cu ra co tuah u,” timi bia cu nan theih ve te ko lai.

Jesuh zong nih nunnak thlichia tilet nakin hngilh cung mang ṭhaṭha a duh deuh ve ko caah mang ṭha a manmi hna cu a dawt ve ṭheo hna lai.

Khoptik Khrihfabu nih Pilate kha mithiang dirhmun ah an chiah. Kannih tu nih cun, Pathian nih a sualnak a philh sual lai ti tiang kan phang i, kan zumhna hrampi (creed) kan chim fate amah kut in Jesuh thah a si kha kan chimh ṭhan lengmang hi mu. Pilate lungthin ahhin a thiannak te a um ve hrimhrim lai. Thil hmaan lo taktak cu a tuah taktak ko: Jesuh kha tuk awk le vailam i tah awkah a pek hna. Asinain biaṭha ngaingai a chimmi an um ve: “Hipa hi a sualnak ka hmu lo,” a ti. Misual sining cu ka hngalh zeicahtiah keimah zongah hin misual sining ka ngeih ve i a chia bikmi sualnak hna zong ka tuah ve caah. Misual hna nih hin an mangah thilṭha pipi an tuah ve tawn. Pilate cu a lung a ṭha lo ngaingai ve lai i, cu nih cun a mangah Jesuh kha a tuammuai a zohkhenh in a hmuh ter ve lai. Khoptik Khrihfabu zong nih cu leikap cun an tah caah a si ko hmanh maw.

Jerusalem cu Jesuh an thah hnuah “khua thiang” ti a si cu mu. A thihnak ca i khua a khangtu hna hmanh kha kumthong ram ah cun Judah mivakvai pa Ahasueras bantuk kha an si te ko lai. Kha pa nih khan Jesuh cu a huat tuk ah, a thattu hna caah

ngaihthiamnak thla a campiak hna. A thih hmanh a thi kho lomi pa a si i, Jesuh nih cun an dihlak in pei a ngaihthiam ko hna kha. “Ka Pa, vun ngaithiam ko hna, ze i an tuah an hngal lo” tiah pei a ti kha. Jesuh an hmuhning leikap lawngin zohpiak awk a si lo i, an hmuh lonak leikap zong zohchih a herh. Pathian cu hmuh khawh thil he hmuh khawh lo thil he zeizong vialte sertu a si caah an hmuh lonak leikap sertu zong a si ve lai cu ta. keimah ka hngalh lonak leikap in nikhat cu Jesuh a rak chuak i ka duh colh. Cu hlan pi cun caan saupi a rak um diam cang. Mithiang Paul nih Khrihfa mi kha a rak thah hna. Cucu minung i hngalh khawhna cu a si. Asinain a kap khatlei a rak um rih i cucu amah zong nih a rak hngalh lomi a si, “ka chuah hlan in a ka thiim i amah rian tuantu dingah khan a ka auh” a ti. A thuhnak bik amah nih a hngalh lomi chungah, kha auhna kha a rak um. Cun Nikhat ah cu hngalhlonak cu hngalhnak ah a hung chuak. Pathian cu A Fapa Paul nunnak i umter cu a duh ningte a si. Misual Saul maw Mithiang Paul? Kan zohning nih a ngeih ko lai, a lenglang in maw kan tah lai a thukmi lungchung thil dah kan zoh lai.

Cu ngelcel sermon cu dah! tihlah u law, Pulpit cung cun ka chim bal ding a si lo cuh. Ka mang ah hei ruat ko uh. Kanmah a kan hremtu hna zong nih an i hngilh kar tal ah cun thatnak an ngei ve ti dahkaw ka chim duhmi a si ko cuh. Cun, vancungah kan sinah an um ve te lai hei ti, minung hi an i hngalh lo karin Jesuh thisen in taw! an si kho hei ti te hna khi dahkaw a chim duhmi a si ko cu. Mang cu hruh thil an si ko i cucaah nihin i hiti i phung ka chimnak zong hi a si. A kan thattu hna tiang hin khamh an si ve ko lai tihi hmuh ka duh.

Cun Biakam Hlun nih Josef kong a chim ahkhan a tak i a nunnak nakin a mang manhtu a sinak fawh a chimthiam deuhmi a si kha.

Minu pakhat sual duhnak lungthin i ka zohmi nih pei a ka thurter ko cu, a tawng hmanh ka tawng lo zongah. Cuti a si ah minu cu a cung i thiltha tuah duhnak lungthin i ka zoh ve tikah tah? A hnu ah zehmanh tuah kho lem hlah ning law tah? Dingte i biaceih ding ahcun cu zong cu tuah tluk a si ve awk a si. Cu tikah vawleicung minung ahhin ruahnak lungchung tal in thiltha a tuah lomi, tinhmi tha pakhat tal a ngei lomi, duhnak tha a ngei bal lomi, mang tal ah thiltha a tuah bal lomi cu an um hnga maw?

Ka khuaruahnak hrutpi he hin ka kaltak ko uh. Pumsa in a rak kan veh bal lomi, a kan hnuhoih komi hna nan i hlauh lioah cuti cun si ko hmanh sehlaw ruahchannak tampi ka ngei thiamthiam ko hih. Nannih zong Orlei kamah nan um ve ko lai. A men.

## A TAK KHRIHFA CAWNPIAKTU

**Ka dawtmi u le nau hna,**

Khrihfa dirhmun hi a luatmi a si lo, Khrihfa cu uktu a ngeimi ralkapbu kan si. Vawlei ralkap pawl cu, bawipi, bawite an ngei hna i cu an bawi le kha an bia an ngaih hna. Kan nih zong Bawi kan ngei i cu kan Bawi bia cu kan ngaih awk a si. Khrih hrimhrih nih “mi a cheu cu zultu ah a ser hna, a cheu cu pastor ah , a cheu cu cawnpiaktu ah.....” ti in a ser hna. Cuaah Khrihfa pakhatkhat nih kei cu Khrihfa ka si i Jesuh hi ka pastor a si” ti vial lawng in a chim awk a si lo. Ralkap nih an bawi bik pa nawl lawng hei ngaih i a dang bawi hme deuh pawl nawlngai lo in a um phung a si loh.

A luatmi ram ah, luatte in kan um. Hi kalning hi kan i lak zau i kan Khrihfa hruaining kha hining hin kan kalpi ve tawn. Cucu a tha lo, kan nih zumtu kalning cu hi vawlei kalning in kal ding kan si loh. Pathian bia kha kan i cherhchan lai. Pathian nawl kha kan ngaih lai, kan buhruaitu bia zong kha kan ngaih ve lai. Protestant Khrihfa nih cun zumhna k kongah uktu kan herh lo, kan dilak in tlangbawi kan si ! an ti. Cucu Baibal he ai kalh, Khrihfa kalning a si loh.

Cun, ahodah a nawl ka ngaih dingmi pastor cu a si hnga?  
Ahodah zumhtlak pastor cu an si hnga? Pathian mithiang si

ding kha an kan cawnpiak awk a si lo maw? Pastor ka si ai ti, a chim a rel, a cawnpiak, asinain a nun ah dinfelnak a um lo, a chimning in a nung loh, ahodah pastor zumhtlak cu an si hnga? ti in chim len awk nan ngei ko lai. Na zumhmi pastor an um loh.

Cu bantukte cun Jesuh zong nih a ti ve. "Ahodah zumtlak le a fimmi - a bawipa nih a inn a zohkhenhter i ti le rawl a pe khotu sal cu a si? tiah a ti ve. Jesuh zong nih zumhtlak pastor cu ahodah a si ti a chim hlei lai lo. Zumhtlak pastor nih cun Pathian Bia kha an cawnpiak lai. A tuu run sinah Baibal ca lawng pek a hmangmi pastor cu siangngakchia kha cauk lawng a pe i a relning a chim lomi saya pa he an i lo. Cauk nakin an herh deuhmi a um, cawnpiaktu saya an herh.

Asinain Khrih nih ahodah a dikmi cawnpiaktu cu a si? a ti i biahalnak mark a tuah. Ahodah Jesuh nih a thit ding MO taktak cu a si? Theih na duh maw? Solomon hla 3:6 ah a phi a um. Pathian nih kanmah tein a phi hmuh a kan duh. Thir tan na duh ahcun thir hriamnam na ngeih a herh. Hriamnam lo cun zehmanh ser khawh a si lo. Cu bantuk cun, thil dik thil hman na hmuh khawh nakhnga cawnpiaktu a dikmi na herh. Cu cawnpiaktu nai ngeih ahcun, thil tha, thil dawh na ser khawh lai. Cu a dikmi cawnpiaktu na hmuh nakding ah, "Amah cu zeican dah daite in a um? ti hi ruah a hau. Pathian lamkaltu nih a bia phurhmi hi a dihlak in hmakhatte ah a chim dih kho lo.

An rak ka tlah lio ahhin, ka thlarau hi saupi thongah a tla ve. Jesuh zong kum sawmthum tluk hnu ah Thiang Thlarau a sinah a phan. Thiang Thlarau nih thawnnak a pek hnu lawngah a rak phurhmi thawngtha kha a phuan. Mithiang Johan nih kum sawmthum a rak hngah ve. Mithiang Paul zong Jesuh

nih a auh hnu ah pastor Ananias nih a tuah awk rian kha a chimh, cu hnu ah Arabia ramcar ah a theihmi bia kha lungfimte in va ruah khah awakah a kal than. Thawngtha chimtu tha a si kho rih lo, a lung ai tuaitam, farisi ruahnak hlun kha a hlo thlu kho loh, tukforhnak nih a helhhumh. Kum tapi hnu lawngah a rak hmuhmi le a rak theihmi kong kha a lung a hung fiang i cu hnu ceo cun lamkaltu tlamtling a si kho.

Duhsah ceumao tein biachim le rianthan hi midingmi nunphung a si deuh. Midang chim chinmi lawngin midang a cawnpiaktu hna cu sau an awk loh. Mi chimchin, mi hmuhton mi sekenhen thawngtha lawng hin ziah na lung nai tlinte? Ziah dairek in Pathian sin hmuh le theih ve nai timh lo.

Cawnpiaktu pawl hi zeicandah an daih zirziar lai? Thlarau thiang lo in zeicandah na cawlcangh lai? Sangpi i a dir lomi cu sangpi in an tla bal loh. Cawnpiaktu dik tak i a pahnih a nunning cu a holh a rel in a lang lai. Jesuh an rak tlaih lio ah khan, bawi pakhat nih khan "Ahohmanh nih hi pa bantukin bia an chim bal loh" tiah a ti. Jesuh chung chuak bia hna hi hlan lio Judah nunphung ah, Meng-Tse le Lao-Tse nunphung zong ah an um len hna. Rabbi Hillel cawnpiakmi zongah tapi ai tel len. Biaknak kongah nawlgei ngai in a chim i mipi sinah nemte le toidornak a cawnpiak hna. Asinain a bia ah thawnnak a um i mi an lung a suk ngaingai hna. Pathian bia taktak a cawnpiaktu pa nih cun minung kan ruahning in mi a cawnpiak hna loh, Pathian ruahning le minung ruahning cu ai dang tuk. Minung kan hmanmi bia cu vawlei hramthok in a rak ummi hna nih, ngatlaihnak ah, ram vaihnak ah, thingthei kawlnak ah rak hman awk i a thami holh lawnglawng a rak si. Cu tuktak i hmanmi holh nih cun cunglei ram thiang kong cu zeitindah a tlamtlinh khawh hnga.



Pathian biatak Lamkaltu nih cun minung hmanmi bia lawng hin a di a riam loh. Logic cawnpiaknak vialte khi a lonh dih i hmual a ngei i ruahnak thinlung vialte hi a hninh saihter dih. Fimthiamnak Logic nih a tuahmi theory le theology le hrilhfiyah le sermon pawl hi cu sehtan sin in an ra deuh.

Logic fimnak cu, midang kha, thil conhning, ruahnak an cawnpiak hna. Pastorte tu cu Efesa 4:11-12 bantuakin mithiang sernak rian kha an rian ngan bik a si i Logic kalning he ai khat loh.

Cun, Pathian lamkaltu taktak hna caah cun minung bia le holh lawng hi a za loh. Cucaah David le Deborah zong nih hla le cheng le lawi in Bawipa an thangthat. Cucaah hlan lio chan ah khan Gnostic (Nostic) Khrihfabu cu an rak lam tawn. Cucaah thawngtha bia kha, hmanthlak le milem in an rak suai tawn - bia lawng hin an i za loh. Jesuh nih cun bia lawng hmang loin "Cunglei a zoh i, A kut a thlir i," "A kut in a tongh i," timi bia tampi kan hmuh. A mithmai in a langhter, a kut ke le a pum in bia a rak chim.

Mi tampi nih, Baibal hi Pathianbia a si tiah ka zumh an ti. Biatakte in van kherhlai ahcun an si thlu lem hna loh. Baibal hi catlap rang cungah cahang nak in tjalmi, telhmi a si i cahang nak in telhmi paoh hi Pathianbia tiin an pom, catlap rangte kong hi an tuaktan ti loh. Hihi biapi ngai a si.

Luka cauk nih Jesuh cu kum hleihnih a si ah Jerusalem biakinn ah a kal i phungthiam hna le tlangbawi pawl hna he bia an i ruah i Jesuh bia lehmi nih an khuaruah a harter hna a ti. A bia chimmi cu cahang nak in ai tjal loh. Catlap rang cungah cahang rang in tjal a si. Ruah awk tampi a um. Bethany khua ah khan Mary cu Jesuh kehram ah a thu i a bia kha thate

in a ngaih. A dikmi thil kha a rak i thim. Hihi biapi ngai a si, asinain, Mary nih ai thimmi bia kha zeidah a si ti kha biapi deuh a rak si. Hi kong hi Baibal ah kan hmuh, asinain cahang nak in ai tial lo. Catlap raang cungah cahang raang in ai tialmi a si. Cucaah catlap raang cung i cahang raang in tialmi carel thiam hi biapi tukmi a si.

Cun Jesuh hi kum hleihnih a si in kum sawmthum a si tiang a, karlak i a nunning le a bia holh hna hi cahang raang in tial a rak si lai. Baibal hi Pathian Biathiang a si, asinain bia le holh lawng in tialmi a si lo, daizirziar tein cahang raang in tialmi tampi an um len. Aw dawh tummi cu ngaih a nuam asinain an tum lio lawngah ngaih a nuammi a si lo i daite in an chiah zongah ngaih a nuam tukmi a si ve thiamthiam. A ngaih ziatu kan thiam dek maw!

Pathian Lamkaltu hna i daizirziar tein bia le holh loin, an chimphuanmi an aw aan khi theihthiam khawh kan hau. An aw a dai deuhdeuh, biathup tampi an i khumh deuhdeuh ve. Hihi na theihthiam khawh ahcun na pastor pa caah bochantlak, bawmtu tha na si kho lai.

Kei cu, Khrihfa cawnpiaktu tha ka si bal lo i a poi ngai ka ti tawn. Arabia ram car ah ka cawng bal loh. Kei ka khua le ka ram cu, vawlei tang thong, daizirziarte i umnak, mi um lonak hmun a si. A ka cawngtu kedan thawng hmanh ka thei kho lo - rawl an kan chanh hmanh ah an kan chawn bal loh. A caan ah cun, Pathian hmanh nih chawn lo in saupi a ka um tawn. Ka khuaruahnak zong daiziar in a lo dup tawn. Asinain hmailei ah khin, Pathian nih Khrihfa cawnpiaktu tha ah ka ser hramte ko seh, thla rak ka campiak mu - Amen!

## CITE CU A THAW

### **Ka u le ka nau hna,**

Judah mi hna cu tuante in an tho, an i kholhṭawl i cun Pathian sinah thla an cam tawn, suimilam pakhat tluk an rau tawn. Khrihfa kan nih tu nih cun, kan tho i kan i kholhṭawl i cun thlacam hlanah Cathiang kan rel ta hnu ah thla kan cam.

### **Zeiruangah?**

Judah tlangbawi pa David Talner cu Judah mi a si ko nain an phung he ai kalh in khua a sa. A thawh ka in cakuat a rel hmasa i cu hnu ah thla a cam tawn. Ziah cu ti cun na um? tiah bia an hal i “Minung hi kan min a thang deuhdeuh - Sehtan rianṭuannak hi thlacamnak in doh awk a tam deuhdeuh ve. Mi tampi nih nifate ca an ka kuat tawn i an cakuat hramthoknak ahhin “A dingmi Rabbi, cawnpiaktu pa, mihruaitu, mithianghlimpa....ti bantukin - ka tawk ka phut lomi min ṭhaṭha le upat nakin an cakuat hi hram an domh tawn. Cun Pathian sinah thla ka cammi cu “Bawipa, mipi nih hi tluk upatnak min lianngan in ca an ka kuat, asinain hi min a putu ah kai tlak lo tuk ti cu na ka hngalh ko. Asinain an ka ṭi bantuk tein ka nun khawh nakhnga, ka bawm law ka cawnpiak tuah. A tlukrih tertu ka sinak hnga lo an ka biaknak min rup in ka nunter ko “tiah thla ka cam tawn” tiah a rak ti.

Hi tlangbawipa bia hi bia dik a si. Cucaah thlacam

hlan ah Baibal rel hmasa hi a tha. Baibal ca kan rel khi Pathian nih kan sin i bia a chim a si. Pathian nih kan sin i bia a chimmi aa dawh tukmi cu “Nan nih cu vawlei cite nan si; vawlei ceunak nan si; Pathian fa le nan si; Mithianghlim chungkhar nan si; Pathian rocotu nan si! A dong lomi dawtnak in kan dawt hna;” tiah a kan ti. A sawhsawh kan si loh, kan ropui tuk hih. A kan ti ningte in kan nun khawh nakhnga thla kan cam a herh!

Cañial minthang Shakespears tu nih cun The Tempest timi a ðialmi chungah cun, Antonia cu ram uktu ka si ai ti i lih a chim nain a lihmi lila kha ka si taktak ti in a zumh colh ve. Amah lih ðawnmi hmanh a tak in ai zumh ah cun dawtnak chungin a chuakmi Pathian aw chinchin cu a tak in kan zumh i kan tining hi kan si taktak ti hi kan cohlan awk a si. Pathian cu lih in bia a kan kamh loh.

Kannah cu vawlei mi caah cite kan si. Jesuh nih “**Cite cu a thaw**” tiah a ti. Jesuh nih hin a al lomi cite hi a rak ei bal hnga maw? ti hi ka ruat tawn. Voikhat cu palik pa nih thongtla pawl kha kan ka a kan aan ter i darkeu khat in cite kha kan hrom ah a kan ronh i ti pe lo in a kan kaltak. Rawl an kan pek tu ahcun cite tel loin an kan pek fawn hoi. Cite lo cun rawl cu a thaw lo tuk. Kan duh ruam loh, rawl ðam tein um hmanh kan duh deuh caan a um. Cite cu mi vialte nih kan duh dih, zeicahtiah cite cu eidin vialte a thawttertut a si.

Jesuh nih, “Nan nih cu mi vialte caah cite nan si” a kan ti. Cite cu a thaw tuk, leicung mi vialte nih kan duh dih. A si ah, kan thaw maw? Midang nih ei an kan duh maw? Midang nunnak caah cite bang kan thaw maw? kan thaw maw? Thongtla rawl bang mi ei duh lo awk mi hna kan si soal maw? Cite tel lo hna in midang kha rawl kan pe soal hna maw? Cite

si sawhsawh tiang lawng hi a za loh. Mifim mithiam tampi an um nain an tha a thu i an fimthiam nakin a al loh, a thaw loh.

Zeitindah cite bang kan al lai, kan thawt khawh lai? Leidip in ser kan si, a rauh hlan ah leidip ah kan kir than lai. Kanmah in kan i alter kho lo. Kan i thawtter kho lo. Pathian veel ruang lawng in a al khomj, a thaw kho kan si. Ka tha kho loh, ka al kho loh, ka thaw kho loh ti nai hmuh fian hnu lawngah na thaw lai, na al lai, na tha lai. Cu ti in nai hmuh fian cun, Bawipa kha bomh na hal lai i, Amah bomhna le veel thawng cun nai sersiam kho lai. Na minung sinak a thah lai i a thar in an ser lai. Cu hnu cun a dinnak kha nangmah ta ah a cang lai. Cu hnu cun, rocotu, vawlei cite, .....tiah min pekmi cu na ta ah an cang dih lai. Luther nih cun "Khrihfa cu Jesuh a si" a rak ti bal. Jesuh nunning in kan i thomh ah cun Jesuh kan si ve ko lai.

Asiahteh, cite a alnak a tlau ahcun, cite a si ti maw, a thaw ti hnga maw? Jesuh kan lawhna hi kan thlau sual ve ahcun....ti hi ruah a herh ngai.

Keimah cu hei loh dup i Amah i vai canding ti hi hruhbia a lo ngai. Vailamtahna zong hi hruhbia a si... ti in Baibal nih a ti fawn i, Pathian hruhna....ti bia tehna zong kan hmuh fawn i, cucaah hi bia fian khawhna caah mihrut pawl nunning hin fim kan cawng tuah hna lai. Mimolh tampi ka hmuhtonmi an um hna. Mimolh a cheu hna nih cun Nipoleon ka si an ti i a cheu nih Assisi mi St. Francis ka si an ti, a cheu nih Winston Churchil ka si an i ti. Ka si an i ti timi pa bantukin an i thuan i bia an chim. Pakhat pa bang cu Neopoleon ka si a ti i Neopoleon lukhuh bantuk kha ai khuh, a yangbenh mi bantuk ai benh i English pawl he Waterloo i an i tuknak le a sunghnak

le an tlaihnak kong rumro kha Napoleon dirhmun bakte cun mi kha a chimh hna. Ngaih zong a nuam ngai. Winston Churchil a timi pa ve zong nih cun, a ðiangðhunh bantuk kha ai ðhunh, kuak nganpi kha ai zuk i politics rumro kha a caih i Prime Minister bak in ai hmu ve ko.

Nang zong cu.....Jesuh nih nan si ! an tining te kha ka si....ti bak in i tlaih i cu ningte cun nun ve awk na si. Na hruh hmasa ve a herh hih! St. Gertrude ka si ti in i ruat bak law a nunning khan nung ve law...Jesuh pei na si ve ko lai cu! Na molh deuhdeuh lai na tling deuhdeuh lai i a donghnak ah cun Jesuh na si ve ko lai.

Molh timi hi phunhnih in a um. Churchil ka si ti in nai ruah ahcun Churchil bantuk in na nung lai, asinain Churchil taktak cu na si loh. Cubantuk cun Jesuh ka si kan ti tikah hin, kan kut kan ke, kan thluak, kan thinlung cu kanmah minung kha a si ko nain, kan pumpaluk cu Jesuh a si. Kan nunning kha Amah bantukin kan nun dingtu khi chim duhmi a si. Cathiang chungah "Amah si bantukin kannih zong hi vawlei ah kan si ve" a timi khi kantlinter lai. Amah bantuk kan si ve timi zumhna hi kan i molhpi a herh. Asiahteh, Amah ai molhpi mi kha profet pawl nunning kha kan thei fiang kun maw? Anmah ðhatnak -chiatnak kong kha an chim bal lo, Pathian fialmi bia tu kha an chim i an phuan. Nangmah zuamnak le ðhatnak in Pathian fa na si kho lai lo, zumhna thawng lawng in na si kho lai. Cu zumhna na von ngeih khawh cun, ðhatnak, zeitikhmanh ah a ziam kho lomi kha na ngeih khawh cang lai. Cite hi zeitikhmanh ah a alnak a ziam kho lo. Dat siningte in ai sermi cite cu alnak a tlaw kho lo. Pathian siningte kha nai tlaih i nan nun ahcun, na alnak, na thawtnak le na ðhatnak kha a ziam kho ve lai lo.

Na minung sining kha donghter. Nangmah le nangmah kha i hlaw law na titsa hur duh cuainak kha hlonh cang, zeicatihah Jesuh sin vailam ah tahchih na si cang. Atu cu nang cu na thi cang i a thar in na nung than cang. Nangmah na si ti loh, Amah na si cang! A thar in hrin na si cang. Pathian fa na si cang. Nunnak thar na ngei cang. Hihi zum tuah!

Na soal palhna kha i tuaipi len ti hlah. Na lung in cu ti cun, kha ti khan, ti in tuaktan len hlah. Pathian nih "Na si" an timi biatu kha i tlaih peng ko. Cathiang chungah "Cu caan a phak tikah cun, Israel mi chungah sualna k hmuh a si ti lai lo i, Judahmi hna chungah that lonak hmuh asi lai lo." Hi bia hi Judah mi Babilon saltan nakin an kir thate lai caan caah rak chimmi bia a si. Minung sining setset te hi zohhmanh. Sualnak in kan khat. Minung fa cu zeitindah kan thian khawh lai, kan that khawh lai. Asinain na chungah Amah a nun ahcun cucu a si kho dih ko. Zum ko. Churchil ka si, Napoleon ka si ai timi, mihrut pa nun kha cawng law Pathian veel thawng in a ziam kho lomi thil tha kha na banh khawh ko lai.

## NA THINLUNG AH A RAMI KHA ZUM

Ka u le ka nau hna,

Pathian nih a fale hi an chim awk bia hi zeitindah a chimh tawn hna? Lam phundang dang in a langhter tawn. Mang zong in a chimh tawn hna. Voikhat cu ka mang ah Makazin i țial ding article pakhat kha a hram in a dongh tiang Pathian nih a ka chimh. Ka lung a ka suk tuk i zanțim lai ah ka tho i ka țial. Mi nih a rel a nuam tuk a țha tuk an ti. Hmailei i thlarau ram ka kalnak lam kha a rak ka hmuhsakmi a si. Voikhat zongah sermon pakhat ka mangah Pathian nih a ka chimh fawn. Ka u le ka nau hna.....ti in ka thok i Amen ti in a dongmi sermon a si. Ka ihkhun pawng ah hin catlap le cafung hi kai chiah peng. Ka mang hi țih a nung tuk i phung i ka chim taktak ah cun, ka Khrihfa member nih an țih tuk lai i an thazaang a der sual lai ti ka phan caah thong i ka tlak hlan cu chim lo tein ka um ziar.

Mang lawng in Bawipa nih bia a kan chim loh. Voikhat cu Bucharest khua lai cer ah, na catlap le na cafung i chuah, bia kan chimh lai timi awthlam ka theih. Tlawmpal ah cauk fate i chuah dingmi bia kha Pathian nih a von chim i ka țial hna. Cu ka țialmi cu Minung Thlarau Thlang timi a si i ka țialmi ca vialte lakah a țha bikmi a si. Keimah bantuuk hin Pathian mi le fa hna midang zong Pathian nih bia a pekmi tampi an um ve hrimhrim lai.



A caan ah cun, sermon tehna, Baibal caang tehna zong hi Pathian nih a ka chimh tawn theo. Voitam bik cu kan thinlung ruahnak ah bia hi a chim bik tawn. David lungchung zongah Pathian nih bia tampi a pek i cucu Salm cauk chungah tampi kan hmuh. Cun Profet Jeremiah, Ezekial tehna lungthin chung zongah ruahnak in bia tampi a rak chimh ve hna. Peter le Paul cauk kan zoh tikah Khrihfa a cheu hna kha, Uico ti tehna, Vokpi ti tehna, in an ti hna i Thlarau in hruaimi an si ko tung i hi bantuk bia dawh lo tete hna an rak hman ve hi anmah lila an lung a tuaitam pah theo hna lai.

Nang zong kha zumhna in Pathian fa nai ti ve tung bu ah na bia chimmi tete kha ruat tuah ve hna hmanh. Pathian nih chim a ka fial na timi tete an um ve len ko lai. Amah nih an fial lo ah ahodah an fial hnga! Profet dik lo duhna he ai ral kah in Balaam chiat serhna bia hna zong thluachuah hmuhna ah an rak i thleng. Kan chimmi zong a kan thlenpiak tawn. A can ahcun bia hranghrang zong na chim caan a um ko lai, tih hlah! Pathian pekmi bia an si kho ko. Mi thalo hna hrawhna dingah Pathian nih an ronhmi a si kho men ko. Ahab zong kha ruat hmanh!

Johan cu Jesuh aw a si. Nang zong Pathian aw na si kho ve ko. Johan nih "a kut in talawn ai put lai i a hi le a vai kha a choih dih hna lai" a rak ti. Cu bia a rak chimtu Pathian aw lila nih cun "Pathian Tufa nih vawlei sualna a kalpi lainak kong kha" a rak chim fawn. Johan nih a chimmi bia an i ralkahning hi a rak tuaktan lem lai loh. Pathian nih chim ding in a lungchung i a chuahtermi kha a hei chim menmen khi a si ko.

St. Bonaventure nih cun, khualipi lak awk i ai thawhmi ralbawi pa bantukin doh awk ah khuachia nih a kan fuh tiah a rak ti. Kan derthawmna bik kha ai cherhchan i a kan tuk tawn a ti.

Kan derthawm bik lio caan cu, Pathian duhnak kan kawł lo lio le Pathian nih kan sin i bia a chim lo lio le rian kan cung i a tuan lo lio caan khi an si.

Chronicles ukhnihnak ahcun Syria siangpahrang pa nih rangleng ralbawipa kha hi tihin a ti. A hme siseh, a ngan siseh, tu hna hlah, Israel siangpahrang kut in khamh khawh ding lawng kha i zuam ko tiah a rak ti. Cucu sehtan thil tinh a si ve. A kan selchanmi te hi a um.

Jesuh hi biatak cu a si i a chimmi vialte hi a chim ningte in a siningte in ai rup dih. Pathian tinh ningin a chim i a chimning in a tuah fawn. Cuaah Jeush nih keimah cu biatak ka si tiah a rak ti. Kum thonghnih tluk a rau cang nain a chimmi cu biatak an si peng ko.

Vawlei mifim tampi nih Jesuh hi al an i tim, lonh an i tim. Anmah nih a si bik an timi Nazism tehna, Bolshevism tehna le Imperialism tehna hin biatak kha langhter na i tim, vawlei nuning, buainak le biaceih an duh. Asinain zeitikhmanh i ai thleng ballomi Jesuh lawnglawng hi Biatak cu a si i vawlei a thleng kho ding cu a si. Zultu pawł kha biatak a sinak kha a cawnpiak hna. A chim i a chimning in a tuah, a nung, thawnnak nih a zulh. Minung ruahnak cun a thil tuahmi, a chimmi hi a dik lo, a herh lo ti awk a um ko lai. Chess ai kah mipa nih khin a tei khawhnak ding ah pawn tete khi a lakin a thap tawn hna. Anmah pawn nih cun an duh lem lai lo, a kan vaivonh an ti ko lai. Ai kahtu an pu i ai tinhmi an hngalh lo caah a si.

Shimei i David chiat a rak serh len kha Pathian fialmi zong a si kho men ko. Kaiafas le Pilate zong nih Jesuh bia an ceihning kha Pathian saduhthahte a rak si ko. Cathiang chungah

“Cuticun Herod le Pontius Pilat cu hi khua chungah hin Jentel mi hna le Israel mi hna he khan a thiangmi na sal Jesuh, Mes-siah i na sermi cu doh awk ah an i pum taktak ko. Nangmah i a hung umte lai ding na rak ruahciami le na rak khah ciami, vialte kha tlintar awakah an i pum”, tiah a ti. Minung lei mit cun Jesuh cungah lainawnnak in sualnak nganpi an tuah. Pathian mit ahcun, Jesuh cungah thil sual an tuah a si lo i vawleicung mi vialte khamh awakah rian an tuan a rak si deuh. Pathian tinh ciami programe a rak si.

Nan lungthin kan suhai tuk hna maw, cucu kai tinhmi a si. Thinlung sukhainak nih hna a fimter. Thil tuah khawhnak nganpi hunpiak nan si i, Pathian ruahning he ai kalh ko tiin nan ruah mi le nan phan tawnmi kha luatte in tuah dingah nan lung fiang seh ti kan duh hna. Zeicatiah Jesuh nih pei zumhnak in nan chungah Keimah cu ka um a kan ti cu.

Thiang Thlarau umnak biakinn kan si titu hi tah nan pom kho maw? Thiang Thlarau cu Pathian a si ti hi nai fian ahcun, Amah umnak inn a simi na pum chungah hin thil thalo umter ding nan si hrimhrim loh.

Mithiang Johan nih “Nan nih cu Khrih nih Thiang Thlarau kha an toih hna caah biatak kha nan hngalh” tiah zumtu hna kha ca a rak kuat hna.

Cun Jeremiah zong nih “Cun an nihnih pakhat le pakhat kha Bawipa kha hngal tuah” tiah an i cawnpiak ti lai lo. Zeicatiah a hmebik in a ngan bik tiang, “an dihlak in an ka hngalh lai” tiah a ti. A tak Khrihfa nih cun a hngalh mi cu a dik ti kha a hngalh ko. A chim ding kha ai ruah len a hau loh. A thinlung i a chuakmi bia cu Pathian nih a pek ciami bia a si.

Asiahteh, Khrihfa mi hna hi sualnak an tuah bal lo ti a si hnga maw? Dr. Erlich nih phacu zawtnak a chuahnak le a damnak kong a rak hlathlai lio ah voi 665 hi a hlawh a cham. A voi 666 nak ah a hmuh fian caah phacu damnak cu 666 tiah an rak auh. A voi 665 nak vialte kha pakpalawng thil vaivuan a si tiah kan ti kho hnga maw? Voi 665 palhnak nih khan damnak a phi kha an rak chuahter tu khi a si deuh. Palhnak nih thiamnak a hrin. Khrihfa nun zong hi cu ti cun an luang ve tawn. A tak zumtu cu a palhnak nun nih khan a dik a hmanmi dirhmun ah a hruai tawn hna. An palhmi hi a dik a chuahtertu an si tawn.

Thonginn ka um lio ah hin ka thinlung hi a rak buai tuk tawn. Khuachia nih zan fate a ka rat hnawh i profet dik lomi na si caah pei mah bantuk harnak na phak hi a si cu tiah a ka chalh tawn. Ka celh ti lo i zan khat cu Judah pupa hna biaknak ah i thial ding in bia kai khiak. Caan khat khat cu R.C zumhnak i vai thial hna khi ka ruat, cun Adventist zumhnak hi a dik deuh hnga maw?, Baibal ca chung ah Sabath ni kha ulh dingin a kan cawnpiak lengmang tawn ti in ka buai tuk cang. Cu lio ah cun Jesuh hi biatak a si ko! timi ka caah hmual a ngei kho ti loh. A donghnak ah cun Sehtan kha “Keimah hi Biatak ka si. Ka ruahmi hi ka zumh ko. Zeicatiah Jesuh nih thiam a ka cotermi ka si” tiah ka thawl i cu hnu cun hnangamte le lawmte in ka hung um kho. Cucu biatak timi cu a si. Amen.

## MI LUNG LA LO CHUAHKEHNAK TUANBIA

Dawtmi u le nau hna,

Baibal ca chungah chuahkehnak tuanbia le hmun le hma kong ai tial len i mi lung a la ruam loh. Rel nuam kan ti lem hna loh, asinain sullam ngei ngaimi an rak si. Hebru miphun sining ahhin, khua min le mi min an sak ahhin sullam ngei bu tein an rak i sak. Cucaah Baibal chung i ai tialmi hmun le ram min, minung min kan rel tik ah khin sullam theih herhmi tete an um len hna. Tahchunhnak ah Number 21:18-20 chung bia Bawi nih an cawhmi tikhor, Mi hna lak i mi lian nih, An bawi fungle an t̄iangthunh in, An cawkmi tikhor cu,” Cu ramlak cun Mattanah tiang an kal i, Mattanah in Nahaliel tiang, cun Nahaliel in Bamoth tiang, cun Bamoth in Moab ram chung a ummi nelrawn tiang an kal; cu nelrawn cu theserawn a vun zohtu Pisgah tlangpar pawngah a um” ti a si.

Cucu Babylon mi Talmud nih cun hitin a hrilhfiyah. “Ramcar chung i lamh awk men these bantuk na si ahcun *matanah* (laksawng)ah kal tuah, cu ka ahcun Nawlbia laksawng na hmuh lai. Cu ka hmun cun *Nahali-el* (Ka ro cu Pathian a si) ah kal tuah, Na ro cu Pathian a si lai. Cuhmun cun *Bamoth*, hmunsang ah na hung phan lai. Asinain a sannak hmunah na hung phak hnu ah, phorhlawt ruamkai in na um ah cun, a sannak in a niamnak nelrawn ah na tla lai?. tiah a sullam a leh. Thonginn ka um lio Zel an ka bawhter i an ka lamh lio ah

hin Talmud cañalmi hi ka van thei tuk, Mattanah....Laksawng lam zawh cu hihi a si.

Cucaah Baibal ca chung i a ummi min hna hi sullam an ngeih hna caah cu an sullam cu pastors le phungchim tu kan theih an hau. Miphun khat le phunkhat an hun i dawt tikah an phunglam kha theihpiak an van i zuam veve, an holh thiam piak an von i zuam veve. Cucaah Pathian fale nih cun Baibal bia le holh hi kan theih a herh tuk hnga lo maw?

Hlan lio pi ah Missionary pakhat pa cu Tuluk chawdawr ah a va leng. Cu chawdawr pa cu Khrihfa a rak si. Dawr hngaktu pa cu Grik holh in Baibal a rak rel len ko. Missionary pa cu a khuaruah a har i Grik holh hi na thiam maw? tiah a hal. Chawdawr pa nih cun, ka thiam loh, asinain Baibal a si caah Pathian Bia cu ka upat tuk caah ka thiam lo bupi in ka rel i a nuam tukin ka theih ko tiah a leh.

Nehemiah cauk chung i a ummi bia cu, “Cun Jeshua cu Joiakim pa a si, Joiakim cu Eliashib pa a si, Eliashib cu Joiada pa a si, Joiada cu Jonathan pa a si, Jonathan cu Jaddua pa a si” a ti i sullam thuk ngaimi an i khumh.

Jeshuah cu hi chungkhar ahhin a lang hmasa bikmi a si. Jeshuah ti cu Hebru holh in Khamhtu ti nak a si i Jesuh timi Khamhtu he an sullam ai khat. Jesuh in sualnak chungin a kan khamhtu ti lawng in kan ruah. R.C Khrihfa ngakchia nute nih cun Mary zuklem hmai ah a khuk ai bil i hi tihin thla a cam. “Mithiang Mary, sualnak tuah lo tein fa na paw i bantukin soal ko bu in fa ka paw i nakhnga lo ka bawm tuah” tiah a ti. Hell tlak lo ding in soal kan duh. Jesuh cu Hell lawng in a kan khamhtu a si lo, sualnak tuah lo ding zongin a kan khamhtu a si. Khamhnak hmuhnak ding lam serpiaktu

lawng a si loh, kan finnakk, kan damnakk kan rumnakk le daihnakk caah pek kan si. Zeizong ah kan zeizong a si.

Ibsen khuami Peer Gyat cu zuri zungzalmi, camh thiammi le nal profet le sal zuartu a rak si i cu pa nih cun “ka nunnakk hi hur duh cuainakk, eihmuarnakk le mjakmai hmuh duhnakk in kak khat” a rak ti. Asinain Jesuh he an i ton hnu cun a nun hlun, fih a nungmi vialte kha a hlawt i aa dawhtukmi nunthar in a nung cang. Jesuh nih amah dirhmun ah a kan dirter i fih a nungmi le thih a nungmi kan minung dirhmun ah a kan dirpiakk, a dirhmun in kan dirhmun a kan thlen. Zeitluk khuaruahhar thil lianngan dah a si!

Khamhnakk Jeshua cun Joiakim, Pathian nih a cawisan timi ah a kan hlorh. Kan sualnakk kha a kan tawlpiaak i a sannakk bik hmun thiangan a kan cawi. Sual nih a kan hrawk kho ti lai loh, mithiang ah a kan ser cang. Joiakim kan si cang. Cu dirhmun cun Eliashid tiah minthar a kan pek than i a sullam cu “Kan sinah Pathian a rak kir” tinak a si. Pathian cu sangbik in hlorh si ko seh. A buaibai tukmi Minung dirhmun ah Pathian hi dir peng ai tim loh, Amah hmunthiang tu ah cawisan a kan duh. Amah chungah kan um ah, kan ruahnakk, kan nunziaza vialte cu a thiangan a si awk a si.

Eliashib nih Joiada a vun hrin i a sullam cu “Pathian kha hngal tuah” tinak a si. Hi thil vialte kan tlinh khawh nakhnga Pathian kha kan hngalh a hau. Grik holh le Hebru holh umtuning ah hin thil hngalhnakk timi bia ahhin nu le va sual tuahnakk thil khi a huap chih. Cathiang chungah “Adam nih Eve kha a theih hngalh” ti a um. Atu cu khuaruahhar tuk a simi nupi thitnakk puai a ra lai. Ngaknu thiangan hna cu Tufa nupi thitnakk puai chung luhnakk caan a ra lio.

Thinlung pakhat nih thinlung dang a hrin, thlarau lei thannak nih thlarau theitlai dang kha a hrin ve, hringtu pa in tu le fa tampi hrin an si bantuk khi a si.

Na hmai huhnak puannak pi kha i hlip law biatak a thup tu kha i phoih cang tuah. Amah nih zul duh tung loin hlan lio mithiang hna kong an cawnpiaktu saya hna kha hrial cang hna.

Lihcawnnak dawr dawh ngai a um. Tlangbawi thuam ai hruk i rim thawthaw a khang i, aw dawhdawh an tumnak theology cawnnak hmun tampi a um. Sihmanhsehlaw biatak hmuh khawhnak cu hmundang te ah a um. Ankhamh i hmunsang ah an cawi i dawtnak in an kup an rek i an hnamtu Bawi a um. Cu Bawipa cu Biakinn thatha lawngah a um loh, biakinn chia tete, zumtu umnak inn le mithiang an hremnak thonginn zongah a um ve. Cu Bawi he nan i ton khawh nakhnga na thinlung kekkuai in tuaktan tuah.

Nganfah tuar a fah deuh paoh ah caan liam a har khun, Cucu Pathian zungzal hmunmi a sinak langhtertu a si. Kan hngalh khawh lo tiang a simi harsatnak kha a tuar. Cu fahnak nih cun a caan hi a liamter kho loh.

Pathian sin in kan i then tikah Pathian cu a tuar tuk. Cucaah Jeshua, Khamtu in kan khual lam kha kan thok i Joiada tiang, va ngei lai ngaknu nih a pasal sin a phak bantukin Pathian he kan i pehtlaihna hi kan fehter a hau. Cuticun Pathian cu ai lawm lai i angan fahnak vialte kha a dam dih hnga. Cutincun Pathian pehtlaihna hawikomhna kan ngeih hnu cun khamhna tlamtling kan co cang lai. Cun Pathian zong nih a sermi cung in a saduhthahna cu tlinh a si ve lai.



Zumtu hna hi sual palhna k tete kan tuah sual mi ruangah hin kan ngaih achia tuk tawn. Asinain sualna k tuah sual mi ruang nakin, a dik lomi zumhna k pom i Baibal bia kan khen lo i Amah Pathian he kan i hawikomh khawh lomi hi ngaihchiat awk bik asi. Zumhna k dik lo cu i chir thannak lam an hngal ti lo, an tlaw lan tawn. Cucaah St. Bonaventure nih cun Bawipa sal hna nih cun a nun hi nikhat ah voisarih an i chek awk a si, a rak ti. Cucu kan tuah awk hrimhrim a si. Kan zumhning, kan i thit umhning hi Pathian cohlan mi kan si maw? I chek lengmang u sih.

Bawipa zanriah kan hman lai hna ahhin kan taksa kan thinlung kan i thenh hirhiar ta ding a si. Siangpahrang Ahasuers hmai i an chuah lai ah khan ngaknu dawh hna cu thlaruk chung sathau hmui in an i ciah i cu hnu cun thlaruk baak zihmui phunphun in an i thenh an i ciah hnu ah an rak chuak. Cu ve bantuan cun van le vawlei siangpahrang kan Pathian he zanriah dumtinak Bawipa zanriah ei lai ahcun a thabik in taksa thinlung kan timhlahm awk a si. Jeshua nih Eliashib a hrin i Eliashib nih Joiada a hrin. Nangtu cu Pathian umnak siangpahrang innpi na si. Cucaah David bia hi kan sakmi hla a si ve awk a si. "Hi rian cu rian lianngan a si. Hi siangpahrang inn cu minung caah a si lo, asinain Bawipa Pathian caah a si" a ti.

Bawipa biakinn David nih a sak lai ah khan, tinhmi ngei theng loin a awt lo, tinhmi ngei tein, sui le ngun le hman rua thaththa kha a pumh khomh dih hnu ah Bawipa nih a caan a cu cang a ti tikah rak sak a si. Cu hnu cun cu innpi chungah cun Bawipa cu a ra i thluachuah a pek. Na hawikom taktak cu, hi bantu kin lam an chimtu, na sinah a kal i an bawmtu hi a si.

Pangpar hnah a ei tu caw-ngong chungin a dawh tukmi pelep

a chuahning le a mui sam ai dawh lo ngaimi vate ti chungin ai dawh tukmi awtaw a chuah khawhning khi na tuaktan kho maw? Hi thil hna i chikkhat loah rian rang in an i thleng colh lo i anmah le an si canning tein an i zirh i an chuak tawn. Cuaah a sualnak ai ngaihchih i sual ai phuangmi hna an hmailei lam khi zeitindah na cuanh? Misual tuk pa zong a that lonak in khamh khawh a si i ngaihchia lungleng ngai in a ummi pa zong a thinphannak chungin khamh khawh an si ve ko. Jesuh nih khamh khawh lomi, damh khawh lomi a ngei lo. Ahopaoh hi, Jeshua in Joiakim ah, cun Eliashib Joiada ah va kal in a donghnak ah a kan daw bik tu kan Pa sinah khamhnak tlamtingte chungkhat si ding kan si. Cubantuk mi hna cu thlarau nih a hruai hna i teitu an si tawn. Amen.

## PATHIAN CU KA DUH HRINGHRANMI A SI.

Ka dawtmi u le nau hna,

Nitlak lei ram i lothlotu hna cu mirum dirhmun ah a dir khomi an si nain, cheuhra cheukhat an pek dih hnu ah an cawtum, an tufa, an meheh le an changvut le an chiti vialte an biaknak ca i an pek khawh dih hi ka khuaruah a har ko. Israel mi phun nih cun hi vialte thil hi a lakte in misifak kha an thenh tawn hna. Palestine ram hi ram thluachuakmi si awk a sinain kha lio caan ah khan Judah mi nih cun lothawhning an rak thiam loh. Atu lio nitlaklei ram lothlo pawl tluk in an rak rum loh. Asinain Moses nih "A za cang" a rak ti hna hlan ahcun an pek khawh chung in an rak pek. Hi nun hi kan i cawn awk a si.

Pekah, zudin, hlawhhlhang rianṭuan, ruamkainak le ritsi a duh tukmi nih cun, a chaw a va, caan vialte le a chungkhar tiang in kha a duh hringhranmi tuahnak ahkhan an pek sian tawn. Cubantuk cun, fimnak, Science le Politics a duh tukmi nih cun cu an duhmi hmuh khawh awk ah an chawva, an caan le an nunnak pek in an rak kawl. North Pole kong theih a duh tukmi pa Nansen zong hawrha lakah vom sinah kum thum khua a rak sa.

Na duh tukmi thil ruang ahcun na zeizongte na pek dih ko. Pathian zong hi na duh tukmi a si ahcun na zei zongte pek na sianh ko hnga.

Na no lio i na thisa a that lio ahcun kan duhmi thil hi zeitluk in dah a sun lawi ti hi na tuak lem lai loh. Judah mi zong nih an cheuhra cheukhat hi zeizat set dah ti hi an i chingchiah bal loh. Cucu an pek pin ah, lunglawmhnak thawhlawm, harnak chungin luatnak thawhlawm ti bantukin Pathian an dawtnak ah thawhlawm tampi an rak pek tawn. Leicung thil le minthatnak in Pathian ai thim deuhmi hna caah cun, an caan, an chawva le an fimnak hi ui loin Bawipa an pek khawh.

Minung hi thil pakhat khat caah khaukhih in hrin kan si loh. Zu duh phun, kuak duh phun ti in rikhiah cia in hrin kan si loh. Duhsahte in kan i hrawt i a hnu ahcun a hlipi ah kan i cang tawn. Kan i thok ka ahcun zeidah a chuahpite lai ti hi kan rak hmu kho loh. Biaknak timi zong hi cu bantuk cu a si ve. A hram thok ahcun ze i a chuahpi lai ti ruat lem loin, lelpan in, na helhhumh i a donghnak ahcun zia ah a hung cang. Cu zia cun duhtuk timi ah a hung phan. Zei na buah paoh ah duh tuknak thinlung he na buah lo ahcun midang bawmtu men, midang sal men na si ko lai. Mi tampi cu zusernak ah, kuak sernak ah, sii sernak ah, cauk tuahnak ah rian an tuan i duh tuknak a ngeimipa i rian bawmtu men an si ko. Duh taknak thinlung he Pathian na dawt lo ahcun, Pathian ngei tung loin a dawtnak lawng a duhtu na si lai i sal dirhmun ah na dir ko. Jesuh nih "Ti hraikhat kha keimah zultu a si ruangah apemi cu a man a um lai" tiah a ti. Cu aman cu biaknak le Pathian kha na von hngalh kha a si i a donghnak ahcun Bawipa hrimhrim kha na hngalhhte lai.

Minung i duh dawtnak hi cu a puante Romeo le Juliet tuanbia chungah, Romeo nih Rosaline kha a rak duh tuk. Laamnak chungah nungak dawh dang a hmuh i a miduh ai thleng ko. Vanthat ah Romeo le Juliet cu tuan ah an thi veve. Saupi rak nung sehlaw mi duh dang a ngei than lengmang hnga. Minung tampi sining a si ve ko.

Jesuh nih nangmah na dawt taktak lawngah na inn pa cu na dawt khawh lai a ti. Midang kha zeitlukin dah na dawt khawh hna ti tahnak cu nangmah na dawtnak ri kha a si Nangmah kha na dawt deuhdeuh ahcun Pathian kha na dawt deuhdeuh a si ko. Khrih ah na thar deuhdeuh ahcun Khrih cu na duh tukmi ah a cang lai i nangmah taktak ah na serh ko lai.

Orthodox Khrihfabu an zumhning hi kan philhpiak tawn hna. Hi vawlei i kan nun liote hin Khrih ah i can khawh a si an ti. Mithiang Augustine nih Jesuh nih a sin i a chimmi bia kha hi tihin a rak chimchin. “Keimah cu kum upa hna rawl ka si. Thang tuah law keimah in i cawm tuah. Cun ka chungah na thar lai” a ti. St. Thomas Aquinas zong nih “Bawipa zanriah kan ei tikah hin Pathian ah kan von i cang i amah bantuk khi kan hung si a ti. A fianterning ahcun, mei nih thilri a kangh ahcun a kanghmi thilri paoh cu amah mei ah a canter dih hna. Cucaah Pathian thlarau mei nih a kan kangh ahcun kan thurhnomhnak vialte kha a kan thenh dih caah Amah mei ah kan i cang ve tiah a ti.

Pathian fale nih Pathian kan dawtnak a nganning hi lenglang in hmuh fian khawh a si lo. Pathian ka dawtnak hi keimah kai dawtnak i a sannak bik he ai khat. Jesuh nih “Pathian fa tete nan si” a kan ti. Pathian ka dawtnak le Keimah kai dawtnak hi ai khat bak. Hi sining hi na hmuhfian ahcun ni fatinte hi Pathian Nithiang Sunday an si ko lai. Mi tampi cu Sunday ni ahhin kan tha khun, kan thianghlim khun, Pathian kan thei khun. Ni vialte hi Sunday ni i na canter ahcun, na thazaang, na caan, na nunnak hi ni fatin in Amah caah na pek peng ko lai.

Hi nun hi na hmuh chuah hnu cun na nun hlun kha a thi dih lai. Zeihmanh ngeihmi a nei ti loh. Mithi mi cu leiba zong an ngei ti loh. Na sualnak vialte an thih dih caah zeihmanh

hna an hnawh kho ti loh. Na firnak lai na nawnnak le na buah sualmi vialte kha thawnnak an ngei ti loh. Na luat cang, Khamhmi na si cang.

Greeks miphun nih pupa tuanbia an ngeihmi ahcun Prometheus nih Mei khuazing sin in mei hi a rak fir i minung a rak pek hna ti a si. Prometheus timi cu tuan hlan ah khua a ruat tatu tinak a si. Cu bantuk minung cu an tlawm ngai. Mi tam bik cu "Epi-Metheus" kan si. Thil ruat setset ta lo in lung chuak paoh chim, chimmi zong zulh lo, thinphannak, launak in kan khat. Thinlung a zawzam, thil tha bia tha kan chim kho loh, sualnak in a rami ziaza an si hna.

Asinain Lungvar mansung Khrih nai hmuh hnu ahcun, cu vialte thinphannak le sualnak cun luatnak an pek lai i daihnak le ruahchannak in nai lawm zungzal ko lai. Na zeizongte in Pathian kha a rianthuanpiak na duh lai i Prometheus taktak na si ko lai. Rian na tuan lai ah, bia na chim lai ah ruat setset hnu ah na tuan lai, na chim lai i ze na buah paoh ah na hlawh a tling ko lai. Zeicathia Bawipa cu Taitu a si. Cucu nun man ngei a si. Zumtu nun duh nung cu a si.

Rammui i Missionary kal cu a sunglawi tuk ko nain cu theng lawng cu rian a si loh. Kan ruahnak, kan biachim, kan caan, kan firnak le kan si khawh tawkte in kan umnak cio ah zumtu hna mei cu kan ceu awk a si. Na um hmun ah cite le ceunak si cu biapi tuk a si ve. Cucu Khrih pum cheu bang Khrihfa taktak nun cu a si.

Pathian cu minung titsa pum ah ai fon i minung nunnak kha Amah nunning ah a ser. Cu hnu cun cu nun cu na nun ah a cang. Jesuh cu bawhte in minung thisa keng in a hung chuak. Holh a hung thiam, sianginn a hung kai, nawlngaimi ngakchia

a hung si, cun zung tete zong a hung thiam, cu hnu cun phung a hun chim, mizaw a damh hna, vailam ah an thah i hell i a kalmi bangin lungrawk tukin leicung i a caan cu a rak dih. Minung nih kan tonmi thil vialte hi a ton i tukforhnak tiang a rak in. Asinain zei a tuah paoh ah, zei dirhmun i a dir paoh ah Pathian he a um zungzal i Pathian nih a hruai zungzal. Cu bantuk cun Pathian fale hna cu nifatin an nunnak ah Pathian he an nung i Pathian nih a hruai zungzal hna. Thil lian, thil hme ah zumhtlak inan nung. Zung rian a tuan ah, lehtama rian a tuan ah, seh zung i a tuan ah, chawdawr rian a tuan ah Pathian hmai le mihmai ah zumhtlak, hmaizah awktlak in a nung. Zeicatiah a duhnak a ngan bikmi cu Pathian kha a si caah Pathian nunning cu a ziaza a si.

Thongtla pawl hi, nu le pa sualnak, firnak, phekahnak kha an duhnak a sang bik i a chiami tampi an um. Cu ruangah cun thong i an hung tlak hi a si. A si ah ziah, kan nih zumtu hna zong hi, kan duhnak a sang bik cu Jesuh hi a si i Amah ruangah temin hi kan i timh ve lo?

## MITHI CA I THLACAMNAK

Ka dawtmi ka u le ka nau hna,

Nan sin i thawngṭha ka chim lonak a sau ko cang. Caan chia chungah sau tuk kan um. Kan thong uktu bawi cu voidang nakin a chia deuh. An kan tukvelh a zual. Kan kutpi in an kanthlai, kan kut pahnih kha tungah an kan ṭem i kan tluk hlan lo an kan chaih. Ziah mah bantukin kan kut an kan zamter hnga? Jakob nih a fapa le thluachuah a pek lio i a ban a zam bantuk an kan lawhter.

Pathian nih Amah duhning in zeihmanh ka cungah tlunter ko seh. Daite in ka um ko, ka vuivai hleng loh. Amah he i ton dingtu ah kai timlam cuahmah. Mah tining in sau an kantuah ahcun ka rau ti lai lo, ka thi tuan lai, ka ruak kha an hei ka vui lai i a si ko.

Irappist phungki hna cu pakhat le pakhat an i ton tikah "Memento mori" tiah an i bia chawn. A sullam cu "Ka thi te lai ti kha philh hlah" tinak a si. An ka tlaih hlan i pastor ka ṭuan lio ah hin mithi hi ka vui tawn hna i kei ka thih ve tik zongah hi tihin mu an van ka tuah te lai ti hi ka ruah tawn. Catholics pawl cu ruak an vui ah hin "Mazart's Dies Irae" timi hla hi an sak tawn. Hi hla a phuahtu pa chimning ahcun hi hla a phuah lio ahhin ṭih a nung tukmi khual a rak ka leng i mithi



hna luruh le an ruhkhua hna kha a vun i put hna tiah a ti.  
Cu hla cu:

*Rawhnak ni, Maw fahnak ni, Profet chim chungbia a  
tlin ni, van le wawlei, vutcam can ni.*

*Tihnung ai, thinslung kekkuai, vancung biaceihnak ni  
cu, Hrial khawh lomi, mi vialte ca.*

*Biaceih ni, Ni lianngan ni, thuhmi vialte an langh ni.*

*A zuang tangmi, an um kho lo.*

*Kei zaangder, zaidah ka nawl lai, Hotal chanhtu um  
hnga maw? Mi fha hmanh nih veel hlam hna.*

*Thin le lung kekkuai bu in, khukbil in ka au, Ka nun  
donghnak, ka bawm ko sawh.*

Thonginn chungah cun hi hla hi ka sa i mithi vui service kha keimah lawngin ka tuah tawn. Khua zaza ka ruat i a can ahcun mihrut bang pingpang lo thil ka tuak tawn. Siangpahrang i ka vai canter zawn, bishop ngan bik ka vai siter zawn, cun mirum minthang i ka va siter zawn, ti in milianngan phunphun ah ka va dir tawn, hi thil hi an si kho dih ko. Napoleon zong senhnhin in Emperor a si i St. Ambrose zong tipil a in hlan in bishop a si, Misifak tampi zong mirum rum ah an i chuah kho ko. A sinain mithi i vai canter khi cu a si kho loh. Ka vai thihter hnik i hawrha kuang ah ka vai ihter, ruakvui service an heika tuahpiak i cu vial ah cun heh tiah ka hei ni. Ka thi lo, zeitikhmanh ah ka thi lai lo, Jesuh nih pei "Keimah a ka zummi cu zeitikhmanh ah an thi lai lo" a ti kha.

Mikel bon ka si ti loh. Ka nih huahmah lio ah ka ngol dup i heh tiah ka ɽap ɽhan. Jesuh bia biatak a si hnga maw? A tak in a tling hnga maw ti hna ka van ruat hoi. Lei cung asi, mithiang tampi hremnak in an thi ko, kei zong tuan ah ka thi ve ko lai. Cu tiin ka hruh lio ah cun mitampi nih ka caah thla an rak cam.

Ka um hmun in ka theih ko. Hei thi ning law an thlacam hi an ngol hnga maw? Voikhat hnih cu Khrihfa hna nih hin mithi hrang ah thlacam awk asi maw si lo ti hi ka ceih pi tawn hna. Kan ceih pah hin an ni pah leng mang. Ka thi ve te lai ti hi an lung ah an chiachih bal lo. Thih nak nih a van in nam cuah mah lio ah cun na thil ruahning ai dang vurmar lai. Zeicadah ka thih ri cun thlacampiak cu ka siti hnga lo? Mithi ca thlacam cu Baibal bia ning a si lo maw? Thil dang kong vial ah Baibal i a um lo bu in thla kan cam i a ɽha tuk kan ti tawn ko ɽung. Chungkhar pumh le thlacam ti khi tah Baibal na rel set maw? Cucu hei tuah u sihlaw kan palh maw, a hman ko dah? Baibal nih khua pi chung Khrihfabu kong lawng a chim i khuate Khrihfabu kong a chim bal loh. Lutheran Khrihfabu kong, Baptist Khrihfabu kong, Catholic kong teh Baibal ah an um maw?

Mithi ca thlacam ding cu Baibal ah a um lo mi asi. Nehemiah cauk chung i a um mi thlacamnak pakhat cu "Pathian ..... Kan cung le kan siangpahrang le kan bawi hna le ..... na mi dihlak cung ah, Assiria siangpahrang pa chan in nihin ni tiang a tlung mi harnak vialte hi thil hmetuai ah rel sawhhna hlah..." ti a si. Nehemiah nih thla a cam lio caan ah hin Judah mi nih siangpahrang an rak ngeih lo lio caan asi. Asinain a thi cia mi siangpahrang hna le a pupa hna ca ah thla a cam ko.

Ka ruah ve ning ah mithi caah thlacam hlah u ti hi a um loh.

Baibal i a Muru cu dawtnak a si ko i Pathian cu mithi hna Pathian a si lo, a nungmi hna Pathian asi. Pathian nih kei cu “Abraham Pathian, Isak Pathian, Jakob Pathian ka si a ti i a thi nain a nungmi hna i an Pathian ka si” a ti. Midang kong tu ah cun ka chim lai lo, kei tu cu ka thih tik ah thla nan van ka campiak ko lai, nan thlacampiak ka herh ko. Khamh cu ka si ko, Pathian hmai ah bia ceih awk ah kan dir hna lai. Kan soal palh nak ca lawng ah kan i chim a herh lai lo, bia dawhcah lo kan chimmi zong hi kan leh a herh te lai. Kan soal nak ruangah hell i kan kal lo zong ah Pathian dantatnak cu a fa le nih kan tonte lai.

Mary Magdalene kha khamh cu a si ko, a si nain Jesuh an thah nak vailam tung hram i a dir lio ah “Ka pa Ka pa zeicadah na ka hlawt” tiin Jesuh tah hram thawng a theih mi kha dantatnak a ton mi asi. Zeiruangahtah Pathian nih Jesuh kha a hlawt .... ti kha minu nih a theih ko, amah soal ruang ah asi. Zeiti hmanh in a bawmchan kho ti lo, chunmui a tlung i amah soal ruang ah Jesuh cu a thi ko.

Zultu Peter zong voithum tiang Jesuh a rak hlawt nak kha ngaih thiam asi ko nain dantatnak a hmu. Jesuh nih “Peter na ka daw maw? tiah voithum tiang tiang a rak hal, voikhat lehnak men kha Jesuh nih a zumlo, ai dawtuk mi kar lak i voithum tiang tiang hei hal cu a fak tuk mi asi.

Khrihfa ka canhlan in, Pastor ka tuan lio zong ah ka soal palh nak a tam tuk. Mithiang hna nan thlacampiaknak ka herh tuk ko lai. Ka thongtlak pi hawi le Khrih ruangah nunnak a petu mi thiang hna nawl piaknak aw nih cun biaceih tu thinlung cu a nem ter deuh hnga lo maw?

Mithi mica thlacampiak timi hi zeitindah na ruah? Zei ti i na

hei ruah zong ah kei caah cun thla cu ka campiak ko. Nehemiah zong nih a pupa hna caah thla a cam ve. Ka philh hlah u.

Pathian cu ze zong cungah nawl ngeitu asi. Aduh ahcun a lian mikha a hmete a ti khawh i a hme mi zong kha a lian a ti khawh ko. Mithiang Pawl nih cun a thong tlaknak, an tukvelhna, lung i an cheh nak thil ñih nung vialte kha "Ceunak" tiin a hmuh thiam. Misual hmanh nih hi ti hin kan ruah khawh ah cun Pathian chin chin nih cun kan sualnak vialte zong hi ceunak bantuk in a kan hmuh piak ve ko lai.

Lungretheihnak nih a van ka tei zawn ah khin, zeicadah Pathian hi ka sual palh nak hi a rel dih cik cek hna hnga, khua dang i zohter sehlaw i hmuhter hlah sehlaw a si ko cu ta! tiah ka ti tawn. Thla nan ka campiak ahcun ka sual hi Pathian nih a ka zoh piak lem lai lo.

Nangmah le nangmah kha i thihter law Pastor pa kha hei i vuitter ve hmanh. Cu zawnte ah cun midang nih thla ka campiak hna seh law ti hi navan duh ko lai. Mithica thlacam hi na duh ko lai. Mithiang hna thlacam nih bomhna a ka pek lai ti hi nai bochan ko lai. Ka dawt mi u le nau hna, thihnak nih a ka dolh taktak ko lai hih. Thla ka campiak u. Lutheran Pastor Blumhardt nih "Mithi hna thlarau tampi cu biak inn chungah thla an cam i anung mi caah fak pi in an tuah kha ka hmuh" tiah biatak tein a chim. Zeidawh dang ka si ti lo, a thlam lawngin ka nung ko cang. Thonginn chung i a thi mi tampi nih thla campiak ding in bia an ka cah tawn. An thih hnu ah thla ka campiak hna. Luther nih mithi ca thlacam a duh lo nak cu, zumhna dik lo a lut sual lai ti a phan caah mibu pi thlacam nak kha a doh. Asinain pumpak

thlacam piak nak cu a doh lo, Thla ka campiak te ko u. Booz nih a chimmi bia hi van cing keng peng uh, "Mithi mi hna min cu'an u nau min cazin in hrawh awk a si lo" Amen!

## MIMOLH AH I CAN

Ka dawt mi u le nau hna,

Baibal ca chungah Pathian hruhnak timi biafang kan hmuh. Hi bia hi ka lung ah a luttuk Pathian upat lo tuk khi ka lo soal hnga maw biahalnak ka van chuah pi tuah lai. Pathian hi a zungzal in maw a molh peng ko hnga? Fak tuk in a tem tuar caah a molh a si hnga maw? A molhnak hi damter than khawh asi hnga maw? Hruh bia hal asi nan ka ti lai, a hman ko, ka molh cuahmah taktak ko. Ka molh ti ai hngal mi pauh cu holh lo te i um hi a tha deuh.. Asinain molh tamh nak in fimnak tampi hmuh fian khawh asi.

Kan ram chung i lung zawtnak a ngeimi mizaw tambik cu Judah mi an si. Ka nu pi nih lung zawtnak ngei i mang rum ro a man mi hi a rak thlop bal. An zawtnak cu a si taktak lo mi khi bingzu bantuk in a si taktak ah an can ter i an i nunpi ti mi zawtnak phun a si. Thong i a tla mi tampi cu hi zawtnak hi kan ngei. Vawlei he kan i then, mitthlam ram lawng ah kan nung i a luat mi minung he kan lungthin ai khat kho ti loh. Kan molh. Ziah Pathian hi a molh khawh ve hnga?

Greek holh ah cun aghios ti a si i cucu a thianghlim, vawlei thil nih a phan kho loh ti nak a si i Pathian cu aghios ti asi. Cu caah Pathian cu kan mah bantuk a si hrimhrim lo. Ka

molh deuhdeuh le Pathian muisam ka keng deuhdeuh.

Khuazaza kan ruat, kan cuan, kan i si ter, cu vial ah cun thong cawng bawi aw a hung thang i thong tla kha an tuk an den hna, ðah hram le thin phan nak in kan khat. Van khin Pathian nih a fale hna an kan tuah tauning vialte cu a hmuh dih ko. A zoh ziar kohna, a cawl cang ruam loh Pathian hruh nak ti mi hi zeiset te khi dah asi hnga?

Kakut hi an thir zungzal, a ruang cuka hnga! loh. Pathian kut thlam an langhter tiin ka ruah. Zeicatiah misual hi a dawt tuk ðung i dan a tat hna ah hin a zoh ngam lo i a kut hi a thir ðeo lai ka ti tawn.

Hrem tuk mi ka si caah, ka khuaruah mi zong hi an i ning cang ti loh. Zeicadah misaw sawh te kei hna hi thong ah an ka thlak, an ka hrem hnga! ti hi ka ruat tawn. A si! Jesuh zong kha a nu i a hrin ka te in pei har nak a ton colh kha. Herod nih thah a rak timh. Mizaw a damh ruang ah thah an rak timh. St. Augustine nih cun “Kan nih cu Khrih kan si. Hi nak in a ngandeuh mi si khawh awk a um ti lo” a ti. Hrut in molh hmanhning law mi lian ngan tuk ka si. Hi thonginn ah kathi ko lai. Arauh hlan ah van sunparnak in kai thuam cang lai. Fim zong ah molh zong ah Khrih ro cotu ka si ko lai.

A ka congту nih a van ka raak len. Mimolh pa Hamlet tiah an ka auh. Hamlet cu molh ko hmanh sehlaw siangpahrang fapa a si ko. Micung cuang a si ðhiam ko. Cathiang nih “Pathian hruh nak cu” ti bia a chim i kei zong a hngal lo mi mit ah cun ka molh cuah mah.

Amolh mi Pathian kan zumh ahcun kan molh ve kolai ta. Asinain ðhial khawh lömi zumhnaк kan chungah a um.

Kanaan mi nu nih a fanu damter ding in Jesuh kha a rak nawl. Jesuh nih a rak al i Isarael tutlau kawl awk ah pei ka rat ko cu a ti. Minu nih a hnek len tikah Jesuh nih uico ti tiang in a ti hnawh. “Fa rawl cu uico kha pek awk a si hnga maw? a ti. Hi bia hi ka rak rel kaah cun ka fih tuk. Phun thlei dan a hmang mi pa cu Damtertu cu a si hnga maw? Pathian fapa siding cu van chim lo minung bon hmanh asi hnga maw, mi zeibantuk dah a hei si hnga tiin ka ti.

A hnu ah cun ka lung a hung tliang than. Minu kha Jesuh nih uico a ti tik ah hin serhsat zomh taih in a rak ti nak a si lo. Nichuahleimi nih uico tibia an hman ning le Nitlak lei minih an hman ning an hmuh ning ai khat lo. Nichuah leimi caah cun uico ti cu a fak tuk, Nitlak lei mi caah Laa (khacer) ti cu a fak tuk ve. Asinain Jakob nih cun Issachar kha “Laano bantuk in a thawng” tiah a fak.

Jesuh nih Kanaan nu zumhna a thawng ning a hmuh ah khan a thangthat tuk, a lung a si tuk. A miphun Isarael mi an tlaw cuahmah lio ah hi nu cu uico bantuk in zumh awk tlak nun a ngei tiin a rak hmuh. Cucaah a fa kha a damter.

Uico ti mi bia hi zumh awk tlak, a dik a fel mi ti duhna asi. Uico hi saram lak ah a bawi caah zumhtlak bik saram a si. Uico nih cun a bawipa, ziaza kha a tuak tan bal loh. Mihrokhrol, mifir, zoram pa zong a si men ko lai. A uico kha rawl zong pe setsai lo zong in a chiah men kolai. Zeiti in an chiah zong ah a bawi cung ah cun aa lawm zungzal ko. A bawi kha a lomh i a inn kha fel te in a hngah zungzal ko. Uico nun hi ai dawh tuk. A tlaw mi Isarael fa le nih cun an Pa dawt nak hi an hngalh awk cang asi. Mihrut nun an cawn a herh ko. Uico nun an ngeih a herh. Uico nih cun a bawipa kha a dawt i a cong h i a lomh zungzal. Uico cu saram, a hrut



mi a si . Asinain uico hruh nun hi ai dawh tuk. Communist pawl nih cun Khrihfa hi Mihrut, Mi molh an kan ti. A si! Kan hrut, kan molh taktak. Asinain mifim tampi lak ah mihrut mi molh mi hi vawlei ceunak caah Pathian nih a kan thim. Hruh ruang i Pathian thim mi si cu fim tuk i Pathian hlawt mi si nak in a sung lawi deuh tuk.

Pathian hi a fale nih an doh caah a thinlung a fak tuk. Cu nih cun a molhter i a fapa ngeih chun tiang in raithawi nak ah a pektek. A hruhnak kha kan khamh nak, kan dam nak a si. Ahruhnak hi damter khawh asi. A muisam keng in a fale siding in a ser mi minung nih amah duhnak kan tuah i dinhdaih nak kan hmuh tik ah a molh nak cu a dam te lai.

Cu caan a phanh hlan cu hruh i molh peng hi kai thim ko lai. Mimolh ka si, asinain Pathian rocotu fa ka si. Amen!

## JESUH LAWNGLAWNG KHA AN HMUH

### **Ka dawt mi u le nau hna,**

“A zultu hna nih van lei kha an hun zoh i Jesuh lawng lawng kha an hmuh.”

Thil na zoh tikah na hmuh ning a phun phun in a um kho. Thla lang tha mite kai bih ahcun ka sining te in kai hmuh. Power a ngeimi thla lang kaibih ahcun muisam dangpi in kai hmuh than. Cun zawtnak rung rul zohnak in kai zoh than ahcun phundang muisam ka keng than. Asinain keimah cu keimah ning te ka si ko. Van lawng cung kan kai cu minung zakhat kha fiang tein kan hmuh khawh. Kan vung zuang i sang deuh deuh i kan zuan ah cun minung cu an hme deuh deuh i a donghnak ahcun deh khat tluk men ah an hung cang, a dongh nak ahcun an lo dupko.

Jesuh muisam thlennak Mount Tabor tlang cungah khan cun vawlei mit in zoh ah cun minung paruk an rak si. Cu hna cu Jesuh, Moses, Elizah le a zultuhna Pathum, an dih lak ah paruk an si. Asinain thlarau mit in kan zoh hna ah cun cu minung paruk cu pumkhat, Jesuh ah an i fon i Jesuh pakhat lawng in hmuh a si. Cucaah a zultu zong nih cung lei an heizoh ah khan, profet dangdang, Pathian mithiang hlim dang kha hmuh chih lo in Jesuh lawng lawng kha an rak hmuh.

Cu caah lei cung mit cu thil tapi, mi tapi, miphun tapi in aidang leng luang in hmu hmanh u sihlaw thlarau mit cu, ram le phun le mi vialte hi Jesuh ah an i fonh dih caah zeidang dang hmu lo in Jesuh lawnglawng in hmuh a si. Amah cu minung zong a si. Amah cu tlang bawi zong a si i tlang bawinih rai an thawinak sa zong kha a si fawn. Amah cu Pathian tuufano te a si i Judah chiandeh zong a si fawn. Amah cu Mithiang hlim a si i misual ah canter mi zong a si fawn. A pawng kam ah van cung mithiang mi cu an tum an kai na in lai nawngmi misual karlak ah thlai a rak si fawn. Amah cu lehtama zong a si i siangpahrang hna i siangpahrang zong a si fawn. Ngaihchiat a ing mi minung zong a si i mivialte lawmhnak zu a sertu zong a si fawn.

Amah cu Zental mi a dawtuk mi Judah pa a si i Samariah mitha pa cu Judah tlangbawi ngan nak in cung sang deuh ah a chia tu pa a si. Hihizumtu caah cun a sung lawi tuk, a biapi tuk. Khrihfa zumtu nih cun Jesuh lawnglawng hi an hmuh. Oxyrrinchus i an hmuh mi hlan lio caial mi chung ah cun Jesuh nih hi ti hin ati. "Lungkha khuai hna u law cuchung ahcun nan ka hmuh chih lai. Thing kha hau hna ulaw cu sin ah cun nan ka hmuh chih lai" a ti. Sermi thil hna nih Pathian dawtnak an langhter. Amah cu minung muisam keng in minung hna sin ah khua a rungsa, asinain vancung hlaremhu hruaitu asi. Amah a pa nih a dawt cikcek mi a si i, Amah chung ah cun Pathian le sermi hna cu Mikhat ah an cang.

Japan chawlet pawl nih an ser mi thir zuarnak market an rak kawl. An sermi thir cu Sweden ram sermi thir nak in a chia deuh ngaingai. An thir sernak khua kha "Sweden" tiah an rak sak i cu caah an thir sermi cung ah "Sweden sermi" tiah ca an rak tial. A thei lo mi tapi nih Sweden ram sermi thir tha phun ah an rel i an rak cawk ngaingai.

Cubantuk cun mahte in ti mi hi biapi ngai in ruah ding a si. Minthar kan i bunh awk a si, Mah te in Jesuh kawl, Mah te in zumhtlak si nak i zuam ding, kanmah le kanmah hi Jesuh si i zuam ding kan si. Ahomanh a ka khamh kho lo, Jesuh lawnglawng nih a ka khamh khawh ti hi i nunpi ding a si. Ka chungah Jesuh lawnglawng, ka innpa ah Jesuh lawnglawng, ka zeizongah Jesuh lawnglawng, mivialte lakah Jesuh lawnglawng hi hmuh ding a si.

Vawlei cung ralpi pahnih lio ah ka nupi cu tih a nung ngai mi hmuh ah mission rian a rak t̄uan. Thawng pang i thanh khawhnak a rak um lo. Ca kan ikua kho lo. Voikhat cu tadin ca ka rel lio ah a muisam kha tadinca catlap cung ah a hung cuang. Leng ah ka chuak zau i a min in thangpi in ka auh len. Zan ah thli nih thing nge kha a chem i ka thlangawng kha a van den len i cu hoi hna cu kan nu nih inn ka a kingh ti bak khin ka lung ah aum i ka tho i ka hun.

Cu nithok cun thil ka zoh mi cung pauh ah hin ka nupi mui lawnglawng cu a cuang. Cucu Khrihfa nun he ai lo. Misual he mi ding he Jesuh ah kan i lo dih. Zeibantuk cung hmanh ah Jesuh lawnglawng hi a cuan awk asi.

Tlang cung ah khan minung paruk an um ko nain Jesuh lawnglawng hmuh khawh ning hi ka chim tawn. Na pastor pa kha, na tlang bawipa kha Jesuh lawnglawng a hmu mi a si ahcun nangzong Jesuh lawnglawng a hmu mi na si ko lai ka ti tawn.

Judah pupa phung ah hin misawh sawh ti mi pawl hi an rak nau tat ngai hna. A herh ah cun misawh sawh pawl cu Sabath ni zong thah khawh a si lai an ti. Cun misawh sawh cu a herh ah cun Sabath ni zong ah nga ban tuk in cheu hmal dih

a si ko lai tiah an tlangbawi pawl nih an rak chim. Judah tlangbawi mit le an phung ah cun mi sawhsawh cu thilri tluk ceo ah an rak chiah hna. Asinain Jesuh nih cun nauta le ngunkhuai khaw<sup>l</sup> hna kha hawi ah ai serh hna, pumkhat sinak kha a cawnpiak hna i mithiang le a zultu ah a ser hna. Pathian cu pakhat a si.

Bawipa pakhat, zumhnak pakhat, tipil innak pakhat.... hihi ahman mi a si. Minung pakhat lawng zoh ding a um, hmuh ding a um. Mizapi cuk awk ah mibu lak ah a lawn mi rul kha zoh ding a si i, sihmanhsehlaw Isarael damnak darrul kha zoh ding a si. Mibupi kha, thil ri dangdang kha na zoh ahcun, hna hnawhnak chung ah an i luhpi lai. Mary nih cun Jesuh kehram te ah a thu i Jesuh lawnglawng kha a zoh i a tha bik mi kha ai thim. Cucu zungzal nunnak kha a si.

Hi pakhat ah hin i funtom tuah u . Cucu na caah zungzal nunnak a si. Amah cu na nunnak a si ahcun, Amah na thu lai, na dir lai, na kal lai, na tuan lai i Amah he na um zungzal lai. Cu nuncu Khrihfa nun cu a si i Jesuh lawnglawng hmuh khawh nak lam a si. Amen.

## BIATLANG KAWMNAK

Catholics Khrihfabu nih an sak tawnmi hla pakhat a um. Cu hla cu “Maw Felix Culpa -Mi thluachuak misual pa, khamhtu a kan petu” ti a si. Mi tampi nih Communist dohtu ti in poli-tic mit in an ka hmuh. Asinain Communist phung cu ka hua nain a minung cu ka dawt hna. Hla ka sak tawnmi cu “Com-munist cu thangthat ko u. Vancung nupi thipa pomding ah a ka sertu, mit in hmuh bal lomi van sunparnak a ka cotertu, thangthatnak le zumhnak, harnak caan lawngah si loin mithmuh lo thlichia hrang lak zongah” ti hi a si.

Tuchun ni ahhin Communist thonginn ah Khrih ruangah thongtla rel cawk lo an um. Thonginn ah an pum a tlak hleiah ningzahnak tampi an tuar. Biakam hlun chungah Joseph cu dinnak felnak le thianhlimnak ai cuh ruangah nu tlaihhrem timi upadi in thong a rak tla. Mithiang tampi hna cu, mifir, nu tlaihhrem, lainawng timi min chiahia an putter hna i cu min cun thongah an chiah hna. Cu hna pawl cu na zaangfak duh hna hlah. A va ton awkah sunparnak he a kal cuahmah mi va ngei lai ngaknu cu nangmah zaangfah le ngaihchiatpi a herh loh.

Nupi thi tlangvalpa zawhmi lam cu Vailamtah lam a si i vailamtah nakin sunparnak a hmuh. Cu a hmuhmi sunparnak cu amah lam a zulmi vialte cu a hromh ve hna lai. Temhinnak

tam ko hmanhseh sunparnak luchin nih a rak don ko hna.

Communist hi zeiruangah dah na doh tiah an ka hal tawn. Chim ka duh bikmi ka saduhthah te an khen. Ka bia donghna ah Communist pawl an thlarau cung i zaangfahna ka ngeihna in ka bia ka donghter tawn. Communist caah thlacam u, thawngtha chang cheu hna u, hua hna hlah u, daw hna u. Na bawi kha an bawi si ve seh.

Cun, tuchun zumtu nih kan dawt rih dingmi midang bukhat an um rih. Cu hna cu bawm hna uh, an caah thlacam u. Philh hna hlah uh. An hremna hna hmun ah khan i tel ve uh, an thir cincik khan i hreng ve u. Cu hna cu an hrem lengmang mi hna, an tlaih cuahmah mi hna ai thupmi zumtu "The underground Church" an si.

Kum li chungah, vawleicung ram ram kul le ram kua sin in dawtnak le thazaang peknak cakuat 1,000,000. ka don. Kanmah a kan dirkamhtu hna an si. Hi hna lakah hin pastor tlawmte lawng an i tel. Zeiruangah dah pastor tampi nih harnak tang i Pathian fale hna kong hi biapi ah an chiah khawh lo ti hi ka awlok a chong.

Ka ruahna pakhatna cu, an nih cu Baibal a cawngmi theologians an si. Theology timi cu Pathian kong ai tialna a si i Pathian sining kha an dot an hlat, an tial an cawn. Asinain Pathian siningte in (Theos) nung lo in a cawn vial kha biapi ah an chiah i an nganh sual tawn. Pathian nih cun "Dawtnak in ka sin ah i fon u. Pathian nih dawtnak an fun an tom hna, dawt nun an pek hna" ti hi a si. Theology cu i alnak, i dohna, i ralnak tampi a chuahpi.

Ka ruahna pahniha cu, an cawn i an theih an thiam.

Asinain bu dirhna ah, mibupi ngeih khawh i cu hna cung i hruaitu si i min langh an duh. Pathian sining setset kha an nganh. German Evangelical biakinn zongah Hitler hmanthlak an rak tar i Catholic le Baptist pastor pawl zongnih tlaih le thongtlak nakin an luatnak hnga Nazi hmelchunhna kha an rak i benh ve. Communist ram Theologians pawl cu Stalin lungton kha an rak i zuam i Soviet cozah kha an rak thangthat.

American Baptist pastor tampi cu chaklei i an phungchimmi le thlanglei i an phungchimmi an dan. An miphun hoih in phung an chim. Pathian Bia cu hmunhna le miphun hoih in ai thleng lengmang loh. Cu ti i an tuah lo ahcun mipi lung an tai kho hnga lo. Hi thil hi zumtu tak a simi nih cun kan theih fian a hau.

Ziah Bu nganpipi hi an hmunh peng kun? St. Athanasius cu Thum Komh Pathian sining biatak kha a hmuh chuah i cucu biatak tein a cawnpiak hna ruangah an Khrihfabu in an rak chuah. Sualnak dang a tuahmi a um lo. An thawl lio ahcun "Vawlei pumpi nih an doh" tiah an ti chih. Cun amah ve zong nih "Kei zong nih vawlei pumpi hi ka doh ve" tiah a leh hna. A donghna ahcun Khrihfa pasal tha tiah min thatnak a rak hmuh than. Pathian sining sette kha a hohmanh thizah loin a dirpi caah biatak thanhtu le taitu a rak si.

Mithmuh bu nganpipi bantukin A Thli Khrihfa hna cu bu ngan pipi in an um loh. Bu ngan pipi, inn ngan pipi, tangka tam pipi ngeih ding hi an i tinhmi a si bal loh. Biatak theih le thanh le nunpi tu hi biapi bik in an chiah.

Tuanbia pakhat ka vun tial ta lai. Siangpahrang Mikado cu thingkep par an cinnak dum i va leng dingin ai tim. Dum ah cun a va kal i dum cong pa nih toidor tein a rak biakchonh i



dum chungah cun a luhpi. Dum chung ahcun vawlei kha an ronhter i pangpar zohding pakhat hmanh a um loh. Holh loin bawi cu a um ko. Cu hnu ah lakphak din dingin inn pakhat ah an luhpi. Lakphak cabuai ahcun pangpar chiahnak dur in thingkep par pakhatte, ai dawh setsai lomi pakhatte khi an chiah. Dum cawngtu pa nih cu, "Hi pangpar pakhatte hi ka bawipa nangmah caah ka rak chiah, a dang pangpar cu nunh awk ah an i tlak lo" tiah a chimh.

Ai thupmi Khrihfa hi hi pangpar bantuk a si. Ai dawh lem loh, a hmui lem lo nain Bawipa hmaiah chuahpi awk ahcun hmai a hngal ko. Biatak le zungzal nunnak cu hi Khrihfa lakah hin pangpar bang a ziam bal loh.

A luatmi ram Khrihfabu pipi hna, mi nih hmuh fian lem lomi hi a thli Khrihfabu he hin kuttlah in rianṭuanṭi hna uh. Dawtnak, daihnak, zumhtlak sinak zia kha an sinin nan i lak lai i hlawnak nganpi nan hmuh lai. Harnak a tong lomi ram Khrihfa nun cu a haar kḥo loh, a hmui kho loh.

Hi cauk hi duhmi, tinhmi nganpi he ka ṭial. Sehtan nih a bawi ṭhutdan a chiahnak Communist ram i zumtu hna an lungputning, an zumhnak ruang i harnak phunphun, taksa thinlung harnak an ton lio i thih tiang zumhtlakte in an nunning, cun an harsatnak, a temtuarmi vialte cungha a luatmi ram zumtu nih ṭanpi an herhnak kong kha, ramkip, phunkip mikip nih thei hna seh ti duhnak he ka ṭialmi a si. Hremmi, an thin le an lung a tlaw dih cangmi, mihrut mimolh mi na unau sinah molh ve tuah u, an nun hi i hrawm u, molh hi fimnak in fim deuh a si ti hi ka langhter duh bikmi a si.

Hi cauk i ka langhter mi hna hi mifim ai timi tampi nih an pom lai loh ti hi ka zumh ko. Keimah lila zong ka hna a tla

lomi tampi a um ve, zeicatiah hi ka tjalmi hi thonginn chung ka um lio i ka rak ruahmi kha ka tjal hna, atu i ka ruahmi ka tjalmi a si loh. Zeicatiah rel cawk lo zumtu, thonginn i tuchun ni i a ummi hna hi, an molh i ka khuaruahning hi an khuaruahning a si ve.

Ka molhnak kong kan chimh dih cang hna. Biacah ka duhmi kan thanh dih cang hna, kei rian cu ai lim, nang rian lawng a tang cang. Nan cungah kan khinh dih cang hna. Na zoh sawh hna lai maw na zuanhnawh hna lai dah, bia i thlek tuah.

Upat hmaizah tukmi pastor pakhat ka ngei. Amah cu Cotholic bishop a si i ka sin ah thong a tla ve. Voikhat cu hiti hin bia a ka chimh. A biapi tuk tiah ka ruahmi laksawng pakhat pek kan duh. Cucu zeidang si loin ka Khrihfabu sinah bia-al awk pakhat, anmah dohnak dingah na chim awk ding bia a si. Jesuh cawnpiakning ah cun, mi pakhat nih sual palhnak a tuah ahcun ngaihchihnak thinlung he Pathian sinah ngaihthiam a hal lai i a sualnak cu Pathian nih a ngaihthiam lai tiah a kan cawnpiak. Asinain kan nih Catholic doctrine le kalning tu ahcun kan tlangbawi sin i sual vai phuan ding in kan i cawnpiak tiah a ka ti. Catholic tining hi a hman lo, Protestant tining hi a hman deuh a ti duhnak a si.

Hi cauk tjalmi hi zuanhnawh uh. Rumnak laksawng kan chuah hna. Zumhnak dik lo kal sual pa, mimolh pa tiah nan duh paoh in ka ti ko. Asinain kan dawt tuk hna. Asinain Pathian mi le fa hna nihcun an kan ruahpiak thiam tuk ko. Kanmolh mi, kan tuarmi kan cincik le kan hma rung vialte hi an i hrawm ve. "Thong a tla mi kha an sin i thong a tla verni bantukin philh hna hlah u" (Hebru 13:3) timi Cathiang hi an i nunpi. An kan hrennak thir cincik nihhin kan taksa lawng

hi a ei lo, kan thinlung zong a hrawk khawh. Hi ca na relnak thawngin Communist thonginn na unau zumtu an temtuarmi ruang i na mitthli a tlak ahcun, thla na campiak hna i na chawva le na fimnak in na tanpi hna ahcun ka lungthlitum na tlinter ko lai. Amen.

&&&&&&

In October of 1967 Pastor Richard Wurmbrand, along with his wife Sabina, founded a non-profit missionary organization to bring assistance to persecuted Christians around the world.

Today **The Voice of the Martyrs, Inc.**, directed by Pastor Wurmbrand, continues to carry out this work. For more information about the mission activities or a complete listing of books and tapes by Richard Wurmbrand, please write to **THE VOICE OF THE MARTYRS** at the addresses below.

**USA : P.O.Box 443**

Bartlesville, OK 74005-0443

**CANADA : P.O. Box 117**

**Port Credit**

Mississauga, Ontario, L5G 4L5

**AUSTRALIA : P. Box 598**

**Penrith NSW 2751**

**NEWZEALAND : P.O Box 69-158**

Glendene, Auckland 8

**ENGLAND : P.O Box 19**

Bromley, Kent, BRI IDJ

**FROM THE AUTHOR OF THE THREE MILLION BEST SELLER, "TORTURED FOR CHRIST"**

**By the same authors: Stronger than Prison Walls "...perhaps the most astonishing book that I have read."**

**"Richard Wurmbrand must surely be one of the most remarkable Christians living today. He went far beyond what most of us would think were the limits of human endurance, and he retained his faith in Christ and the power of love."**

**J.B. Phillips**

**"My purpose is to show what Communist imprisonment and torture can do to a Christian's mind and faith."**

**Richard Wurmbrand**

**"These pages are a veritable testimony de profundis; and what makes them so intensely moving is that here we can see faith going right to the breaking point and beyond - and remaining unbroken."**

**Dr. James Stewart**

**"Shattering. Here is a man who knows what Christianity is all about. In his rat-infested cell the Bible comes alive .... a humbling but triumphant vindication of the truth of the gospel."**

**Dr. William Neil**



Chinese (Tuluk) miphun kan dawt hna ruangah Meng thong tampi dan in a rami Khrihfa cauk le Bible hna cu ti hal le rawlŕam in, Hrei le hriam karlak ah, Tilian le Meisul lakah, ther le phang in kum 13 chung kan keeng in kan phorh tawnnak hmanthlak pakhat a si.



**Love in Action Ministry**

(October 10, 2003)